

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİMDEKİ MEVSİMLİK GEZİCİ TARIM İŞÇİSİ
ÖĞRENCİLERİN EĞİTİM YÖNETİMİNE OLAN ETKİLERİNİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Mahmut ÇITIRIK

DANIŞMAN

Prof. Dr. Ali TAŞ

KASIM 2019

Kırıkkale

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİMDEKİ MEVSİMLİK GEZİCİ TARIM İŞÇİSİ
ÖĞRENCİLERİN EĞİTİM YÖNETİMİNE OLAN ETKİLERİNİN
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Mahmut ÇITIRIK

DANIŞMAN

Prof. Dr. Ali TAŞ

KASIM 2019

Kırıkkale

KABUL-ONAY

Prof. Dr. Ali TAŞ danışmanlığında Mahmut ÇITIRIK tarafından hazırlanan “İlköğretimdeki Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Eğitim Yönetimine Olan Etkilerinin İncelenmesi (Şanlıurfa İli Örneği)” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

07/11/2019

(İmza)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)

.....

[İmza]

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

.....

[İmza]

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

07/11/2019

(Ünvan, Adı Soyadı)

Enstitü Müdürü

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum İlköğretimdeki Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Eğitim Yönetimine Olan Etkilerinin İncelenmesi (Şanlıurfa İli Örneği) adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

07/11/2019

Mahmut ÇITIRIK

ZAMANLARINI ÇALDIĞIM
EŐİME VE KIZIM AHSEN BEYZA'YA

ÖN SÖZ

Araştırmanın temel amacı ilköğretimdeki mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin eğitim yönetimine olan etkilerini ortaya koymaktır. Bu kapsamda mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okula geç başlamalarının ve okuldan erken ayrılmalarının okul, ilçe ve il milli eğitim müdürlüğü eğitim yönetimlerini nasıl etkilediği incelenmiştir.

Literatür incelendiğinde mevsimlik gezici tarım işçisi aileler ve öğrenciler ile ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalar; sağlık, barınma, sosyal güvenlik, kadın mevsimlik gezici tarım işçiler, mevsimlik gezici tarım işçilerinin sosyo-ekonomik durumları, mevsimlik gezici tarım işçisi ailelerin ve çocukların eğitim sorunları, mevsimlik göç ve yoksulluk, sosyal dışlanmışlık, çocuk işçiliği gibi konuları içermektedir. Fakat mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin eğitim yönetimine olan etkilerini inceleyen bir araştırmaya ulaşılammıştır. Bu durum, araştırmayı önemli hale getiren en temel unsurdur. Araştırmanın ilgili alan yazınına, yeni araştırmalara ve Türkiye'nin eğitim yönetimi sürecine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yüksek lisans eğitimimde bu çalışmanın planlanması ve hazırlanması sürecinde bilgi birikimi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren, çalışmamın gerçekleşmesinde büyük katkısı olan tez danışmanım, değerli hocam Prof. Dr. Ali TAŞ başta olmak üzere, görüşme formunu yapılandırma konusunda bana yol gösteren kıymetli hocalarım Doç. Dr. Mehmet SİNCAR, Doktor Öğretim Üyesi Esra Karabağ KÖSE, Doktor Öğretim Üyesi Abdullah SELVİTOPU' na sonsuz teşekkürlerimi sunar, yetişmemde emeği geçen tüm hocalarıma minnettar olduğumu belirtmek isterim. Ayrıca bu günlere gelmemde emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim anneme, babama, abime ve tez çalışmamda veri kaynağı olan eğitim yöneticilerine sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Mahmut ÇITIRIK

Kasım, 2019

ÖZET

Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Alanında Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanan bu çalışmanın konusu “İlköğretimdeki Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Eğitim Yönetimine Olan Etkilerinin İncelenmesi (Şanlıurfa İli Örneği)” dir.

Araştırma nitel araştırma yaklaşımıyla tasarlanmıştır. Nitel araştırma desenlerinden araştırmanın doğasına uygun olan olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Olgubilim deseni ile mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin eğitim yönetimine olan etkileri hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olmak amaçlanmıştır. Araştırmada araştırmacı tarafından hazırlanan beş açık uçlu soru ve bu sorulara bağlı alt sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Bu amaçla, Şanlıurfa Valiliğine bağlı Şanlıurfa İl Milli Eğitim Müdürlüğünde görevli eğitim yöneticileri ile mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin yoğun olduğu İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri ve Okul Müdürlüklerinde çalışan 44 eğitim yöneticisine yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır.

Araştırmaya katılan 44 eğitim yöneticisinden 43’ünden elde edilen verilere göre öğrencileri ve aileleri mevsimlik gezici tarım işçiliğine yönlendiren en önemli etkenin ekonomik nedenler olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin devamsızlık yapmaları; eğitim yöneticilerini sınav, yerleştirme ve taşıma-yemek planlamalarında olumsuz olarak etkilemektedir. Ayrıca mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin başarı seviyesinin düşük olması okul, ilçe ve il başarı düzeyini olumsuz etkilemektedir. Bu yüzden, böyle okullarda idareci sirkülasyonunun fazla olduğu görülmektedir. Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin devamsızlık yapmalarına bağlı olarak artan iş yükünün eğitim yöneticilerinin motivasyonunu düşürdüğü ifade edilmiştir. Bu durum eğitim yöneticilerinin örgütsel bağlılığını da olumsuz etkilemektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen başka bir bulguya göre mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerle ilgili çıkarılan yasal düzenlemelerin destekleyici ve önemli olduğu görülmüş ve konunun farkındalığını arttırdığı tespit edilmiştir. Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okula kazandırılması adına oluşturulan İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı takip ekiplerinin öğrencilerin eğitime erişimi konusunda önemli çalışmalar yaptığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliği, Tarım İşçisi ğrenciler, Eğitim Yöneticileri, ocuk İşçi, Eğitim Hakkı

ABSTRACT

This thesis is prepared by the Kırıkkale University, Institute of Social Sciences Educational Sciences Department of Educational Administration and Supervision Department as a Master of Art thesis. This thesis study subject is the “Investigation of the effects of Seasonal Agricultural Worker students on Educational Administration in primary education (Şanlıurfa province sample)”.

The research was designed with a qualitative research approach. Phenomenology method, which is appropriate to the nature of the research, was used among the qualitative research types. It is aimed to have detailed information about the effects of seasonal itinerant agricultural worker students on educational management through the case studies pattern. In the study, a semi-structured interview form consisting of five open-ended questions and sub-questions linked to these questions prepared by the researcher was used as the data collection tool.

. In this research, maximum diversity sampling from purposeful sampling methods was used. For this purpose, semi-structured interview forms were applied to the education managers working in the Şanlıurfa Provincial Directorate of National Education of Şanlıurfa Governorship and 44 education managers working in the District National Education Directorates and School Directorates where the seasonal migratory agricultural workers were concentrated.

According to the data obtained from 43 of the 44 education administrators who participated in the research, economic reasons were the most important factor that led the students and their families to seasonal itinerant agricultural labor.

According to the results obtained from the analysis, seasonal itinerant agricultural workers are adversely affected by the absence of students in examination, placement and transport-meal planning. In addition, the low level of achievement of seasonal migratory agricultural workers affects school, district and provincial achievement levels negatively. Therefore, it is observed that the administration circulation in such schools is excessive. It has been stated that the increasing workload due to absenteeism of seasonal migratory agricultural worker students decreased the

motivation of education managers. This situation also negatively affects the organizational commitment of educational administrators.

According to other findings obtained as a result of the research, it was found that the legal regulations regarding seasonal mobile agricultural worker students were supportive and important and increased the awareness of the issue. It has been observed that follow-up teams of provincial and District Directorates of National Education, which are established in order to recruit seasonal migrant agricultural workers, have made significant efforts in terms of students' access to education.

Key Words: Seasonal Mobile Agricultural Work, Agricultural Worker Students, Education Managers, Child Labor, Right to Education

KISALTMALAR

BM	: Birleşmiş Milletler
ÇSGB	: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IPEC	: Çocuk işçiliğinin Önlenmesi Uluslararası Programı
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
METİP	: Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesi Projesi
MGTİ	: Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri
MGTİÖ	: Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrenciler
MİGA	: Mevsimlik İşçi Göçü İletişim Ağı
MTİ	: Mevsimlik Tarım İşçileri
RAM	: Rehberlik ve Araştırma Merkezi
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
ŞAMTİ	: Şanlıurfa Mevsimlik Tarım İşçileri İzleme Kurulu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TİSK	: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TSM	: Toplum Sağlığı Merkezi
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
İYEP	: İlkokullarda Yetiştirme Programı

TABLULAR

Tablo 1: Dünyada Yıllar İtibariyle Çocuk İşçiliği (5-17 yaş, 2000-2012).....	16
Tablo 2: Dünyada Çocuk İşçiliğinin Bölgesel Dağılımı (5-17 yaş, 2012).....	16
Tablo 3: Dünyada Çocuk İşçiliğinin Sektörel Dağılımı (5-17 yaş, 2012)	17
Tablo 4: Dünyada Çocuk İşçiliğinin Cinsiyete Göre Dağılımı (5-17 yaş, 2012).....	17
Tablo 5: Dünyada Çocuk İşçiliğinin Yaşa Göre Dağılımı, 2012	18
Tablo 6: Dünya Ülkelerindeki Çocuk İşçiliği Tablosu	19
Tablo 7: Dünyada Çocuk İşçiliğinin Sektörel Dağılımı (5-17 yaş, 2012)	19
Tablo 8: Türkiye’de Çocuk İşgücü Anketi.....	21
Tablo 9: Türkiye’de Çocuk İşçiliğinin Yaşa Göre Dağılımı.....	22
Tablo 10: Türkiye’de Yaş grubu, cinsiyet ve çalışma durumuna göre okula devam eden çocuklar	23
Tablo 11: Türkiye’de Yaş grubu, cinsiyet ve çalışma durumuna göre okula devam etmeyen çocuklar	23
Tablo 12: Türkiye’de Çalışma Nedenine Göre Okula Devam Eden ve Etmeyen Çocuklar	24
Tablo 13: Göç Yolları	30
Tablo 14: Çocukların Çalıştırılmasının Psikolojik ve Eğitsel Sonuçları.....	37
Tablo 15: Okul Yöneticilerinin Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılım Tablosu	66
Tablo 16: Okul Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Özelliklerine İlişkin Bulgular	72
Tablo 17: İl-İlçe Eğitim Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Özelliklerine İlişkin Bulgular	76

Tablo 18: Okul Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Okula Geç Başlamalarının Ve Okuldan Erken Ayrılmalarının Eğitim Yönetimine Etkisine İlişkin Bulgular	80
Tablo 19: İl-İlçe Eğitim Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Okula Geç Başlamalarının ve Okuldan Erken Ayrılmalarının Eğitim Yönetimine Etkisine İlişkin Bulgular	85
Tablo 20: Okul Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrenci Başarı Seviyesinin Eğitim Yönetimine Olan Etkilerine İlişkin Bulgular	88
Tablo 21: İl-İlçe Eğitim Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrenci Başarı Seviyesinin Eğitim Yönetimine Olan Etkilerine İlişkin Bulgular	91
Tablo 22: Okul Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Okulu Terk Etmelerini Önlemeye Yönelik Yapılan Çalışmalardan Etkilenme Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	94
Tablo 23: İl-İlçe Eğitim Yöneticilerinin Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Okulu Terk Etmelerini Önlemeye Yönelik Yapılan Çalışmalardan Etkilenme Düzeylerine İlişkin Bulgular	98
Tablo 24: Okul Yöneticisi Görüşlerine Göre Politika Geliştiricilerin ve Üst Düzey Eğitim Yöneticilerinin (Milli Eğitim Bakanlığı) Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliğinde Çocuk İşçiliğini Önlemeye Yönelik Yapmış Oldukları Yasal Düzenlemelerden Etkilenme Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	104
Tablo 25: İl-İlçe Eğitim Yöneticisi Görüşlerine Göre Politika Geliştiricilerin ve Üst Düzey Eğitim Yöneticilerinin (Milli Eğitim Bakanlığı) Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliğinde Çocuk İşçiliğini Önlemeye Yönelik Yapmış Oldukları Yasal Düzenlemelerden Etkilenme Düzeylerine İlişkin Bulgular	108

ŞEKİLLER

Şekil 1:Türkiye’de Kentsel ve Kırsal Yoksulluk Oranları	12
Şekil 2:Mevsimlik Tarım İşçiliği Yapılan İller.....	27
Şekil 3:MTİ Ailelerin İçinde Bulunduğu Döngü	28
Şekil 4:Türkiye’de Aylara Göre İstihdam Oranı (%)	29

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	i
ABSTRACT	iv
KISALTMALAR	vi
TABLOLAR	vii
ŞEKİLLER	ix
İÇİNDEKİLER	x

BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem	4
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları	6
1.5. Araştırmanın Varsayımları	6
1.6. Tanımlar	6

İKİNCİ BÖLÜM	8
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1. Göç	8
2.1.1. Mevsimlik Göçe Zorlayan Nedenler	9
2.1.2. Yoksulluk	10
2.1.3. Göçün Eğitime Olan Etkileri	13
2.2. Dünya’da Çocuk İşçiliğinde Mevcut Durum	14
2.3. Dünya’da Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliği	18

2.4. Türkiye’de Çocuk İşçiliğinde Mevcut Durum	20
2.5. Türkiye’de Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliği	25
2.6. Çocuk İşçiliği İstihdam Sebepleri	33
2.7. Ağır Çalışma Şartlarının Çocuk İşçiler Üzerindeki Etkileri	40
2.8. Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinde Sosyal Dışlanmışlık	42
2.9. Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliğinin Eğitime Olan Etkileri.....	43
2.9.1. Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Okula Yabancılaşması... 43	
2.9.2. Eğitim Yönetimi ve Devamsız Olan Öğrencilerin Eğitim Yöneticilerine Etkileri.....	44
2.10. Çocukların Eğitim Hakları	46
2.10.1. Uluslararası Mevzuatta Eğitim Hakkı	47
2.10.2. Ulusal Mevzuatta Eğitim Hakkı.....	49
2.11. Geliştirilen Politikalar	50
2.11.1. Geliştirilen Uluslararası Politikalar	50
2.11.1.1. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)–Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı (IPEC).....	51
2.11.1.2. 182 No’lu En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi	51
2.11.1.3. 138 No’lu Asgari Yaş Sözleşmesi.....	52
2.11.1.4. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi	52
2.11.1.5. En Kötü Çocuk Çalışması Biçimlerinin Ortadan Kaldırılmasına Yönelik Program ve Projeler	53
2.11.2. Geliştirilen Ulusal Politikalar	53
2.11.2.1. Anayasa	53
2.11.2.2. 4857 Sayılı İş Kanunu	54

2.11.2.3. 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu	54
2.11.2.4. 2559 Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu	54
2.11.2.5. 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu	54
2.11.2.6. 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu.....	55
2.11.2.7. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu.....	55
2.11.2.8. Milli Eğitim Bakanlığının 2011/25 Sayılı Genelgesi	56
2.11.2.9. 2016/5 Sayılı Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ile Göçer ve Yarı Göçer Ailelerin Çocuklarının Eğitime Erişimine Yönelik Bakanlık Genelgesi.....	56
2.11.2.10. 2017/6 Sayılı Mevsimlik Tarım İşçilerine Yönelik Genelge	57
2.11.2.11. 2018/3 Sayılı 2018 Çocuk İşçiliği ile Mücadele Yılı Konulu Genelge.....	58
2.12. Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliği ile İlgili Yurt İçi Ve Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	58
2.12.1. Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliği ile İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar.....	59
2.12.2. Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliği ile İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar.....	63
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	65
YÖNTEM.....	65
3.1. Araştırmanın Yöntemi.....	65
3.2. Çalışma Grubu.....	65
3.3. Veri Toplama Aracı.....	69
3.4. Verilerin Analizi.....	71

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	72
BULGULAR	72
4.1. İlköğretimdeki Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Eğitim Yönetimine Olan Etkileri	72
4.1.1. Okul Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Özelliklerine İlişkin Bulgular	72
4.1.2. İl-İlçe Eğitim Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Özelliklerine İlişkin Bulgular	75
4.2. Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Okula Geç Başlamalarının ve Okuldan Erken Ayrılmalarının Eğitim Yönetimine Etkileri	80
4.2.1. Okul Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Okula Geç Başlamalarının ve Okuldan Erken Ayrılmalarının Eğitim Yönetimine Etkisine İlişkin Bulgular	80
4.2.2. İl-İlçe Eğitim Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Okula Geç Başlamalarının ve Okuldan Erken Ayrılmalarının Eğitim Yönetimine Etkisine İlişkin Bulgular.....	84
4.3. Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrenci Başarı Seviyesinin Eğitim Yönetimine Olan Etkileri	88
4.3.1. Okul Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrenci Başarı Seviyesinin Eğitim Yönetimine Olan Etkilerine İlişkin Bulgular	88
4.3.2. İl-İlçe Eğitim Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrenci Başarı Seviyesinin Eğitim Yönetimine Olan Etkilerine İlişkin Bulgular	91
4.4. Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Okulu Terk Etmelerini Önlemeye Yönelik Yapılan Çalışmalardan Etkilenme Düzeyleri	94
4.4.1. Okul Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Okulu Terk Etmelerini Önlemeye Yönelik Yapılan Çalışmalardan Etkilenme Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	94

4.4.2. İl-İlçe Eğitim Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Okulu Terk Etmelerini Önlemeye Yönelik Yapılan Çalışmalardan Etkilenme Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	98
4.5. Politika Geliştiricilerin ve Üst Düzey Eğitim Yöneticilerinin (Milli Eğitim Bakanlığı) Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliğinde Çocuk İşçiliğini Önlemeye Yönelik Yapmış Oldukları Yasal Düzenlemelerin Etkilerine İlişkin Bulgular....	104
4.5.1. Okul Yöneticisi Görüşlerine Göre Politika Geliştiricilerin ve Üst Düzey Eğitim Yöneticilerinin (Milli Eğitim Bakanlığı) Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliğinde Çocuk İşçiliğini Önlemeye Yönelik Yapmış Oldukları Yasal Düzenlemelerden Etkilenme Düzeylerine İlişkin Bulgular	104
4.5.2. İl-İlçe Eğitim Yöneticisi Görüşlerine Göre Politika Geliştiricilerin ve Üst Düzey Eğitim Yöneticilerinin (Milli Eğitim Bakanlığı) Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliğinde Çocuk İşçiliğini Önlemeye Yönelik Yapmış Oldukları Yasal Düzenlemelerden Etkilenme Düzeylerine İlişkin Bulgular	108
BEŞİNCİ BÖLÜM	112
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	112
KAYNAKÇA	120
EKLER	134
Ek 1. 2010/6 Sayılı Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesine Yönelik Başbakanlık Genelgesi	134
Ek 2. 2011/25 Sayılı Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Çocuklarının Eğitimlerine Yönelik Bakanlık Genelgesi	138
Ek 3. 2016/5 Sayılı Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ile Göçer ve Yarı Göçer Ailelerin Çocuklarının Eğitime Erişimine Yönelik Bakanlık Genelgesi	141
Ek 4. 2017/6 Sayılı Mevsimlik Tarım İşçileri Genelgesi.....	146
Ek 5. 2018 Çocuk İşçiliği ile Mücadele Yılı Genelgesi.....	153

Ek 6. Eğitim Yöneticisi Görüşme Formu.....	154
Ek 7. Tez Çalışması İzin Dilekçesi	158
Ek 8. Tez Çalışması İzin Onayı.....	159
Ek 9. Tez Çalışmasında Görüşme Yapılan Eğitim Kurumları.....	160
ÖZGEÇMİŞ	162
RESUME	162

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu araştırmanın birinci bölümünde araştırmanın problemi, amacı, önemi, kapsam ve sınırlılıkları, varsayımları ve konu ile ilgili tanımlar ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Bireylerin buldukları yerleri terk edip başka yerlere yerleşmelerindeki en önemli etken ekonomik yetersizlikler ve bu duruma bağlı olarak yaşadığı yoksulluktur. Yoksulluk, geçmiş zamanlardan beri değişik toplumlarda değişik şekillerde toplumların önemli problemlerinden biri olmuştur. Her toplumun muayyen bazı kriterlerle tabakalaşmış olması sebebi ile bazı gruplar ya da topluluklar bu tabakalaşmanın ya da sınıflaşmanın altında yer almak pozisyonunda kalmıştır. Alt, orta ve üst tabaka içinde en alt tabakada bulunan gruplar “yoksullar” olarak tanımlanmıştır (Öztürk, 2008).

Yoksulluk, gelişmekte olan ülkelerde (mesela Türkiye gibi) yalnızca ekonomik yetersizlik biçiminde ortaya çıkmaktadır. Yoksulluk bununla birlikte, tabii çevre üzerinde baskı oluşturmakta, toplumsal dinamiklere tesir etmekte siyasi ve kültürel sıra dışılığı da etkili bir biçimde hızlandırdığı söylenebilir (Aşçı ve Demiryürek, 2008).

Yoksulluk ile baş başa kalan bireyler çalışma amacı ile bulunduğu yerden başka yerlere göç etmek zorunda kalmaktadır. Göç olayının temelindeki en önemli sebep; bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak maksadıyla daha elverişli bölgelere gitmek, buralarda iş bulmak ve türlü olanaklardan yararlanmak için nüfusun coğrafi özellikli yer değiştirmesidir (Karakuş, 2006).

Yoksulluk ve göç bütün yönleriyle büyük birer sosyal problem olmalarıyla birlikte, iki kavram arasında karşılıklı interaktif bir süreç işlemektedir (Buz, 2003). İktisadi, toplumsal, politik nedenlerle bireylerin veya cemiyetlerin bir ulustan başka bir ulusa, bir iskândan başka bir iskâna gitme işine göç denir (Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, 2011).

Göç sürecinden ve onun içtimai neticelerinden en çok etkilenen çocuklardır. Göç eden ailelerin iş olanakları, eğitim, sağlık, barınma, toplumsallaşma ve güvenlik gibi

halletmek zorunda olduğu problemler doğrudan çocuklara aksetmektedir. Göç edilen yerde karşılaştığı şartlar ve bunları özümsemek ailelerin yanı sıra çocuklar için de meşakkatli olmaktadır ve bu vaziyet çocukları göç ettiği yerde olumsuz bir hale getirmektedir (Derezotes, 2000). Ailelerin öncelikli uğraşı ekonomilerini düzetmeye yönelik çalışmalar olduğundan öğrenim çağındaki çocukların eğitimine gereken önem verilmemektedir.

Göçlerin yoğun olarak yapıldığı yerlerde öğrencilerin yaşadığı en önemli problemlerden birisi, öğrenci ebeveynlerinin okula ve çocuklarının eğitim sürecine olan ilgisizliğidir. Ailelerin ilk hedefi çalışmak, korunma ve beslenme gereksinimlerini karşılamak olduğundan aileler evlatlarının eğitimleri ile gerektiği kadar ilgilenememektedirler (Chimhowu, Piesse ve Pinder, 2005). Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de göçlerin önemli bir kısmı tarım işlerinde çalışmak amacı ile yapılmaktadır. Bu duruma bağlı olarak da tarım sektöründe çalışan çocuk sayısı diğer sektörlere göre daha fazla olmaktadır.

Dünya genelinde çocuk işçiliği bakımından en başta gelen sektör tarım sektörüdür. Tarım sektöründe çalışan çocuk oranı %58,6’dır (ILO-IPEC, 2013). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2012 yılı Çocuk İşgücü Anketi verilerine göre Türkiye’de iktisadi olarak faaliyet gösteren 6-17 yaş grubundaki çocukların sektörlere göre dağılımına bakıldığında çocukların %44,7’sinin (399 bin kişi) tarım sektöründe çalıştığı görülmektedir (TÜİK, 2012).

Tarım sektörünün en mühim alanlarından biri olan mevsimlik tarım işçiliği, barınma şartlarındaki elverişsizlikler ve çalışma koşullarındaki güçlükler ile Türkiye’nin en dezavantajlı topluluklarından biri ve Türk çalışma yaşamının en problemlili ve kimsesiz kesimlerinden biridir (Görücü ve Akbıyık, 2010).

Mevsimlik tarım işçiliğinin (MTİ) en zor ve de kimsesiz işçilerini ise çocuklar teşekkül etmektedir. Problemin arkasında hane fakirliği bulunmaktadır ve aileler çocuk emeğine tarımda mevsimlik göç zamanında gereksinim duymaktadır. Çocukların eğitimlerini bırakarak aileleriyle beraber göç etmeleri ve tarımdaki zor çalışma şartlarının içinde bulunmaları mühim bir çocuk hakkı ihlaline sebep olmaktadır (Friedrich Ebert Stiftung Derneği, 2012, Kalkınma Atölyesi, 2013).

Sahada yapılan çalışmalar, MTİ'nin ikamet ettikleri yerlerdeki olumsuz hayat şartlarından çocukların nasıl müteessir olduklarını; yılın 7-8 ayı devam eden göç süresince aileleri ile birlikte çalışma yerlerindeki konteyner ve çadırlarda yaşayan çocukların, aşırı fakirlik ve onun getirdiği giyim, oyun, beslenme ve sağlık konusunda çeşitli mahrumiyetler içinde yaşadıklarını; sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler gibi temel insan hakkı olan hizmetlere gerektiği kadar ulaşamadıklarını; eğitim ve sağlık gibi temel haklardan faydalanamamalarının getirdiği sosyal dışlanmayı da tüm durumlarıyla yaşadıklarını göstermektedir (Akbıyık, 2008; 2011; Altınpınar, ve Gülçubuk, 2004; Benek ve Ökten 2011; Tanır, 2012; Şimşek ve Kırmızıtoprak 2010).

Mevsimlik gezici tarım işçisi çocuklar eğitim-öğretim döneminde aileleri ile birlikte çalışma amacıyla göç ettikleri için eğitim hakkından yoksun kalmaktadır. Halbuki 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 4.Maddesinde 'Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.' vurgusu yapılmaktadır. Aynı kanunun 8.Maddesinde 'Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır' denilmektedir.

1982 Anayasasının 42.maddesinde, "Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir... İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır" denilerek her bireyin eğitim ve öğrenim görmesi güvence altına alınmasına rağmen tarım işçiliğine giden çocuklar bu güvenceden faydalanamamaktadır.

Eğitim hakkı temel insan hakları olarak bilinen ve dünya çapında kabul gören hakların ön sıralarında yer alır. Eğitim hakkı diğer hakların tanınmasında, kullanılmasında ve korunmasında anahtar role sahip olduğu için tüm haklar içerisinde özel bir öneme sahiptir. Bu yönden bakıldığında eğitim hakkı insanların hayat hakkında düşünce ve anlatım hürriyeti ile seçme ve seçilme hakkı gibi bütün hakların kullanılmasının ön koşuludur (United Nations International Children's Emergency Fund, 1999).

Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrenciler yılın büyük bir bölümünde aileleriyle birlikte göç ederek çalışmakta ve okula gitmemektedir. Okuldan uzun süre ayrı kalan tarım işçisi öğrenciler okula uyum, okul disiplini, okula aidiyet, ders başarısı vb. gibi konularda diğer arkadaşlarına göre farklılık göstermektedir. Bu durum okul, ilçe ve il eğitim yönetimini farklı biçimlerde etkilemektedir. Daha önce mevsimlik tarım işçisi öğrencilerle ilgili yapılan birçok çalışma olmasına rağmen, tarım işçisi öğrencilerin eğitim yönetimine etkilerini inceleyen bir araştırma yoktur. Bu çalışmada ilköğretim çağındaki mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin eğitim yönetimine olan etkileri incelenecektir.

1.1. Problem

Mevsimlik gezici tarım işçisi(MGTİ) çocuklar okulda olmaları gereken zaman diliminde kendilerine ruhsal ve bedensel olarak ağır gelen işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır. Çocukların geleceklerini şekillendirecek en önemli seçenek eğitim iken, eğitim hakkından mahrum bırakılmaktadır. Tarım işçisi çocukların uzun süre okuldan ayrı kalmaları okul ile olan bağlarını etkilemektedir. MGTİ öğrenciler eğitim yöneticilerinin öncelikli olarak yapmaları gereken çalışmaları etkilemekte ve iş yüklerinde değişikliğe neden olmaktadır. Bu çalışmada ilköğretimdeki mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin eğitim yönetiminde neden olduğu aksaklıklar tespit edilmek istenmiştir.

Literatüre bakıldığında mevsimlik gezici tarım işçisi aileler ve öğrenciler ile ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalar; sağlık, barınma, sosyal güvenlik, kadın mevsimlik gezici tarım işçiler, mevsimlik gezici tarım işçilerinin sosyo-ekonomik durumları, mevsimlik gezici tarım işçisi ailelerin ve çocukların eğitim sorunları, mevsimlik göç ve yoksulluk, sosyal dışlanılmışlık, çocuk işçiliği gibi konuları içermektedir. Fakat mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin eğitim yöneticilerine olan etkilerini inceleyen bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu çalışmanın problemini, ilköğretim kademesinde öğrenim gören gezici mevsimlik tarım işçisi öğrencilerin okul, ilçe ve il eğitim yöneticilerine olan etkileri oluşturmaktadır. Araştırma, konuyla ilgili problemin bu yönüne dikkat çekmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı ilköğretim çağındaki mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okul, ilçe ve il eğitim yönetimine olan etkilerini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlar belirlenmiştir:

1. Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin özelliklerini tespit etmek,
2. Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okula geç başlamalarının ve okuldan erken ayrılmalarının okul, ilçe ve il eğitim yönetimine etkilerini belirlemek,
3. Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin başarı seviyelerinin okul, ilçe ve il eğitim yönetimine etkilerini belirlemek,
4. Okul, ilçe ve il eğitim yöneticilerinin mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin çalışma amacıyla göç ederek okulu terk etmelerini önlemeye yönelik yaptıkları çalışmaları tespit etmek,
5. Politika geliştiricilerin ve üst düzey eğitim yöneticilerinin (Milli Eğitim Bakanlığı) mevsimlik gezici tarım işçiliğinde çocuk işçiliğini önlemeye yönelik yapmış oldukları yasal düzenlemelerin okul, ilçe ve il eğitim yöneticilerini nasıl etkilediğini belirlemek oluşturmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okuldan uzun süre ayrı kalmaları sadece kendi eğitim hayatlarını değil aynı zamanda eğitim yönetiminin farklı kademelerini de etkilemektedir. Bu çalışmada ilköğretimdeki mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin eğitim yönetimine olan etkileri tespit edilmiştir. Bu durum, çalışmayı önemli hale getiren temel unsurdur.

Ayrıca bu çalışma:

1. Eğitim yöneticilerinin mevsimlik gezici tarım işçisi öğrenciler konusundaki duyarlılığını arttıracak ve bu öğrencilerin eğitim-öğretime kazandırılmasına yönelik çalışmalarına katkı sağlayacaktır.

2. Eğitim yöneticilerinin mevsimlik gezici tarım işçisi öğrenciler hakkında çıkartılan yasal düzenlemeleri daha derinlemesine araştırma olanağı verecektir.
3. Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencileri okula kazandırma adına yapılmış ve başarılı olunmuş özel çalışmaların yaygınlaştırılmasına katkıda bulunacaktır.
4. Türkiye’deki politika geliştiricilerin mevsimlik gezici tarım işçiliğinde çocuk işçiliğini önlemeye yönelik temel strateji ve faaliyetlerinin uygulanabilirlikleri konusunda bilgi verecektir.
5. Bu araştırmanın sonuçlarının; ilgili il-ilçe milli eğitim müdürlükleri, okul müdürlükleri ve konu ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının yapacakları çalışmalara katkı sağlaması beklenmektedir.

1.4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

- Araştırma 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılında Şanlıurfa’da mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin en yoğun olduğu il, ilçe milli eğitim müdürlüklerinde ve okullarda görev yapan 44 eğitim yöneticisini kapsamaktadır.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

- Araştırmada görüşme formu uygulanacağından uygulamada kullanılacak sorulara verilen yanıtların samimi olacağı öngörülmektedir.
- Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okuldan uzun süre ayrı kalması okula uyum sağlamalarında çeşitli sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır.

1.6. Tanımlar

Eğitim Yönetimi: Eğitim örgütlerinin belirlenen amaçlara ulaşmak üzere, insan ve madde kaynaklarının temin edilip bunların etkin bir şekilde kullanılmasıdır (Taymaz, 2009).

Çocuk İşçi: 15 yaşın altında yaşamını kazanmak, aile bütçesine katkıda bulunmak amacıyla çalışma yaşamına erken yasta atılan çocuklara ‘Çalışan Çocuk’ ya da ‘Çocuk İşçi’ denilmektedir (Türkoğlu, 2009).

Geçici İşçi: İşletmede yıl içerisinde, belirli zamanlarda, işlerin en yoğun olduğu ve kısa zamanda yapılması gerektiği dönemlerde ihtiyaç duyulan kişilerdir (Yıldırak, Gülçubuk, Gün, Olhan ve Kılıç (2002).

Göç: Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret (TDK Türkçe Sözlük, 2011).

Göçer (Göçebe): Değişik şartlara bağlı olarak belli bir yöre içinde çadır, hayvan ve öteki araçlarla yer değiştiren, yerleşik olmayan (kimse veya topluluk), göçer, göçkün (TDK, 2018)

Yarı Göçer: Hem yerleşik hem de göçebe hayatını birlikte yaşayan topluluk (Wikisözlük, 2018).

Mevsimlik Göç: Özellikle tarımsal yörelerde mevsimlere bağlı olarak işgücü arzı ile talebi arasındaki açığın kapatılmasına yönelik hareketlilik olarak algılanmaktadır (Çınar ve Lordoğlu, 2011: 420).

Mevsimlik İş: “Çalışmanın sadece yılın belirli bir döneminde sürdürüldüğü veya tüm yıl boyunca çalışılmakla birlikte çalışmanın yılın belirli dönemlerinde yoğunlaştığı işyerlerinde yapılan işler mevsimlik iş olarak tanımlanmıştır” (Süzek, 2011).

Tarım İşçisi: “Tarım işlerinde geçici veya sürekli olarak bir ücret karşılığı çalışan kişidir.” (Görücü ve Demirbaş, 2013).

Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi: “Tarımsal üretimin herhangi bir aşamasında, işin yapıldığı yöre dışında gelerek, ücreti karşılığında sözleşmeyle veya sözleşme olmaksızın çalışan gerçek kişilere mevsimlik(gezici) tarım işçisi denir” (Görücü ve Akbıyık, 2010: 192). Bu araştırmada söz edilen mevsimlik gezici tarım işçisi Şanlıurfa ilinden başka illere çalışmak üzere giden işçilerdir.

Mevsimlik Geçici Tarım İşçisi: “Sabah evinden çıkıp bir başkasının arazisinde ücretli olarak çalışıp gün bitiminde evine dönen kişilere mevsimlik geçici tarım işçisi denir” (Özbekmezci ve Sahil, 2004).

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde ilköğretimdeki mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin eğitim yönetimine olan etkilerinin incelenmesine ilişkin kavramsal çerçeve ayrıntılı olarak sunulmuştur. Öncelikle mevsimlik gezici tarım işçiliğine neden olan sebeplere(göç, yoksulluk) değinilmiş akabinde Dünyada ve Türkiye’de çocuk işçiliği ve tarım sektöründeki durum ele alınmıştır. Mevsimlik gezici tarım işçiliğinin eğitime olan etkileri, devamsız öğrencilerin eğitim yöneticilerine olan etkileri, çocukların eğitim hakları, geliştirilen politikalar ve mevsimlik gezici tarım işçileri ile ilgili yapılan diğer çalışmalara değinilmiştir.

2.1. Göç

Göç; sosyolojik yapının dokusunu, toplumsal, siyasi, ekonomik ve kültürel boyutlarıyla değiştiren coğrafi mekân değiştirme hareketidir (Yalçın, 2004).

Göç, sosyal yapının kültürel, adalet, siyasi, toplumsal, iktisadi vb. tüm yapısıyla alakası olan bir vakadır. Bu vaka sosyal sebeplerden kaynaklanmakla beraber, sosyal hayatın bütün alanlarını etkileyebilen ve karmaşık hareketleri geliştirebilen bir kavramdır (Castles ve Miller, 2008).

Göç, insanların yaşam alanlarını geçici veya daimî olarak herhangi bir gaye ile değiştirmesi olayıdır (Akış ve Akkuş, 2003). Göç ile ilgili yapılan kaynak araştırmasında, ilk insanlardan bu yana göç olgusunun var olduğunu, insanların sulak tarım arazileri, yeni yaşam alanları, yeryüzünün keşfedilmemiş yerlerine dağılma ve yayılma gibi çeşitli nedenlerle göç olayını gerçekleştirdikleri gözlemlenmiştir (Gürkan, 2006). Ekonomik düzeyi yetersiz olan bireyler yaşamlarını devam ettirebilmek için çalışma amacı ile buldukları yerlerden başka yerlere göç ederler. Dünyada ve Türkiye’de bu göçlerin önemli bir kısmını mevsimlik gezici tarım işçileri oluşturmaktadır.

ILO’ya (Uluslararası Çalışma Örgütü) göre dünya üzerinde 1,1 milyar tarım işgücü bulunmaktadır. Bu tarımsal işgücünün aşağı yukarı 450 milyonu; tarımsal sahalarda

çalışmak üzere kendi ülkelerinden başka bir ülkeye gitmekte veya kendi ülkeleri içinde yer değiştirmektedir (Hurst vd., 2007).

Türkiye’de göçün nedenlerine bakıldığında; kırsallardaki tarım arazilerinin miras vb nedenlerle bölünerek verimliliğin azalması, teknolojik gelişmelerle tarımda makineleşmenin artması ve buna bağlı olarak işsizlik oluşması, kırsallarda yaşayan topraksız ve fakir ailelerin çoğalması ve bu insanların hayatlarını sürdürebilmeleri için yurtlarından ayrılıp iş olanakları bol yeni yurt arayışlarına girmeleri olarak gösterilebilir. Daha önce göç için tarımsal üretimin bol olduğu Çukurova bölgesi tercih ediliyor iken günümüzde Türkiye’nin birçok bölgesinde göçe rastlanmaktadır. Göç sebebiyle 1990’lı yıllarda Türkiye’nin değişik coğrafyalarında tarımsal nüfus milyonları aşmıştır. Önceleri Çukurova Bölgesi ne gelerek geçimlerini sürdürmeye çalışan bu insanlara günümüzde Türkiye’nin birçok farklı bölgesinde rastlamak mümkündür. Nitekim memleketlerinde ayrılarak Türkiye’nin farklı coğrafyalarında çalışan tarım emekçilerinin 1990’lı yıllarda sayıları milyonları aşmıştır. Böylece göçmen tarım işçiliği, marjinal emek biçimi olmaktan çıkmıştır (Yıldırım, 2009).

2.1.1. Mevsimlik Göçe Zorlayan Nedenler

Göç ifadesinin birçok tanımı bulunmaktadır. Genellikle kabul gören en kısa tanım “yer (mekân) değiştirme” olarak bilinir. İnsanları göç etmeye zorlayan birçok sebep vardır; fakat bunların içinde en ağır basanı geçim sıkıntısıdır. İnsanların birçoğu geçimlerini buldukları yerde sağlayamadıkları için göç etmek zorunda kalırlar. Mevsimlik tarım işçilerinin durumu da böyledir. Genellikle geçimlerini temin etmek için buldukları memleketlerini yaklaşık olarak 3-4 ay bırakarak başka yerlere göç ederler. Yaşadıkları yerlerdeki iktisadi koşullar, nüfus artışı, toprakların çeşitli nedenlerle bölünüp azalması, yaşam standartlarının düşük olması, göç etmelerinin başlıca sebepleridir. Mevsimlik tarım işçilerinin iktisadi yönden geri kalmış bölgelerde yaşamışlardır. Mevsimlik tarım işçilerinin göç gerekçeleri ögeler halinde sıralanırsa;

- Yaşam alanlarındaki nüfusun süratle artması,
- Tarım arazilerinin mirastan dolayı azalması,
- Toprakların sınırlı sulanması sebebi ile toprakların veriminin düşmesi,

- Teknolojik gelişmelerden dolayı tarımda makine kullanımının çoğalması ve makineleşme ile birlikte insan gücüne olan ihtiyacın azalması,
- Sağlık hizmetlerinin yetersizliği, sosyal açıdan oluşan problemler gibi sebepler bulunmaktadır.

Bu sebeplere bağlı olarak ülkenin yapısında bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlar şu şekilde maddelenebilir;

- Nüfusun ülkenin genelinde dengesiz bir şekilde dağılması,
- Mevduatlarda ortaya çıkan dengesizlik,
- Plansız çarpık kentleşme,
- Çarpık kentleşmeye bağlı olarak ortaya çıkan alt yapı sorunları, Göç'ten dolayı zirai alanların boş kalması ve hayvancılığın azalması gibi sorunlar,
- Göç edilen; tarıma elverişli arazilerin bol, iş imkanlarının fazla, sanayinin gelişmiş olduğu bölgelerde gecekondu türü yapıların çoğalması.

Bu tür meselelerin meydana gelmemesi için, yaşanan bölgelerde olanakların yeterli miktarda olması gerekir. Eğitim, ulaşım, haberleşme, tarım makinelerini kullanabilme gibi iyileştirici faaliyetlerde bulunulmalıdır. Göç'e sebep olan etkenler hükümet tarafından ortadan kaldırılmalı, gerekli yatırımlar ve teşvikler devlet eliyle yapılmalıdır. Bu konuda başka alternatifler yetersiz kalmaktadır (www.bilgiustam.com.)(22.10.2017).

2.1.2. Yoksulluk

Doğumlarından itibaren tüm insanlar kanunlar önünde eşit haklara sahiptir. Fakat bu durum doğumdan sonra çeşitli eşitsizliklere dönebilmektedir. Eşitsizliğin en fazla etkilediği alanların başında bireylerin eğitim haklarından aynı oranda faydalanamaması gelmektedir. Ulusal ve uluslararası belgelerle koruma kapsamına alınmasına rağmen her birey eğitim hakkından eşit olarak yararlanamamaktadır. Eğitimde fırsat eşitliği, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde 'Her birey eğitim görme hakkına sahiptir' olarak belirtilmiştir. Anayasamızın 42.Maddesinde ise 'Kimse eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz...' şeklinde belirtilmiştir. Buna rağmen ekonomik yetersizlikler yoksulluğa, yoksulluk ta göçlere neden olmaktadır.

Bu durum öğrenim çağında olan çocukların eğitim hakkından tam olarak faydalanmasını engellemektedir.

Yoksul; “cemiyetteki olağan hayat şekillerini ve itiyatlarını, elde ettiği kazancındaki boşluk hasebiyle hayatına devam edemeyen fertleri tarif eder. Bilimsel bakış açısı ile “fakir” nitelikli yaşam için elde etmesi gereken kazanç ve kaliteli hayat yaşamak için kazanması gereken kazançtan uzak kalan bir şahıs olarak tarif eder” (Ala, 2009).

Yoksulluğa verilen anlamları şu şekilde toparlamak mümkündür:

- Yoksulluk bir rahatsızlıktır (W.W.Goldsmith ve Edward Blakely),
- Yoksulluk aynı değerde olmamaktadır (Diana Dinitto),
- Yapısal olmak yoksulluktur (Manuel Castells),
- Yoksulluk soyda tefriğe düşmektir (Anthony Downs),
- Kendine mahsus şartlar ve karışık yapının bir diğer adı yoksulluktur (Barry R.Schiller),
- Maharetli olunamayan ahengin diğer adı yoksulluktur (Norman Farstein),
- Bayanlara karşı gösterilen sertliğin diğer adı yoksulluktur (Carolina J. Wennerholm),
- Yoksulluk; aykırılık, küçük düşürme, zorluklara karşı baş göstermeme duygusu ve ümitsizliktir (Narayan)” (Gökdayı, 2003:8-10).

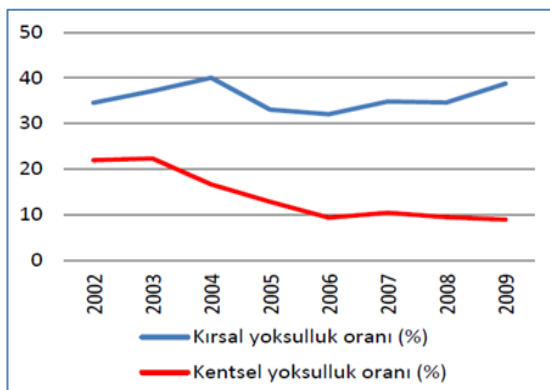
Yoksulluğun değişik tanımları bulunsa da mühim olan, yoksulluğun şahıslar için ifade ettiği manadır. Dünya Bankası'nın 2000/2001 Dünya Kalkınma Raporu'nda değinilen ve dünya yoksullarının, yoksulluk kavramını anlama şeklini tespit etmeyi amaçlayan bir çalışmada, Kenyalı bir adamın “yoksulluk nedir” sorusuna verdiği yanıt; “Bana yoksulluğu sormayın, ... evime bakın, evimdeki delikleri sayın, kap-kaçağıma ve üstümdeki giysilerime bakın. Evimdeki her şeye bakın, ne görüyorsanız; işte o gördüğünüz şey yoksulluktur.” şeklindeki cevabı çok manidardır (Worldbank, 2010).

Dünya umumen incelendiğinde tarıma emeği ile hizmet edenlerin avantajlı olmayan bazı kümelerden oluştuğu tespit edilmiştir. Dünya genelinde az gelişmiş ülkeler incelendiğinde “yoksulluk” son derece önem arz eden bir sorun şeklinde olduğu izlenmektedir. Yoksulluğun kırsal bölgelerde az iş imkânı ve zor istihdam şartları

altında yine tarıma emeği ile hizmet edenlerin arasında yaygın bir şekilde olduğu gözlemlenmektedir (Öztürk, 2008).

İstihdam verileri dünya genelinde incelendiğinde “çocuk işçilerin” en fazla tarım sektöründe çalıştıkları tespit edilmiştir (ILO, 2013). Dünya genelinde tarım alanında çalışan çocuk işçilerin sayılarının fazla olmasının nedeni yine yoksulluk olduğu tespit edilmiştir. Gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerin ekonomi verileri incelendiğinde, tarım sektörünün yeri ilk sıralardadır. İlgili ülkelerde tarım gerek ekonomideki katkısı gerek istihdamdaki gerekse üretilen tarımsal ürünlerin ihracatındaki liderliği yerini korumaktadır (Öztürk, 2008).

Türkiye’deki aileler incelendiğinde bilhassa kırsal bölgede hayatına devam eden insanların genelinin geçim kaynağı yalnızca tarım olduğu tespit edilmiştir. 1981 yılına ait “köy envanter etüdünde” toprak sahibi olmayan ailelerin büyüklüğünün yüzde 30,9 şeklinde olduğu tespit edilmiştir. Toprak sahibi olmayan aileler; kırsal bölgeden ya da köyden şehir merkezine taşınmakta ya da yaşadığı kırsal bölgelerde tarım dışındaki işlerde çalışmakta veya kiraladığı arsada çalışmakta ve sattığı üründen belli bir gelirle hayatına devam etmektedirler. Toprak sahibi olmayan ailelerin sayısındaki bu büyüklük, köyden şehir merkezine taşınmakla elde edilen problemlere, tarım dönemindeki iş zorluğuna ve hayatın devamında yaşanan zorluklara, arsaların belli bir oran karşılığı kiralanmasına ve arsa sahibi şahısların içtimai hayat ve ekonomik üstünlüklerinin faydasına yarayacak şekilde büyümesine sebep olmaktadır (Gün, 2007: 2)

Şekil 1:Türkiye’de Kentsel ve Kırsal Yoksulluk Oranları

Kaynak: Dünya Kalkınma Göstergeleri WDI Akt; Özen ve Özdemir, 2012: 2-3).

Yoksullukla ilgili elde edilen verilere göre 2002 ile 2009 yılları arasında yaşanan gelişmeler bakımından kırsal bölge şehirden önemli miktarda farklılaşmaktadır. 2002’de şehirlerdeki yoksulluk oranı %22 iken, 2009 yılına kadar sürekli azalarak %9,’a düşmüştür. Oysa kırsal bölgede 2002’de %34,5 olan yoksulluk oranı, 2003’te %37’ye, 2004’te %40’a kadar çıkmış ve 2009’daki yoksulluk oranı %39 olmuştur.

2.1.3. Göçün Eğitime Olan Etkileri

Göçün olumsuz sonuçlarından ve göç sürecinden en çok çocuklar etkilenmektedir. Göç edilen yerlerde ailelerin karşılaştığı barınma, güvenlik, iş imkânları, eğitim, sağlık hizmetleri, sosyalleşme gibi sorunlar çocuklara olumsuz yansımaktadır. Ailelerinin olduğu kadar, çocuklar için de göç edilen bölgelerde karşılaştığı şartları ve bu koşulları içselleştirmeleri zor olmaktadır. Bu durum çocukları dezavantajlı hale getirmektedir (Derezotes, 2000).

Kılıçkaya’ya (1988) göre; “göçten dolayı bireyler bazı değişikliklerle karşı karşıya gelmek zorunda kalır. Karşılaştığı bu sorunlar, bireyin önceden ikamet ettiği yer ile yeni yerleştiği yer arasında benzerlik ve farklılıklara göre uyum problemlerine sebep olur. “Özellikle gidilen yerin dilinin çocuklar tarafından bilinmesi ve algılanması, bunun yanı sıra çocukların göç edilen yerin sosyal çevresi ve kültürüne uyum sağlayabilmesi gerekmektedir. Aksi halde kültür bocalaması yaşayan çocuklarda uyum sorununu ortaya çıkması kaçınılmazdır” (Kılıçkaya, 1988).

Başka kültürlerden öğrencilerle yapılmış olan çalışmalarda, ev sahibi olan öğrencilerin başka kültürlerden öğrencilerle daha az iletişim halinde oldukları ve başka gruplar hakkında daha aksi genellemelere sahip oldukları görülmüştür. (Spencer-Rodgers ve McGoven, 2002). Gruplar arasında az endişeye sahip olan öğrencilerin başka kültürel gruplardan olan öğrencileri daha müspet değerlendirdikleri ve daha çok iletişime girmeye arzulu oldukları (Stephan ve Stephan, 2000) belirlenmiştir.

Yapılan çalışmalarda, gruplar birbirlerini tanıdıkça ve gruplar arasında etkileşim sağlandıkça olumsuz kanıların azalacağı saptanmıştır. Bu süreçte (olumsuz kanının azalmasında), gruplar arası yakın ve işbirlikçi ilişki, eşit statü, memnuniyet derecesi,

gönüllülük gibi faktörler algılanan tehdidin ölçüsünü azalttığı için etkili olmuştur. (Pettigrew ve Trop, 2006; Stephan ve Stephan, 2000).

Öğrencinin okula alışmasında, çevreye ve kültüre uyumunda, eğitim hayatında en önemli faktör öğretmendir. Öğretmenlerin, bu sebepten dolayı sınıfta minimum seviyedeki ifadelerine daima dikkat etmeleri, öğrencinin söze ve davranışa dayalı hallerine duyarlı olmaları gerekir. Öğretmenler, eğitim öğeleri ve öğrenciler arasında ilişki kurarak başarı seviyesinin ve eğitim niteliğinin artırılması hususunda önemli bir göreve sahiptir. Bu çerçevede öğretmenlere çok kültürlü bakış açısı ve olumsuz düşünceden arındırılarak olumlu düşünme yeteneği kazandırılmalıdır (Hones, 2002).

Öğretmenlere, minimum seviyede sınıflarındaki öğrencilerinin kültürel özellikleri ile ilgili bilgi verilmelidir. Böylece öğretmenler, öğrencilerin aileleri ile iletişime geçerek, ailelerin kültür özellikleri, geçmişleri gibi konular hakkında bilgi edinerek, öğrencinin ve ailesinin duygularının farkına vararak çok kültürlü, önyargısız, ayrıcalığın olmadığı ve gelişim için hazır bir sınıf teşekkül edebilirler (McBrien, 2003, 2005; Hek, 2005).

2.2. Dünya’da Çocuk İşçiliğinde Mevcut Durum

Dünyada çocuk işçiliği; fakirlik, iş olanaklarının kısıtlı olması, eğitim-öğretim imkanları, kültüre bağlı davranışlar, süratli ve kötü şehirleşme, popülasyon, iş sahiplerinin çocuk istihdamı gibi istekleri nedeniyle günümüzdeki yansımalarına sebep olmuştur. Fakirliğin bu gelişmeye sebep olması tartışma götürmez bir neden olmuştur, çocukların üstlendiği rol nedeniyle hem ailelerin beklentilerini karşılamışlardır hem de ailenin kısıtlı imkânlarına rağmen hayatlarının devam ve idamesine vesile olmuşlardır (Siddiqi ve Patrinos, 1995).

Çocuk işçi probleminin gündem olma sebebi memlekette memlekete farklılık arz etmekte beraber esas sebepler birbirine benzemektedir. Yoksulluk başta olmak üzere, memleketlerdeki ve diyarlardaki hızlı giden birey sayısındaki artış, ev ortamındaki hane halkı sayısının fazlalığı, eğitim öğretimin beklentileri karşılamaması, ülkenin yaşadığı siyasi sorunlar, yapılan kanun değişiklikleri ve denetleme sorunu, terörün ülkeye verdiği zarar, eğitim öğretim çağındaki büyüme ve gelişmekte olan çocukların

çalışma yaşına vardıklarında şartlar gereği çalışmak zorunda olmaları kaçınılmaz olmuştur (Anonim, 2005; Arı, 2006).

Çocukların çalıştırılmasının ehemmiyetli bir sebebi de, ülkenin eğitim imkânlarının kıt olmasından kaynaklanmaktadır. Çocuklar okula erişim olanakları bulamamaktadır, okulların öğrenci sayılarının çok fazla olması ve eğitimin istenilen kalitede verilememesi, okul sayılarının az olması, öğretmen öğrenci ilişkilerinin zayıflığı gibi sebepler nedeni ile çocukların iş hayatına girip ebeveynlerine destek olması zorunlu bir neden haline gelmiştir (Siddiqi ve Patrinos, 1995).

Dünyada ki çocuk işçiliği başlıklar halinde incelendiğinde bunlar; kölelik, yasa dışı çocuk istismarı, asker çocuklar, cinsel istismar ve fuhuş olarak açıklanırken, Türkiye’de mecburen çalışan çocukların buldukları sektörler; tarım, sanayi, ticaret, hizmet sektörleridir. İfade edilen dört hizmet alanı içinde sokakta çalışan çocuklar bulunmamaktadır. Sokakta çalışıp para kazanmanın henüz hizmet sektörüne girip girmeyeceği hala belirsizliğini korumaktadır (Erbay, 2008).

Dünyada çocuk işçiliğinin en tehlikeli şekli 182 numaralı mukavelede dört madde ile ifade edilmiştir. Bunlar:

- Çocukların alım-satımı ve ticareti, borç karşılığı veya bağımlı olarak çalıştırılması ve askeri çatışmalarda çocukların zorla ya da zorunlu tutularak kullanılması,
- Çocuğun fahişelikte, pornografik yayınların üretiminde veya pornografik gösterilerde kullanılması,
- Çocuğun uyuşturucu maddelerin üretimi ve ticareti gibi yasal olmayan faaliyetlerde kullanılması,
- Doğası veya gerçekleştirildiği koşullar itibariyle çocukların sağlık, güvenlik veya ahlaki gelişimleri açısından zararlı olan işlerdir” (Şen, 2003).

Tablo 1:Dünyada Yıllar İtibariyle Çocuk İşçiliği (5-17 yaş, 2000-2012)

	Çocuk İşçiliği (Bin)	Çocuk İşçiliği (%)	En Kötü Biçimlerde Çocuk İşçiliği (Bin)	En Kötü Biçimlerde Çocuk İşçiliği (%)
2000	245.500	16,0	170.500	11,1
2004	222.294	14,2	128.381	8,2
2008	215.209	13,6	115.314	7,3
2012	167.956	10,6	85.344	5,4

Kaynak: (ILO-IPEC, 2013)

Tablo, Dünyada çalışan çocuk sayısının yıllara göre azaldığını göstermekle birlikte, 2012 yılı itibariyle yaklaşık 168 milyon çocuk işçi bulunmaktadır. Çocuk işçiler, toplam çocuk nüfusunun yaklaşık %11'ine denk gelmektedir. Bu çocukların yarısından fazlası, yaklaşık 85 milyonu tehlikeli işlerde çalışmakta ve dünya çocuk nüfusunun %5,4'ünü oluşturmaktadır.

Tablo 2: Dünyada Çocuk İşçiliğinin Bölgesel Dağılımı (5-17 yaş, 2012)

Bölge	Çocuk Nüfusu	Çocuk İşçiliği (Bin)	Çocuk İşçiliği (%)	En Kötü Biçimlerde Çocuk İşçiliği (Bin)	En Kötü Biçimlerde Çocuk İşçiliği (%)
Asya ve Pasifik	835.334	77.723	9,3	33.860	4,1
Sahra Güneyi Afrika	275.397	59.031	21,4	28.767	10,4
Latin Amerika ve Karayipler	142.693	12.505	8,8	9.638	6,8

Kaynak: (ILO-IPEC, 2013)

Çocuk nüfusu içinde çocuk işçiliğinin en yaygın görüldüğü bölge Sahra Güneyi Afrika'dır. Bu bölgede 59 milyon çocuk işçi bulunmaktadır ve çocuk işçi oranı %21'dir.

Asya ve Pasifik bölgeleri çocuk işçi sayısının en fazla olduğu bölgelerdir. Asya ve Pasifik bölgelerinde yaklaşık 78 milyon çocuk işçi bulunmaktadır. Bu bölgelerdeki çocuk işçi oranı %9,3'tür.

Latin Amerika ve Karayipler'deki çocuk işçi sayısı yaklaşık 13 milyon olup, bölgedeki çocuk nüfusunun (143 milyon) %8,8'ini oluşturmaktadır. Kuzey Afrika ve Orta Doğu'da ise 9,2 milyon çocuk işçi bulunmaktadır. Çocuk işçi oranı %8,4'dür.

Tablo 3: Dünyada Çocuk İşçiliğinin Sektörel Dağılımı (5-17 yaş, 2012)

Sektör	Çocuk İşçiliği (Bin)	Çocuk İşçiliği (%)
Tarım	98.422	58,6
Sanayi	12.092	7,2
Hizmet	54.250	32,3

Kaynak: (ILO-IPEC, 2013)

Tabloya bakıldığında çocuk işçiliği açısından en başta gelen sektör tarım sektörüdür. Tarım sektöründe çalışan çocuk oranı %58,6'dır. Tarım sektöründen sonra çocuk işçiliğinin en fazla olduğu sektör hizmet sektörüdür. Hizmet sektöründe çalışan çocuk oranı %32,3'tür. Sanayi sektöründe istihdam dışı çalıştırılan çocuk işçi oranı ise %7,2'dir.

Tablo 4: Dünyada Çocuk İşçiliğinin Cinsiyete Göre Dağılımı (5-17 yaş, 2012)

Cinsiyet	Çocuk İşçiliği (Bin)	Çocuk İşçiliği (%)	En Kötü Biçimlerde Çocuk İşçiliği (Bin)	En Kötü Biçimlerde Çocuk İşçiliği (%)
Erkek	99.766	12,2	55.048	6,7
Kız	68.190	8,9	30.296	4,0
Toplam	167.956	10,6	85.344	5,4

Kaynak: (ILO-IPEC, 2013)

5-17 yaş grubunda çalışan çocukların cinsiyete göre dağılımına bakıldığında 168 milyon çocuk işçinin 100 milyonunu erkek, 68 milyonunu ise kız çocukları oluşturmaktadır. Dünya genelinde çalışan erkek çocukların oranı %60 iken çalışan kız çocuklarının oranı %40'dır. Dünya genelinde en kötü biçimde çalıştırılan çocuk sayısı 85 milyondur. En kötü biçimlerde çalışan erkek çocuk sayısı 55 milyon olup, en kötü biçimlerde çalıştırılan toplam çocuk sayısı içerisinde oranı %65'dir. En kötü biçimlerde çalışan kız çocuk sayısı 30 milyon olup, en kötü biçimlerde çalıştırılan toplam çocuk sayısı içerisinde oranı %35'dir.

Tablo 5: Dünyada Çocuk İşçiliğinin Yaşa Göre Dağılımı, 2012

Yaş Grupları	Çocuk İşçiliği (Bin)	Çocuk İşçiliği (%)	En Kötü Biçimlerde Çocuk İşçiliği (Bin)	En Kötü Biçimlerde Çocuk İşçiliği (%)
5-14	120.453	9,9	37.841	3,1
15-17	47.503	13,0	47.503	13,0

Kaynak: (ILO-IPEC, 2013)

Çocuk işçilerin yaşa göre dağılımına bakıldığında, 5-14 yaş grubunda 120 milyon (%9.9) çocuk işçi bulunmaktadır. 5-14 yaş grubundaki çocuk işçilerin yaklaşık 38 milyonu (%3.1)'u tehlikeli işlerde çalışmaktadır. 15-17 yaş aralığında ise 48 milyon (%13) çocuk işçi bulunmaktadır. 15-17 yaş grubundaki çocuk işçilerin tamamı tehlikeli işlerde çalışmaktadır.

2.3. Dünya’da Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliği

Dünya genelinde 1.3 milyar işçinin sadece tarım ile ilgili ortamlarda faaliyette buldukları öngörülmektedir. Bu sayısal toplam, dünya işgücünün 1/2’si gibi bir oran değerine sahiptir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından dünyada: %35 ile tarımın 2. Çalışma alanı olarak belirlendiğini bu sayısal değerlerin bölgesel dağılımı incelendiğinde “Sub-Saharan Afrika’da %59.0, Güney Asya %53.5, Güneydoğu Asya ve Pasifik’de %44.3, Doğu Asya’da %36.9, Latin Amerika’da %16.3, gelişmiş ekonomiler ve Avrupa Birliği ülkelerinde %3.7’dir”. Dünya tarım işgücünün hemen hemen yarısına sahip çalışanlar ise kadınlardan meydana gelmektedir (ILO-IPEC, 2013).

Dünya genelinde az gelişmiş ülkelerin çalışanları incelendiğinde tarım sektörü ilk sıralardadır ve sebebi yoksulluktur. Tarım sektöründe istihdam edilenler yüksek avantajlara sahip değildir, ayrıca yoksul kesimin büyük bir kısmının tarım işçilerinden oluştuğu bilinmektedir (Öztürk, 2008).

Tablo 6: Dünya Ülkelerindeki Çocuk İşçiliği Tablosu

Ülke	Çocuk İşçi (%)	Ülkedeki Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimi
Kamerun	%58,1	Tarım ve fahişelik
Etiyopya	%49,0	Tarım
G. Afrika Cumhuriyeti	%32,5	Tarım
Bangladeş	%29,6	Uyuşturucu ticareti ve cinsel istismar
Hindistan	%11,2	Tarım ve çocuk alım satımı
Tayland	%10,8	Uyuşturucu ticareti, çocuk alım satımı, pornografi
Mısır	%8,3	Tarım
Endonezya	%7,1	Uyuşturucu ticareti ve fahişelik
Brezilya	%6,8	Uyuşturucu ticareti ve fahişelik

Kaynak: (Çınar ve Lordoğlu, 2011)

Tarım işçiliği çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri arasında yer almaktadır. Dünya geneline bakıldığında çocukların tarımda en kötü biçimde çalıştırıldığı ülkeleri şu şekilde sıralayabiliriz: Kamerun (%58), Etiyopya (%49), Güney Afrika Cumhuriyeti (%33), Hindistan (%11) ve Mısır (%8). Amerika'da Meksikalı ve Hispanik kökenliler (Latin Amerikalılar), İspanya'da Afrikalı göçmenler, Norveç'te ise Doğu Avrupalıların mevsimlik tarım işçisi olarak çalıştığı görülmektedir.

Tablo 7: Dünyada Çocuk İşçiliğinin Sektörel Dağılımı (5-17 yaş, 2012)

Sektör	Çocuk İşçiliği (Bin)	Çocuk İşçiliği (%)
Tarım	98.422	58,6
Sanayi	12.092	7,2
Hizmet	54.250	32,3

Kaynak: (ILO-IPEC, 2013)

Tablo 7 incelendiğinde çocuk işçiliği açısından en başta gelen sektör tarım sektörüdür. Tarım sektöründe 98 milyon çocuk işçi çalışmaktadır. Tarım sektöründe çalışan çocuk işçilerin çalışan tüm çocuklar içindeki oranı %59'dur. Hizmet sektöründe çalışan çocuk işçisi sayısı 54 milyon olup, hizmet sektöründe çalışan çocuk işçilerin çalışan tüm çocuklar içindeki oranı %32'dir. 12 milyon çocuk işçinin çalıştığı sanayi sektöründeki çocuk işçiler de önemli bir nicelik oluşturmakta olup bu sektörde çalışan çocuk işçi oranı diğer sektörlere göre daha azdır fakat bu çocukların çoğu kayıt dışı ekonomide çalışmaktadır.

2.4. Türkiye’de Çocuk İşçiliğinde Mevcut Durum

Çocuklar; dünya geneli başta olmak üzere, Türkiye’de de sağlıklı büyümelerini engelleyecek şekilde ve müsait olmayan şartlarda istihdam edilmektedirler (Yıldız, 2006). Türkiye’de ve dünya genelinde çalışan tüm çocuklar başta psikolojik, fiziksel ve toplumsal şartlar içinde büyümeleri ayrıca güvenli olmayan sağlıksız şartlarda sömürülmeye açık bir şekilde hayatlarına devam ettikleri bilinmektedir (Kayhan, 2012).

Çocuk işçiliği tarihsel yönü ile incelendiğinde Türkiye’de ki ilk verilerin, Osmanlı’nın Ahi teşkilatlarındaki varlığına ulaşılmıştır. Ahi teşkilatına girenler çıraklıktan başlayıp kalfalık ve ustalık hiyerarşisi ile yükselmektedir, bu dönemlerde gerek evlat baba ilişkisi gerekse de teşkilatın idare heyetinin denetim ve gözetimi nazarında faaliyetlerine devam etmişlerdir. Sanayi devriminin yansıması sonucu Osmanlı İmparatorluğunda da tarımda çalışan çocuklar sanayi de çalışmaya başlamışlardır. Türkiye’de Cumhuriyet dönemine bakıldığında çocuk işçiliği ile ilgili yasal mevzuatlar düzenlenmiş ve bu düzenlemelerin yansıması olarak mesleki ve teknik eğitime önem verilmiş, gerek-okul çevre ilişkileri gerekse nahiyelerin eğitim konusundaki talepleri şartlar nispetinde incelenmiştir (Avşar ve Öğütoğulları, 2012).

Türkiye’de çocuk işçiliğinin sebeplerine bakıldığında; eğitim ve ailelerin gelir seviyelerinin düşük olması tespit edilmiş olup bu başlıkların dışında dikkat çekici başka bir detay da bulunmaktadır. Bu detay, Türkiye’de çocuğa verilen değerdir. Toplumun değer yargılarında, çocuğun iş hayatında çalışması normal karşılanıyorsa o toplumdaki çocukların maalesef iş hayatındaki çalışma faaliyetleri devam edecektir, aksi değerlere sahip toplumlarda çocuğa değer veren, çocuğun aldığı eğitimi her yönü ile ciddiye alan fertler sayesinde çocukların iş hayatındaki rolleri yani çocuk işçiliği azalacaktır (Erbay, 2008).

Çocukluk döneminin başından itibaren başlayan ruhi, bedeni ve zihinsel gelişme ve büyümeyi negatif yönde etkileyen çocuk işçiliği gerek dünya çapında gerekse Türkiye’nin yaşadığı önemli problemlerin ilk sıralarında yer almaktadır. Çocuklar maalesef okula devam etme sorunu, zorunlu temel eğitimden uzak kalıp yarıda bırakma sorunu nedeni ile uzun vade de eğitim öğretimden mahrum bir şekilde

büyüme süreçleri gelişmektedir. Bunun sonucu olarak; çocuğun gelişme – büyüme – yetişkinlik dönemi negatif yönde ilerlemekte ayrıca ülkenin üretim gücünde zayıflamaktadır. Çocukların uzun süreli olumsuz şartlar içinde çalışmaları gerek ruhi gerek fiziki olarak sağlık sorunlarını negatif yönde etkilemenin sonucu olarak çocukların üretkenlikten uzak fertler olarak yetişmesi ile birlikte uzun vade de gerek yardım gerekse de desteğe ihtiyaç duyan şahıslara bürünmelerine sebep olmaktadır. Çocukların bu denli kullanılması uygun iş gücü yerine, Türkiye için emeğin pahalı bir hal alması sonucunu meydana getirmektedir (Çocuk İşçiliği İle Mücadele Ulusal Programı Eylem Planı, 2017-2023).

Çağdaş hayatın ehemmiyetli bir problemi olarak gündemini koruyan çocuklar sorunu; fakirlik, eğitim-öğretim problemi, sağlık problemi, işsizlik problemi ve sosyal güvenlik sorunu gibi ehemmiyetli konuların bir sonucu ile beraber ebeveynlerin istismar ve ihmal etmesi, beslenme sorunu, boş zamanın verimli kullanılmaması hem psikolojik hem de sosyal yönü ile olgunlaşmama gibi önemli bir problemi meydana getiren mevzudur (Küçükkaraca, 2001). Bu sorunu yoğun bir şekilde mevsimlik gezici tarımda çalışan çocuklarda bulabilmek mümkündür.

Tablo 8: Türkiye’de Çocuk İşgücü Anketi

Yaş grubu ve cinsiyet	Tarım		Sanayi		Hizmet	
	2006	2012	2006	2012	2006	2012
Erkek	172	236	189	168	240	210
6-14	89	117	31	30	71	37
15-17	84	118	158	138	169	173
Kadın	154	163	85	49	50	67
6-14	63	83	19	9	12	15
15-17	90	80	66	40	37	52
Toplam	326	399	275	217	289	277
6-14	152	200	50	40	83	52
15-17	174	198	225	178	206	225

Kaynak: (TÜİK Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları, 2012)

Tablo incelendiğinde çocuk işçilerin %45’i tarım sektöründe (399.000 kişi) çalışırken, %55’i tarım dışı sektörde (494.000 kişi) faaliyet göstermektedir. Tarım sektöründe çalışan çocukların (399.000 kişi) %59’u erkek, %41’u kız çocuğudur. Bu çocukların 200.000’i 6–14 yaş arasında, 199.000’i 15-17 yaş arasındadır. İşteki

duruma göre çalışan çocukların %52,6'sı ücretli veya yevmiyeli olarak, %46,2'si ücretsiz aile işçisi ve yaklaşık %1'i de kendi hesabına çalışmaktadır.

TÜİK 2012 yılı Çocuk İşgücü Anketi verilerine göre 6-17 yaş grubundaki çocukların sektörlere göre dağılımı incelendiğinde çocukların %45'inin (399 bin kişi) tarım, %31'inin (277 bin kişi) hizmet, %24'ünün (217 bin kişi) sanayi sektöründe çalıştığı görülmektedir. 2006-2012 yılları arasında sektörel bazdaki sonuçlara bakıldığında sanayi sektörünün payının 6,6 puan, hizmet sektörünün payının 1,5 puan azaldığı görülmektedir. Tarım sektörünün istihdam edilenler içindeki payı ise 8,1 puan artmıştır.

Meslek hastalıkları ve iş kazaları bakımından en tehlikeli sektörlerden biri olan mevsimlik geçici ve gezici tarımda çocuk işçiliği, çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri içerisinde yer almaktadır. İstatistiklere bakıldığında çocuk işçilerin çok geniş bir kısmının tarım sektöründe çalıştığı görülmektedir.

TÜİK 2012 yılı verilerine bakıldığında 2006 yılından bu yana sadece tarım sektöründe çalışan çocukların sayısında artış olduğu görülmektedir. Tarım sektöründe çalışan çocuk işçi sayısı 73 bin kişi artarak 326 binden 399 bine çıkmıştır. Tarım sektöründeki çocuk işçilerin toplam çocuk işçilerine oranı ise %37'den %45'e çıkmıştır.

Tablo 9: Türkiye'de Çocuk İşçiliğinin Yaşa Göre Dağılımı

Yaş Grubu	Kurumsal Olmayan Nüfus		İstihdam Edilenler	
	Sayı (Bin)	Sayı (Bin)	%	
0-5 yaş	7.481	-	-	
6-14 yaş	11.386	292	2,6	
15-17 yaş	3.861	601	15,6	
6-17 yaş	15.247	893	5,9	

Kaynak: (TÜİK Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları, 2012)

2012 yılı Çocuk İşgücü Anketi verilerine göre 6-14 yaş grubunda yer alan çocukların %2,6'sı (292.000), 6-17 yaş grubunda yer alan çocukların ise %5,9'u (601.000) çalışmaktadır. Çalışan çocukların %68,8'ini (614 bin kişi) erkek ve %31,2'sini (279 bin kişi) ise kız çocukları oluşturmaktadır.

Tablo 10: Türkiye’de Yaş grubu, cinsiyet ve çalışma durumuna göre okula devam eden çocuklar

Yaş grubu ve cinsiyet	Okula devam eden çocuk sayısı		Ekonomik işlerde çalışanlar	
	2006	2012	2006	2012
Erkek	6 694	7 146	203	303
6-14	5 464	5 660	123	161
15-17	1 230	1 486	80	142
Kadın	6 018	6 804	69	142
6-14	5 054	5 406	46	79
15-17	963	1 397	23	64
Toplam	12 712	13 950	272	445
6-14	10 519	11 067	170	239
15-17	2 193	2 884	103	206

Kaynak: (TÜİK Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları, 2012)

Okula devam ederken ekonomik işlerde çalışan çocukların sayısı 2006-2012 yılları arasında 272 binden 445 bine yükselerek %64 oranında artmıştır. Okula devam eden 6-17 yaş grubundaki çocukların 2006 yılında %2’si ekonomik bir faaliyette çalışırken 2012 yılında bu oran %3,2’ye ulaşmıştır.

Tablo 11: Türkiye’de Yaş grubu, cinsiyet ve çalışma durumuna göre okula devam etmeyen çocuklar

Yaş grubu ve cinsiyet	Okula devam etmeyen çocuk sayısı		Ekonomik işlerde çalışanlar		Ev işlerinde faaliyette bulunanlar		Çalışmayanlar	
	2006	2012	2006	2012	2006	2012	2006	2012
Erkek	983	628	398	311	180	98	404	219
6-14	345	133	67	24	38	21	240	89
15-17	638	495	331	287	142	77	164	131
Kadın	1 331	669	220	136	842	405	269	127
6-14	515	186	48	29	254	91	212	66
15-17	816	483	171	108	588	314	57	61
Toplam	2 314	1 297	618	448	1 023	503	673	346
6-14	860	319	115	53	293	112	452	155
15-17	1 454	978	502	395	730	391	222	192

Kaynak: (TÜİK Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları, 2012)

TÜİK 2012 yılı verilerine göre çocukların %91’i (13950) bir okula devam ederken, %9’u (1297) okula devam etmemektedir. Yaş grupları itibarıyla, 6-14 yaş

grubundaki çocukların %97,2'si, 15-17 yaş grubundaki çocukların ise %74,7'si okula devam etmektedir.

Tablo incelendiğinde okula devam etmeyen çocukların sayısı 2 milyon 314 binden, 1 milyon 297 bine gerilerken, okula gitmeyen çocuklar arasında ekonomik faaliyetlerde çalışanların oranı %27'den %34,5'e yükselmiştir. Buna karşın ev işlerinde çalışan çocukların sayısı bu kategoride %44'den %39'a gerilemiştir. 2012 yılında ise okula devam eden çocukların %51,2 sini erkek, %48,8'ini kız çocukları oluşturmaktadır.

Tablo 12: Türkiye'de Çalışma Nedenine Göre Okula Devam Eden ve Etmeyen Çocuklar

Çalışma Nedeni	6-14 Yaş (Bin)	15-17 Yaş (Bin)	Toplam (Bin)
Hane halkı gelirine katkıda bulunmak	87	282	370
Hane halkının ekonomik faaliyetine yardımcı olmak	142	114	256
İş öğrenmek, meslek sahibi olmak	16	121	136
Ailenin isteği	35	18	54
Kendi ihtiyaçlarını karşılamak	9	52	61
Diğer	3	13	16
Çalışma Nedeni/Toplam	292	601	893

Kaynak: (TÜİK Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları, 2012)

TÜİK 2012 yılı çalışma nedenine göre okula devam eden ve etmeyen çocuk verilerine bakıldığında, ekonomik işlerde çalışan çocukların çalışma nedenleri şöyle sıralanabilir; 6-17 yaş aralığındaki çocukların %41'i hane halkı gelirine katkıda bulunmak, %29'u hane halkının ekonomik faaliyetine yardımcı olmak, %15'i iş öğrenmek ve meslek sahibi olmak, %7'si kendi ihtiyaçlarını karşılamak %6'sının ise ailenin isteği üzerine çalıştığı görülmüştür.

6-17 yaş aralığındaki çocuk işçilerden okula devam edenlerin %39'u hane halkının ekonomik faaliyetine yardımcı olmak, %24'ü hane halkı gelirine katkıda bulunmak için, %19'u ise işi öğrenmek ve meslek sahibi olmak amacıyla çalışmaktadır.

6-17 yaş aralığındaki çocuk işçilerden okula devam etmeyen çocuklarda ise hane halkı gelirine katkıda bulunmak için çalışanların oranı %59 seviyesindedir. Hane

halkının ekonomik faaliyetine yardımcı olmak için çalışan çocukların oranı %18, İşi öğrenmek ve meslek sahibi olmak amacıyla çalışan çocukların oranı ise %11'dir.

2.5. Türkiye'de Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliği

Mevsimlik göç; "Hususan tarımsal bölgelerde mevsimlere bağlı olarak işgücü talebi ile arzı arasındaki boşluğun kapatılmasına yönelik devinim olarak algılanmaktadır" (Çınar ve Lordoğlu, 2011). Mevsimlik tarım işçisi; kendisine ya da başkasına ait tarım sahasında ekim, hasat, ilaçlama, yetiştirme, gibi tarımsal üretimin çeşitli aşamalarında çalışan, sözleşmeli veya sözleşmesiz, gündelik ya da ayni ödeme karşılığı, bulunduğu ülkenin vatandaşı veya göçmen olup sürekli ya da gezici mevsimlik çalışan kişidir (Sarper, 2009).

Osmanlı'da ilk defa Kavalalı İbrahim Paşa tarafından 1830'lu yıllarda Çukurova'da çalıştırılmak için Sudan'dan işçi getirildiğini ifade edenler (Karabıyık vd., 2014) olduğu gibi yine aynı dönemler Kırım ve Rusya'ya Doğu Karadeniz'den çalışmaya gidenlerin olduğundan da bahsedilmektedir (Doğanay ve Çavuş, 2013).

1861-1865 yıllarında gerçekleşen Amerikan iç savaşının, Anadolu'daki piyasa amaçlı tarımsal üretimin meydana çıkmasında önemli rolü olmuştur. Sözü edilen savaş sebebiyle Amerika'da pamuk üretiminde aksama olunca, İngiliz dokuma sanayisi pamuk ihtiyacını karşılamak için yeni üretim alanlarına ihtiyaç duymuştur. Ege ve Çukurova bölgelerinde pamuk ekimi ve üretimi bu dönemde çoğalmıştır (Seker, 1986).

Osmanlı devleti döneminde başlayan bu istihdam türü, önceleri yoğun ticaret ve tarımın yapıldığı Çukurova ve Ege bölgelerinin gereksinim duyduğu iş gücünü sağladığı görülmekle birlikte, Suriye ve Ege adalarının Osmanlı devletinin elinden çıkması ile bu ihtiyaç tarımsal alan yönünden fakir olan Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden karşılanmaya başlamıştır (Kaleci,2007). Bütün sorunlarına rağmen mevsimlik tarım işçiliği, ekonomik açıdan Türkiye'nin vazgeçilmez türleri arasındadır.

Devletimizde bugünkü anlamıyla mevsimlik gezici işgücü göçlerinin bin dokuz yüz ellili yıllara denk geldiği çoğunlukla dile getirilmektedir (Selek Öz, 2016). Çünkü bu

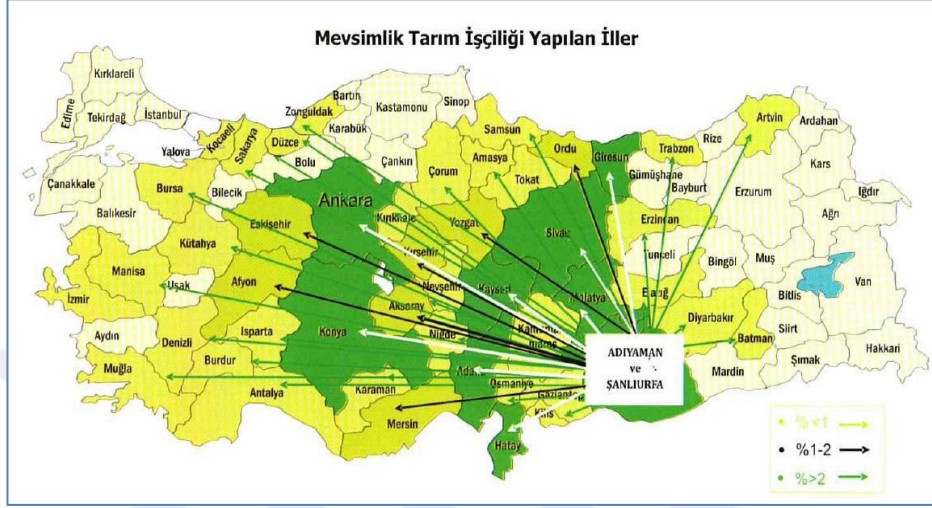
dönemde tarımda makineleşmenin artmasıyla birlikte buna bağlı olarak bazı kesimlerde işgücü fazlalığı ortaya çıkmıştır. Bu boyut hem kırsallardan şehir alanlarına göçü hızlandırmış, hem de mevsimlik gezici işçiliğini başlatmıştır (Çınar ve Lordoğlu, 2015). Günümüzde mevsimlik tarım işçisi gereksinimi çeşitli nedenlerden dolayı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan Şanlıurfa, Adıyaman, Diyarbakır vs. illerden karşılanmaktadır.

Mevsimlik tarım işçiliğinin Güneydoğu Anadolu Bölgesinden karşılanmasındaki en önemli etkenlerinden biri toprak sahibi olmayan ailelerdir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi toprağı bulunmayan köylü oranlarında ilk sırada yer alan bölgedir. Topraksız köylü oranlarının en fazla olduğu şehirler sırasıyla Şanlıurfa (%55), Diyarbakır (%46,9), Hakkari (%45), Siirt (%42), Mardin (%41,9) ve Bingöl (%39,6) dür. Bölgenin en fazla paya sahip olmasının en önemli sebepleri; ortakçı-yarıcı olarak çalışanların yoğun olarak bulunması ve küçük toprak sahiplerinin çeşitli nedenlerle tarım alanlarını kaybetmeleridir (Oral, 2006).

Mevsimlik tarım işçiliğinin Güneydoğu-Doğu Anadolu Bölgesinden karşılanmasındaki en önemli etkenlerinden biri de Türkiye'de özellikle kırsal kesimlerde toprak ağalarının gücü sebebiyle toprakların bir tek elde toplanması, miras yoluyla sahip olunan tarım arazilerinin azalması, coğrafi ve iklimsel koşullar nedeniyle toprağı işlemenin getirdiği ekonomik yükün fazlalığı ve yine bu sebeplerden ötürü toprağın verimsizliği gibi olumsuz durumlardır. Bu olumsuzlukların bir sonucu olarak tarımla iştigal eden birçok aile geçim sıkıntısından kurtulmak gayesiyle, tarımsal iş imkânının daha fazla olduğu bölgelere, yaşadıkları alana geri dönmek üzere gezici tarım işçisi olarak gitmek zorunda kalmıştır (Anonymous, 2010).

Türkiye'de mevsimlik gezici tarım işçilerinin sayıları ciddi seviyelerdedir. Konu hem mevsimlik tarım işçisi alan, hem de veren şehirler kapsamında karşılıklı olarak irdelendiğinde tümüyle Türkiye'yi ilgilendirmektedir. Mevzubahis olan göç hareketini ve bu hareketin meydana getirdiği sorunları Türkiye ölçeğinde ortaya çıkarmak, çok fazla sistematik ve alansal çalışmayla mümkün olabilir (Şen, 1984).

“TÜİK’in 2011 yılı verilerine göre ortalama 25 milyon iş gücünün ortalama %26’sını tarımsal işgücü oluşturmuştur. Ortalama 6,3 milyon tarımsal işgücünün ortalama yarısını da mevsimlik tarım işçilerinin oluşturduğu tahmin edilmektedir” (Şimşek, 2011).

Şekil 2: Mevsimlik Tarım İşçiliği Yapılan İller

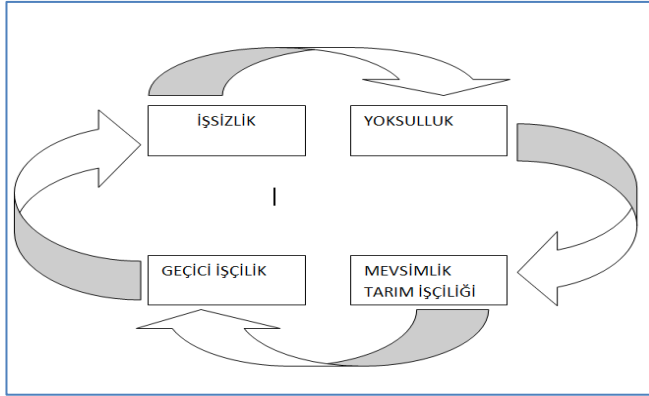
Kaynak: (Şimşek, 2012)

Şekil 2’ye göre mevsimlik tarım işçileri, senenin belli zamanlarında Türkiye’nin 48 farklı şehrinde türlü tarım ürünlerinin ekimi, sulanması, ilaçlanması, hasadı vs. gibi vasıfsız işlerde istihdam ettirilmektedir (Şimşek, 2012).

Türkiye’de tarım işletmelerinde çalışan daimi tarım işçileri büyük bir öneme sahiptir. Çünkü tarım işletmeciliğinin ana ağırlığı daimi işçilerin omuzlarına yüklenmiştir. Gerek büyük işletmelerde gerekse köylü işletmelerinde gerçek işleri yapan ve düzenleyen daimi işçilerdir. Genellikle bu tür işçiler usta işçi sınıfına girerler (Kocacık, 1983). Tarım işçisi niteliğini alanlar ise genellikle bir ücret mukabilinde köylü işletmelerinde çalışan işçilerdir (Erkuş vd.,1995). Tarımsal işlerin yoğunlaştığı dönemlerde çalıştırılan işçilere de geçici veya gezici işçi denilmektedir (Çalgüner, 1943).

Mevsimlik gezici tarım işçileri ve aileleri genellikle aylık kazançları asgari ücretin altında olan, sağlık güvencesi olmayan veya yeşil kartlı olan, tarım işlerinden elde ettikleri gelirleriyle aile geçindiren yoksul kimselerdir (Koruk, 2009). Şekil 3’te

mevsimlik gezici tarım işçisi ailelerin içinde bulunduğu ekonomik zorluklar ve beraberinde getirdiği aşamalar gösterilmektedir.

Şekil 3: MTİ Ailelerin İçinde Bulunduğu Döngü

Kaynak: (Şimşek, 2013)

Şekil 3'e bakıldığında mevsimlik gezici tarım işçilerinin işsizliğe bağlı olarak yoksulluk yaşamaları tarım sektöründe geçici zamanlı olarak çalışmalarına neden olmaktadır. Bu döngü daimi bir istihdam oluşana kadar bu şekilde devam etmektedir.

En önemli sorunları işsizlik olarak tanımlanan mevsimlik tarım işçileri, iktisadi koşullarının kötü olması yaşadıkları şehirlerde işsizliğin çok, iş olanakların sınırlı olması, iş olanaklarının sınırlı olmasından dolayı alınan ücretlerin çok düşük olması, çaresizlik ve alternatifsizliklerden dolayı bu işleri tercih etmek zorunda kalmışlardır (Geçgin, 2009).

Çalışmak için çıktıkları nokta bakımından mevsimlik tarım işçileri gezici ve mahalli olmak üzere ikiye ayrılır. Bu iki kolu birbirinden ayıran en önemli fark, gezici olanlar kendi yaşamış oldukları bölgelerden çalışmak için başka bir bölgeye göç eden işçilerden oluşurken, mahalli olanlar ise yaşamış oldukları bölgelerde günübirlik olarak çalışan işçilerdir (Özbekmezci ve Sahil, 2004). Günübirlik işçiler (geçici tarım işçileri) bilhassa orta büyüklükteki işletmeler tarafından işlerin çok yoğun olduğu dönemlerde gündelikçi olarak veya uzun süreli çalışan işçilerdir (Sencer, 1971). Tarımsal yoğunluğun fazla olduğu zamanlarda çalıştırılan gruba geçici ya da mevsimlik tarım işçileri denir (Çalgüner, 1943). Şekil 4'te mevsimlik gezici tarım işçilerinin Türkiye'deki istihdam oranına etkisi gösterilmektedir.

Şekil 4: Türkiye’de Aylara Göre İstihdam Oranı (%)

Kaynak: (TÜİK, 2012)

Şekil 4.’e bakıldığında Türkiye’de istihdam oranı nisan ayı ile artışa geçip ekim ayı ile birlikte hızlı düşüşe geçmektedir. Bunun en önemli sebeplerinden birisi mevsimlik gezici tarım işçileridir.

Gezici olan mevsimlik tarım işçilerinin ve ailelerinin birçoğunun devamlı bir ikametgahı bulunmaz. Genellikle sene boyunca iş gücüne ihtiyaç olan bölgelere aileleri ile birlikte göç ederek yaşamaktadırlar (Koca ve Girgin, 2000; Çınar ve Lordoğlu, 2010). Mevsimlik tarım işçileri senenin belli dönemlerde kazandıkları paraları yılın diğer dönemlerinde iktisatlı bir şekilde harcayarak veya vasıfsız işçi olarak çalışacak iş arayarak geçinmektedirler (Yıldırak vd., 2002). Araştırmalara göre mevsimlik tarım işçilerinin ve ailelerinin eğitim düzeylerinin genellikle düşük olduğu tespit edilmiştir (Geçgin, 2009; Görücü ve Akbıyık, 2010; Havlioğlu ve Koruk, 2013; Özbekmezci ve Sahil, 2004; Şimşek ve Koruk, 2009; Lordoğlu ve Çınar, 2010). Tablo 13’te mevsimlik gezici tarım işçisi ailelerin göç yolları gösterilmiştir.

Tablo 13: Göç Yolları

AYLAR	YAPILAN İŞLER
GOÇ I. ÇUKUROVA	BOSTAN, SERA, YER FISTIĞI, PAMUK ÇAPASI
Ocak	Tüp doldurma (fide tohumları)
Mart	Karpuz-soğan çapası ve ot alma
Nisan	Çapa, ilaçlama, gübreleme, sulama
Mayıs	Yer fıstığı-pamuk çapası
Haziran-Temmuz	Bostan-soğan hasadı ve 2. Ürün yer fıstığı çapası
GOÇ II. HATAY	SOGAN
Mayıs-Haziran	Soğan çapası ve hasadı
GOÇ III. İÇ ANADOLU Konya, Nevşehir, Ankara (Bala, Polath, Haymana)	KIMYON, PANCAR, NOHUT, PATATES ÇAPASI
Mayıs	Ekim ve çapa işleri
Haziran	Çapa, gübreleme ve ilaçlama
GOÇ IV. KARADENİZ Kocaeli – Düzce Yöresi / Ordu – Giresun Yöresi	FINDIK HASADI
Ağustos-Eylül	Fındık hasadı
GOÇ V. ÇUKUROVA Adana-Hatay	PAMUK HASADI
Eylül-Ekim	Pamuk hasadı
GOÇ VI. İÇ ANADOLU Ankara, Kırşehir, Kayseri, Niğda, Nevşehir	PATATES-PANCAR HASADI
Eylül-Ekim-Kasım	Patates sökümü
GOÇ VII.	GERİ DONUŞ/BEKLEYİŞ
Mayıs-Temmuz; Kasım- Aralık	İşçilerin bir kısmı Çukurova'dan Temmuz ayında geriye dönerken bir kısmı İç Anadolu yöresinde göçe devam ediyor. Bu gruplardan %20-25'i köye hiç dönmeden yeni mevsime kadar Çukurova bölgesinde (köylerde veya Adana'nın varoşlarında) kalıyor.

Kaynak: (Gümüş, 2005)

MTİ' nin gittikleri bölgelerin coğrafi şekilleri, iklim özellikleri ve ürünün türü bakımından gidiş-dönüş tarihleri değişiklik gösterebilmektedir (Yıldırak vd., 2002). Tablo 13 incelendiğinde mevsimlik gezici tarım işçisi (MGTİ) ailelerin çalışma amacıyla birden fazla bölgeye gittikleri görülmektedir. MGTİ ailelerin mart, nisan ve mayıs aylarında Çukurova'da bostan, sera, yer fıstığı ve pamuk çapası ile başlayan çalışma serüvenleri eylül, ekim ve kasım aylarında İç Anadolu'da patates ve pancar hasadı ile bitmektedir. Bazı MGTİ aileler patates ve pancar hasadından sonra bile memleketlerine gitmeyip Çukurova bölgesinde kalmaktadır.

MTİ aileler pek çok araştırmada da tabir edildiği gibi, çalışma bölgelerinde yaşadıkları birçok sıkıntı ile gündeme gelmektedirler. Bu olumsuzlukların en belirgin olanları, çalışma yerlerine giderken meydana gelen trafik kazaları, yine çalışma bölgelerinde maruz kaldıkları ırkçı tavırlar ve ayrımcı müdahaleler, hayat Şartlarının ağırlığı ve sömürü ilişkileridir (Şimşek, 2012). Bu olumsuzluklardan en çok etkilenenler ise Őüphesiz ocuklardır.

Mevsimlik tarım işçileri ile ilgili yapılan araştırmalarda, MTİ ailelerin çocuklarının içinde buldukları olumsuz yaşam koŐullarından nasıl menfi etkilendiklerini; senenin 7-8 ayı sürebilen glerde mevsimlik tarım işçilerinin aileleri ile birlikte çalışma alanı içindeki çadır veya konteynırlarda yaşamak zorunda kalmaları, Őiddetli yoksulluk, giyim, yiyecek-içecek ve sağlıkla ilgili eksiklikler, eğitim ve sosyal haklara yeterince ulaşamama ve yararlanamamanın getirdiği sosyal dıŐlanmadan en çok çocukların etkilendiği tüm kapsamıyla ele alınmıştır (Akbiyık, 2008; 2011; Altınpıak, ve Gülçubuk, 2004; Benek ve kten 2011; Tanır, 2012; Şimşek ve Kırmızıtoprak 2010). Tarım işçisi aileler yukarıda sayılan sorunlardan en çok barınma konusunda sıkıntı çekmektedir.

Tarımsal iş gücüne ihtiyaç duyulan aylarda binlerce mevsimlik tarım işçisi ve ailelerinin 2-6 hafta süre aralığında kalacak biçimde başka bölgelere çalışmak için gitmeleri, gittikleri bölgelerde barınma problemini oluşturmaktadır (zbekmezci ve Sahil, 2004). Mevsimlik tarım işçisi aileler çeşitli materyallerden yapılmış çadırlarla bu problemin üstesinden gelmeye çalıŐırlar (zbekmezci ve Sahil, 2004).

Bez veya naylondan yapılan bu çadırlar, toprak zemin üzerine oturtulmakta içerisinde mutfak, banyo ve tuvalet bulunmamaktadır. Mevsimlik tarım işçileri aileleri tuvalet ve banyo gereksinimlerini bez ve sopalarla kurulmuş olan ve çoğu zaman elektrik ve sudan yoksun olan bu yapılarda gidermeye çalışmaktadır. Mevsimlik tarım işçileri aileler, yakın olan bir yerden su taŐıyarak su gereksinimlerini karŐılamaktadır (ınar ve Lordoğlu, 2011). Araştırmalar neticesinde mevsimlik tarım işçisi ailelerin yeterli miktarda ve sağlıklı beslenmediklerini göstermektedir (zbekmezci ve Sahil, 2004; Şimşek ve Koruk, 2008).

Mevsimlik tarım işçisi ailelerin barınma şartlarının elverişsiz olması sağlıklarını da olumsuz etkilemektedir. MTİ aileler çalışma şartlarındaki güçlükler ve çalışma zeminindeki sorunlardan ötürü sağlıkla ilgili sorunlarla sıklıkla karşılaşmaktadırlar. Karşılaşılan sorunlar genellikle bel ve baş ağrısı şeklinde kendini gösterdiği gibi güneş çarpması, haşere sokması ile zehirlenme şeklinde ortaya çıkmaktadır (Yıldırak vd., 2002). MTİ ailelerin çocukları sağlık problemini yaşayan grubun başında gelmektedir.

MTİ' ailelerin en ağır ve bir o kadar sahibi olamayan işçiler kısmı çocuklardan oluşmaktadır. Sorunun arka planında ailelerin yoksulluğu yer almaktadır. MTİ aileler tarımda çocuk emeğine mevsimlik göç süresince gereksinim duymaktadır. Küçük yaşta ağır koşullar altında tarlada çalıştırılan çocukların eğitimlerini yarıda bırakarak aileleri ile beraber göç etmek zorunda kalmaları mühim bir çocuk hakkı ihlali oluşturmuştur (Friedrich Ebert Stiftung Derneği, 2012:12, Kalkınma Atölyesi, 2013).

Adana Karataş bölgesine gelen ve mevsimlik tarım işçisi olarak çalıştırılan çocukların durumu (Özbekmezci, 2003):

Çocukların;

- %56'sı hastalıklardan,
- %86'sı elektriğin olmamasından,
- %84'ü suyun bulunmamasından,
- %81'i tuvaletin olmamasından,
- %44'ü banyonun bulunmamasından,
- %79'u zehirli haşere ve sineklerden,
- %55'i sağlıksız beslenmekten,
- %30'u oyun alanlarının eksikliğinden şikâyetçi olmaktadır.
- %71'i çalıştıkları için eğitimini devam ettirememektedir.
- %90'ı pamuk toplamaktadır.
- %74'ü çapa işi ile uğraşmaktadır.
- %77'si hem küçük kardeşine bakmakta hem de su taşımaktadır.
- %85'i günlük çalışma süresinin uzunluğundan,
- %97'si işin ağırlığından,

- %54'ü kendilerine uygulanan sözlü ve fiziksel şiddetten,
- Tümü havanın çok sıcak olmasından yakınmaktadır.
- Tamamı kazanmış oldukları parayı ailelerine vermektedir.
- %100'ü iyi bir eğitim alıp düzenli bir hayat kurmak istemektedir.

Türkiye'de MTİ' nin okulda verim düşüklüğüne ve eğitim sorunlarına yol açtığını gösteren araştırmalar mevcuttur (Geçgin, 2009; Hoşgör, 2010; Karabıyık, 2014). Mevsimlik tarım işçilerinin çalışma dönemleri, tarım işlerinin başlamasına ve bu işlerin başlaması ile yöreden yöreye farklılık göstermektedir. Bazı yörelerde Mart ayında başlayan tarımsal çalışmalar sebebiyle, çocukların, tarım sezonunun bittiği Kasım ayına kadar eğitim faaliyetlerine ara vermek zorunda kaldıklarını göstermektedir (Eğitim-sen,2007).

Anayasa da açık olan hükme ve Cumhuriyetin kurulmasından bu yana devamlı üzerinde durulan bir konu olan eğitim seviyesinin yükseltilmesi siyasetine rağmen, kırsal alanda yaşayanlar ve hususan tarım işleriyle uğraşanlar eğitim seviyesi istenilen düzeye gelmemiştir. Bu husus mevsimlik işçiler arasında çok daha barizdir (Görücü ve Akbıyık, 2010: 209). Tarım işleri sebebiyle öğrencilerin uzun zaman okuldan ayrı kalmaları, hem öğrenci açısından hem de öğretmen açısından mühim sorunlara neden olmaktadır. Uzun süre okuldan uzaklaşan öğrencilerin okula gittiklerinde uyum sorunu yaşadıkları ve bu sebeple başarısız oldukları görülmektedir (Şahan,2008).

2.6. Çocuk İşçiliği İstihdam Sebepleri

Çocuk terimi, bir toplumda yetişkinlerle aynı ölçüde tam bir ekonomik ve hukuksal statü kazanamamış birisi anlamında kullanılabilir (Marshall, 1999). Genel anlamda uluslararası alanda bakıldığında zaman 18 yaşına kadar herkes çocuk olarak kabul edilmektedir (Ağcabay, 2012). Toplumsal olarak ise henüz birtakım sorumlulukları yerine getiremeyen bağımlı bireyler çocuk olarak adlandırılmaktadır: (Karabulut, 1996)

- Çocuk işçi kavramı ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre farklılık göstermektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)' ya göre 15 yaşına kadar

olan ve bir işte çalışarak aile bütçesine katkıda bulunan her birey çocuk işçidir (Terzi, 2009).

- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na göre 18 yaşın altında olan çocukların eğitimlerinden geri kalarak farklı iş kollarında çalışmak zorunda kalan ve çocuk istismarına olanak sağlayan çalıştırma biçimine “çocuk işçiliği” denir (Bulut, 1997).
- Çocuk işçi, sosyoekonomik konumları gereği esnaf ve sanatkarlar yanında, sanayi işkolunda, tarım sektöründe, marjinal çalışma alanlarında maddi kazanç elde etmek ya da meslek edinmek amacıyla üretime katılan 18 ve daha küçük yaştaki kimselerdir (TİSK, 1994).
- Çocuk işçiliği 18 yaşından küçük çocukların psikolojik ve bedensel gelişimine olumsuz etki yapan ve eğitimlerinden geri kalmalarına neden olan, çocukların istismarına imkân sağlayan bir çalıştırma biçimi şeklinde de anlatılabilir (ÇSGB, 2007).

Çocukların çalıştırılması insanlığın en eski tarihlerinden beri var olan bir durumdur. Ancak bu durum toplumların hayat biçimine göre farklılık gösterir. Göçebe olan toplumlarda çocuklar aile işlerine yardımcı olmak amacıyla çalışırken, tarıma dayalı olarak yerleşik yaşama geçen toplumlarda çocuklar geçime katkıda sağlamak amacıyla aile veya akraba işlerinde çalıştırılmaya başlanmıştır (Bakır, 2008:7).

Çocuk işçiler eski dönemlerden beri bir sorun olmasına rağmen kavram olarak ortaya çıkışı sanayileşme ile başlar. Başlarda çocuklar aile ile birlikte çalışırken sanayileşme ile farklı sektörlerde çalışmaya başlamışlardır. Sanayi devrimiyle birlikte çocuk işçiler talep edilen ucuz işgücünün kaynağı olarak görülmüşlerdir. Bu da çocuk işçi sorununun daha belirgin hale getirmiştir (Bakır, 2008). Yaygınlığı ve koşularının ağırlığı dönemlere ve ülkelere göre farklılıklar göstermekle birlikte çocuk istihdamı bugün de varlığını sürdüren bir sorundur (Alp ve Sunal, 2008). Türkiye’de de birçok çocuk yarı zamanlı tam zamanlı mevsimlik işçi olarak çalıştırılmaktadır (Zeytinlioğlu, 1989).

Tüm toplumlarda çocuklar “toplumun geleceği” olarak görülmektedir; ancak çocuklar eğitim, sağlık, güvenlik birçok konuda sorunlar yaşamaktadır. Çocuk

işçiliği çocukların maruz kaldığı sorunlardan sadece biridir. ILO'ya göre dünyada 64 milyon kız 88 milyon erkek çocuk işçi çalıştırılmaktadır.

Uluslararası Çalışma Örgütü'ne göre 18 yaşın altındaki çocukların çalışması yasaktır; ancak Türkiye'de 14 yaşından itibaren çocuklar "çocuk işçi" kapsamında İş Kanunu'nda belirtilen alanlarda çalışabilmektedir. Çok daha küçük yaşlarda on binlerce çocuk ise, ilgililer farkında olduğu halde, kayıt dışı çalışmakta ve adeta görmezden gelinmektedirler (Vardar, 2013).

Farklı kurumların yapmış olduğu çalışmalara göre çocuk işçiliğinin temel nedeni yoksulluk ve geçim sıkıntısı olarak saptanmıştır (Anonim, 2002; Anonim, 2008). Ebeveynler geçim sıkıntılarını biraz olsun rahatlatma yoksulluğun önüne geçmek amacıyla çocuklarını kimi zaman kendi aile işlerinde kimi zaman başka işlerde çalıştırmaktadırlar. Bu şekilde hane gelirlerini arttırmayı amaçlamaktadırlar (Erbay, 2008:22).

Türkiye'de ve dünyada çocukların çalıştırılmasının temel nedenleri büyük oranda birbirleriyle benzeşmektedir. Genel olarak yoksulluk, hızlı nüfus artışı, göç temel faktörlerdir (Tor, 2010: 32). Hızlı nüfus artışı ailenin geçimini zorlamakta ve eğitim, sağlık imkânlarından yeterli şekilde faydalanılmasını zorlaştırmakta bu da çocukların çalıştırılmasına ortam hazırlamaktadır (Zeytinoğlu, 2001; Yıldız, 2007b).

İşgücü maliyetlerinin yüksek olması, çocukların ucuz işgücü olarak görülmesi, bazı işverenlerin çocuk istihdamının sakıncaları konusunda yeterli bilince sahip olmaması, küçük işletmelerin ekonomik imkânlarının yeterli olmaması işverenlerin çocuk işgücünü talep etmelerindeki gerekçeler olarak sıralanabilir (ÇSGB, 2005).

Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi Uluslararası Programı verilerine göre ise çocuk işçiliğinin nedenleri şunlardır (IPEC, 2007):

- *Yoksulluk:* Yetişkin aile bireylerinin istihdam edilememesi ve ailenin çocuğun ekonomik katkısına duyduğu ihtiyaç
- *İşveren pratikleri:* İşverenlerin, özellikle küçük işletmelerin yetişkinlerdence daha az ücret ödedikleri çocuk işçileri tercih etmeleri

- *Toplumda ayrımcı pratikler:* Toplumun ya da eğitim sisteminin cinsiyet, etnik köken gibi belirli gruplara yönelik ayrımcı pratikleri
- *Kültürel ve geleneksel bakış açısı:* Çocuğun tehlikeli koşullarda da olsa çalışmasının bazı coğrafi bölgelerde ve toplumlarda kültürel ve geleneksel pratikler gereğince olağan karşılanması
- *Kentleşme ve Göç:*
- *Nüfus Artışı:*
- *Eğitim;* kurumlarının ya da programlarının erişilebilir olmaması Eğitimin doğrudan ya da dolaylı masraflarının çocukların eğitime erişimini zorlaştırması Eğitimin kalitesinin ya da içeriğinin aileler için tatmin edici olmaması ve bu nedenle ailelerin çocukların çalışmasına öncelik vermeleri
- *HIV AIDS:* HIV/AIDS'in yaygın olduğu yerleşim yerlerinde ebeveynlerin erken ölümü nedeniyle çocukların okulu terk edip erken yaşta çalışmaya başlamaları
- Bazı hükümetlerce ve toplumun genelinde çocuk işçiliğinin problem olarak görülmemesidir.

İstihdama katılan çalışma grupları arasında en savunmasız ve dirençsiz olan grup çocuk işçilerdir. Küçük yaşta çalışmak zorunda kalan çocukların yaşadıkları sarsıntılar çocuk istismarının bir örneğidir. Eğitim imkânlarından yeterli şekilde faydalanamayan, yeterli beslenemeyen, uygun ortamda büyüemeyen çocuk işçiler toplumsal hayata uyum sağlayamama ve toplum tarafından dışlanma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır (Fidan, 2004). Tablo 14'te çocuk yaşta zor şartlarda çalıştırılmanın bireylerde neden olduğu psikolojik ve eğitsel sonuçlara değinilmiştir.

Tablo 14: Çocukların Çalıştırılmasının Psikolojik ve Eğitsel Sonuçları

Psikolojik Sonuçlar	Eğitsel Sonuçlar
Çocukların zihinsel gelişimleri zayıflamaktadır.	Çocuğun, okula gitmeye fırsat bırakmayacak kadar çok zamanını almaktadır.
Çocuklar, yetişkinlik dönemine geldiğinde hayallerini gerçekleştirebilmek için gereksinim duyduğu temel becerileri geliştirme şansının yok olmasına neden olduğu görülmektedir.	Okula devam etmesinde ve derse etkin bir şekilde katılmasında gerekli enerjiye sahip olamamaktadır.
İşyerinde kötü muamele gören çocuklar, derslere dikkatini verememekte, öğretmenler tarafından, diğer öğrencileri engellediği gerekçesiyle okuldan uzaklaştırılmaktadır.	Özellikle mevsimlik işlerde, çalışma zamanının uzunluğundan, çocuk okula kayıt olsa dahi derslerine çoğuna devam edememektedir.
İşin sıkıcılığı, itibarsızlığı, aile bağının kopuşu, çocuğun oyun oynamasına ve diğer çocuklarla arkadaşlık etmesinde fırsat vermeyecek derecede işin zaman alması, çocuğa psikolojik yönden zarar vermektedir. Bununla birlikte değersizlik duygusu, kayıtsızlık ve soğukluk duygusu oluşabilmektedir.	Genelde sokakta çalıştırılan çocuklarda, sokakta bulunduğu ortamın tesiriyle öğrenime verilen değer azalmaktadır.

Kaynak: (Bequale ve Myers, 1998)

Tablo 14 incelendiğinde bireylerin çocuk yaşta çalışması temel ve zihinsel becerilerini olumsuz etkilemektedir. Çocukların aile bağlarının zayıflamasına neden olan çocuk yaşta çalışma sorunu bireylerde değersizlik hisleri uyandırmaktadır. Çocuk yaşta çalışma aynı zamanda bireyin eğitim yaşamını da olumsuz etkilemekte ve bireyin eğitime verdiği değeri azaltmaktadır.

Çalıştırılan çocuklar eğitim sürecinde yaşadığı sorunlar, çevresindeki insanları model alması, gelir kazandığı bir işte çalışması ve o gelirin verdiği güç gibi nedenlerle okula karşı isteksizlik göstermektedir. Bu nedenle çocuklar temel faaliyet alanları olan okullardan/eğitimden uzaklaşarak iş hayatına daha fazla yaklaşmışlardır. Toplumların gelişmesi bireylerin eğitimine, ilgisi, yeteneği, kapasitesine göre eğitim olanaklarından yararlanabilmesine bağlıdır. Çünkü ancak eğitimlerini tamamlayan bireyler kendilerinin ve ailelerinin haklarını savunabilir ve kendilerini koruyabilirler. Aynı zamanda hürriyet, insan hakları, eşitlik gibi konular birey ve toplumların gelişmesi sağlanmadıkça gerçekleştirilemez. Demokrasi ve özgürlük ancak bireylerin eğitim düzeyleri yükselince sağlanabilir. Eğitim düzeyi yüksek toplumlarda toplum düzeni daha rahat sağlanmakta ve kadın erkek ayrımcılığı azalmaktadır. Eğitim imkânlarının sağlanmadığı toplumlarda demokratik ve toplumsal ilerleme

gerçekleşemediğinden uluslararası barış ve güvene da zarar verir. Ancak buna rağmen dünyada yaklaşık 61 milyon çocuk en temel hakları olan eğitim haklarından yararlanamamakta. Bu da bir kelebek etkisi oluşturmaktadır (Dünya Eğitim Raporu, 2012).

Eğitim hakkı anayasamıza göre bireyin toplumdan ve devletten isteyebileceği haklardan biri olarak isteme hakkı sınıfında yer almaktadır. Eğitim toplumun kültüründen etkilenmektedir bu nedenle de eğitim ve kültür kaynaşmış bütünleşmiştir bundan dolayı da eğitim hakkı kültürel haklar kategorisinde yer almıştır. Böylece çocukların eğitim hakkından yararlanması toplumsal bir düzen ve gereksinimin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Terzioğlu, 2006).

Her insan gibi çocukların da özel gereksinimleri bulunmaktadır. Bu gereksinimler zaman geçtikçe bazı haklara sahip olduklarının düşünülmesine yol açmıştır. Bu haklar yetişkinlerin sahip oldukları haklarla örtüşmekle birlikte, medeni, siyasal, toplumsal, kültürel ve ekonomik alanlardaki haklardan oluşmaktadır. Bundan dolayı çocukların korunması maksadıyla yasal çerçeve içerisinde genel nitelikte düzenlemeler yapılmış ve yapılmaya devam etmektedir (ÇSGB, Çalışan Çocuklar Projesi Raporu; 2000).

Çocukları ilişkin ilk sözleşme 1989 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilmiştir. Aslında “İnsan Hakları Beyannamesi” doğal olarak çocukları da kapsamaktadır, ancak çocukların yaratılış itibarıyla korunmaya daha fazla ihtiyaçlarının olması çocuklar için daha kapsamlı olan bu sözleşmeyi ortaya çıkarmıştır. Türkiye bu sözleşmeyi 1990 yılında imzalamıştır (Müftü, 2013).

BM Çocuk Hakları Sözleşmesine göre 18 yaşına kadar herkes çocuk sayılır. ILO'ya göre 15-24 yaş arası “genç işçi”, 15 yaşına kadar olan ve para kazanmak için çalışan herkes “çocuk işçi” dir (Anonim, 2005).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 32. Maddesi, devletlere, çocukları ekonomik sömürden, tehlikeli olabilecek, eğitimi aksatabilecek veya çocuğun sağlığı, fiziksel, zihinsel, manevi, ahlaki veya sosyal gelişimi açısından sakıncalı olabilecek işlerden korumak üzere hukuksal yaptırımlar dâhil önlemler almaları çağrısında bulunmaktadır. Çocuk işçiliğinin önlenmesi alanında gerçekleştirilen

çalışmalar sonucunda 2000- 2012 yılları arasında geçen 12 yılda tüm dünya genelinde çocuk istihdam sayısı 352 milyondan 264 milyona, tehlikeli işlerde çalışan çocuk işçi sayısı ise yarı yarıya azaltılarak 85 milyona indirilmiştir (ILO, 2013).

“Çocuk İşçiliğinin En Kötü Halleri ile Mücadele” kapsamında ILO dünya çapında ILO/IPEC(Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı) adı verilen bir dizi proje gerçekleştirmektedir (Avşar ve Öğütoğulları, 2012). Tarım sektörü, çalışan çocuklar açısından, çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri kategorisinde yer almaktadır.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) çocuk işçiliğini tamamen ortadan kaldırılmayacağını fark edince, önceliği ağır ve tehlikeli şartlarda çalışan çocukları kurtarmak olarak belirlemiştir. Bu sebepten dolayı Uluslararası Çalışma Örgütü 1999 senesinin de 182 sayılı “Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesini” yürürlüğe koyarak tehlikeli, kötü ve ağır işlerde çocukların çalıştırılmayacağını açıklamıştır. Tehlikeli işler ve çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerine örnek olarak; Çocukların ticari olarak cinsel istismarı, kölelik, zorla alıkoyma olarak çalıştırılma, çocuk askerlerin istimal edilmesi, çocuk kaçakçılığı, yer altında ya da madenlerde çocukların çalıştırılması örnek gösterilebilir (Şişman, 2012:252).

Uluslararası Çalışma Örgütünün tehlikeli olan çocuk işçiliğinin yok edilmesine yönelik stratejileri üç ilkeye dayanmaktadır. Bunlar “Önleme, geri çekilme ve koruma”dır. Bu ilkeler bakımından öncelikle küçük yaşta tehlikeli işlere başlama ihtimali olan çocuklar tespit edilerek bu işlerde çalışmalarını engellenmelidir. Tehlike arz eden işlerde çalışmaya başlamış olan çocuklar saptanarak işlerinden uzaklaştırılmalı okullara veya becerilerini geliştirebilecekleri kurs ve eğitim programlarına yönlendirilmelidir. Bu şekilde kurtarılan çocukların tekrar tehlikeli işe dönmemesi için çocuklar kontrol altında tutulmalıdır (ILO; IPEC Program Belgesi).

2006 yılında ÇSGB Çalışan Çocuklar Bölümünün koordinasyonunda *Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi İçin Zamana Bağlı Politika ve Program Çerçevesi* (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2006) hazırlanmıştır. Bu çerçeve programda çocukların çalıştırıldığı en kötü iş biçimleri;

- Sokaklar da çalıştırılan çocuklar,
- Mikro ve orta büyüklükteki işletmelerde tehlikeli ve ağır işlerde çalıştırılan çocuklar,
- Kendi tarım alanları dışında ücret karşılığı başka tarım alanlarında gezici veya geçici olarak çalışan çocuklar olarak belirlenmiştir.

Zamana Bağlı Ulusal Politika ve Program Çerçevesinin stratejik amacı, çocukların ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılmasını acilen ortadan kaldırılmasını öncelik vermek ve bu hedefi 2014 senesinde gerçekleştirmektir. Zamana Bağlı Ulusal Politika ve Program Çerçevesinde yer alan eğitimle alakalı tedbirler şöyle sıralanmıştır (ÇSGB, 2006).

- Çalıştıkları için eğitimini bırakan çocukların, tekrar eğitime yönlendirmek ve bu doğrultuda eğitim sisteminde gerekli iyileştirilme ve düzenlemelere öncelik verilmesi,
- Zorunlu eğitimin 8 yıldan 12 yıla çıkarılmasının desteklenmesi,
- Çocuk işçiliğini önlemeye yönelik politikalarla eğitim politikaları arasında uyumsuzluğu gidermek, çocuk işçiliği ile ilgili konuların eğitim politikalarıyla bütünleşmesini sağlamak,
- Mesleki eğitimin kalitesinin artırılarak, meslek eğitimin çocuklara özendirilmesi.

2.7. Ağır Çalışma Şartlarının Çocuk İşçiler Üzerindeki Etkileri

İnsanlığın gelişiminde çocukluk önemli bir yer tutar. Bu dönemde yaşadığı çevre koşulları, aldığı eğitim bireyin yetişkinlik evresindeki yaşam standartlarıyla doğrudan bağlantılıdır. Küçük yaşta çocukların çalıştırılması insanlığın en eski tarihinden beri var olan ve nerdeyse tüm dünya ülkelerinde görülen bir durumdur. Elbette ki bu durum çocukları birçok yönden olumsuz etkilemektedir (Şahinli ve Şahbaz, 2013).

Çocuk işçiliğinin başladığı gelişim dönemi çocukların bireysel, fiziksel, psikolojik olarak gelişim dönemine rastlamaktadır. Çocukların bu dönemleri sağlıklı bir şekilde geçirmesi ileride bireyin gelişiminin eksiksiz bir biçimde gerçekleştirmesi ve daha

sağlıklı bir biçimde ilerlemesi açısından önemlidir (ÇSGB, 2007). Ağır çalışma şartlarının çocuk işçiler üzerindeki etkileri şu şekilde açıklanabilir:

- Çocuk işçiler çalıştıkları işlerde de birçok tehlikeye açıktırlar. Örneğin tarım sektöründe çeşitli zehirli hayvanlar, ağır ve tehlikeli tarım aletleri, aşırı sıcak ve soğuklara maruz kalmak, tarım ilaçları, ağır çalışma şartları çocukların maruz kaldığı tehlikelerin birkaçıdır (Gülçubuk, 2012).
- Gelişme bozukluğu, organ kaybı, yanık ve cilt hastalıkları, işitme bozuklukları, bel ve sırt ağrıları, solunum ve sindirim rahatsızlıkları ile fiziksel, sosyal ya da psikolojik yönden gelişme bozuklukları gibi rahatsızlıklar ağır koşullarda çalışan çocukların yaşadıkları başlıca sağlık sorunlarıdır (Unicef, 2006).
- Mevsimlik tarım işçiliği, gıda yetersizliği, sağlıksız ve tehlikelere açık barınma koşulları, temiz içme suyu sıkıntısı, zehirli hayvan sokmaları, çevresel atıklara maruz kalma; sürekli yer değiştirme nedeniyle sağlık, eğitim, sosyal hizmetler gibi olanaklardan yararlanamama çocuklar için çok zorlu ve yıpratıcıdır (Bianet, 2013).
- Çocuk işçiler birçok riske karşı açık hale gelirler. Okuldan uzaklaşabilirler, okulu bırakabilirler, derslere giremeyebilirler, arkadaşları tarafından dışlanabilirler. Fiziksel, ruhsal, bilişsel açıdan gelişimleri olumsuz etkilenir ve yetişkin hayatlarında iyi bir gelir düzeyi elde edemeyebilirler (UNICEF, 2013).
- Farklı ülkelerde yapılan araştırmalarda mevsimlik tarım işçisi ailelerin çocuklarında ciddi sıkıntılar tespit edilmiştir. Bu çocuklarda aşı kapsayıcılığının düşük, malnütrisyon sıklığının yüksek, gelişimsel geriliklerin fazla olduğu, paraziter hastalıklar ve aneminin yüksek oranda görüldüğü belirlenmiştir. Bu çocuklarda, fiziksel sağlık sorunlarının yanı sıra, duygusal ve davranışsal sorunlar ile ağız-diş sağlığı sorunları ile çocuk ihmali ve istismarının diğer çalışma ortamlarına göre daha fazla olduğu görülmektedir. Aynı zamanda gezici tarım işçiliği çocukların en temel hakkı olan eğitim hakkını engellediği için ILO tarafından çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinden biri olarak nitelendirmiştir (Şimşek, 2012).

2.8. Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinde Sosyal Dışlanmışlık

Sosyal dışlanma, kişilerin temel eğitim becerilerden yoksun kalması ya da ayrımcılığa maruz kalmalarından dolayı toplumun dışına atılmaları ve toplumsal yaşama istediğince katılımlarının engellenmesi sürecine karşılık gelmektedir (Adaman ve Keyder, 2005).

Her ülkenin gelişmişlik düzeyine göre farklılık gösteren sosyal dışlanma, ekonomik, sosyal, siyasal olarak nitelik kazanabilmektedir (Sapançalı, 2005). Sosyal dışlanma sürecinin önemli noktaları; eğitim, işsizlik, çalışma koşulları, gelir düzeyi, barınma koşulları, istihdam, sağlık ve sosyal hizmetlerden yararlanabilme ve yararlanamama durumu şeklinde sayabilir (Akalm, 2006).

Sosyal dışlanma ilk olarak 1960'lerde Fransa'da kullanılmaya başlanan bir terimdir. Ama esas olarak 1970'lerdeki ekonomik çöküş sürecinde dünyanın ilgisini çekmiştir (Sürüel, 2008). Türkiye'de 1990'larda yaşanan etnik meselelerin neden olduğu sosyal dışlanma daha çok Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki insanların batıya göç ederek yeni bir yaşam tarzı oluşturmalarına neden olmuştur. Genellikle zorunluluktan doğan ve ani ve hazırlıksız yapılan bu göçler insanların göçtükleri bölgede ucuz işgücü kaynağı haline gelmişlerdir. Tarım, inşaat, hizmet sektörü için önemli bir imkân haline gelen bu kürt kökenli vatandaşlardan oluşan işgücünün, batıda bu gibi işlerin aktif birer parçası olarak görülmeye başlanması birtakım etnik sorun ve kavgaları da beraberinde getirecektir (MİGA,2012).

Türkiye'de mevsimlik tarım işçilerinin çoğunluğunu Güneydoğulu Kürtlerin oluşturması etnik sorunları da gündeme getirmektedir. Göç ettikleri bölgelerin yerel halkı tarafından "ötekiler" olarak görülmeleri ve yerleşim yerlerinin köylerinden uzak mesafeye kurmaya zorlanmaları mekânsal ve toplumsal dışlanmayı doğrulamaktadır (Geçgin, 2009). Tarım işçisi ailelerin öğrenim çağındaki çocukları da sosyal dışlanmaya maruz kalmakta ve çalıştıkları yerlerdeki eğitim kurumlarına gitmek istememektedir. Bu sorun çocukların eğitim hakkından faydalanmalarını engellemektedir.

2.9. Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliğinin Eğitime Olan Etkileri

Eğitim- öğretim çocuğun yaşamını yapılandırır, şekillendirir. Eğitim-öğretim süreci düzensizlik, belirsizlik, kargaşaya karşın; düzenli, sistemli, durağan ve güvenli yapısıyla çocuktaki travmatik etkileri azaltır ve bulunduğu topluma uyum sağlamasını kolaylaştırır. Bu da bireyin geleceğe güvenle bakmasını sağlar (Mosselson, 2006; Sabah, 2007; Keating ve Ellis, 2007; Oikonomidoy, 2010). Türkiye’de eğitimden yoksun kalan kesimin başında mevsimlik gezici tarım işçisi öğrenciler gelmektedir.

Çok küçük yaşlarda çalışma hayatına katılan çocuklar, gelecekte rahat ve huzurlu bir hayat sürebilmek için alacağı temel eğitim ve öğretimden yoksun kalmaktadır (Şahinli ve Şahbaz, 2013). Çocuk işçiliğinin çocuğa en büyük zararı eğitim hakkından yoksun kalmasıdır. Eğitimini tamamlayamadığı için bu yolla bir statü elde edemeyen çocuğun bu kısır döngüden kurtulup kendini gerçekleştirme olasılığı çok düşüktür. Bu kısır döngüden kurtulamadığı için de bu döngüye ayak uydurarak devam ettirmekten başka şansı kalmayacaktır (Avşar ve Öğütoğulları, 2012).

Çocuk yaşta ağır sorumluluklar yüklenen ve aile takibinden uzaklaşan bu bireylerin kötü alışkanlıklara bulaşma, manevi değerlerden uzaklaşma, istismara maruz kalma, kötü insanlarla karşılaşma ihtimalleri çok yüksektir. Çocuk işçiliğine maruz kalan çocuklar, okul hayatlarında başarılı olma ve toplumda iyi bir statüye sahip olma şansını da küçük yaşta kaybetmiş olurlar (Budak, 2013). Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okuldan uzun süre ayrı kalması okula yabancılaşmalarına neden olmakta ve eğitim yönetimi kademesindeki yöneticileri etkilemektedir.

2.9.1. Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Okula Yabancılaşması

Eğitimde yabancılaşma; bireylerin bilgiden, öğrenmeden, öğrenmeyle ilgili süreçlerden soğuması, uzaklaşması, bu süreçlerin giderek bireylere anlamsız gelmesi, öğrenmeye ve öğretmeye ilginin azalması, eğitimin giderek sıkıcı, monoton ve zevksiz bir etkinlik haline gelmesi gibi farklı durum ve süreçleri içerir (Sidorkin, 2004).

Eğitimde yabancılaşma, bireyin okulda ayrımcılığa tabi tutulduğunu, bu yüzden de okuldaki çevreye yabancılık hissetmesi anlamına da gelmektedir (Tsui, Velasco ve Wu, 2004, Calabrese ve Raymond, 2001). Okula yabancılaşan öğrenci öğrenme konusunda istekli olmamakta ve potansiyelini gerçekleştirmek için çaba göstermemektedir (Tucker, 1989).

Mevsimlik gezici tarım işçileri ekonomik sebeplerden dolayı yılın uzun bir zamanını buldukları yerlerden başka yerlerde geçirmektedir. Bu durum tarım işçisi ailelerin öğrenim çağındaki çocuklarını da etkilemektedir. Öğrenim çağındaki çocuklar aileleriyle birlikte tarım işçiliğine gittiği için hem gittiği yerde okula yabancılaşıyor hem de ikamet ettiği yere döndüğünde okuluna aidiyet hissetmemektedir. Bu durum eğitimde hedeflenen başarıya ulaşmanın önünde büyük bir engel olarak görülmektedir.

2.9.2. Eğitim Yönetimi ve Devamsız Olan Öğrencilerin Eğitim Yöneticilerine Etkileri

Eğitim bir ülkenin gelişme ve kalkınmasında önemli bir yere sahiptir. Eğitim politikalarının oluşturulması, eğitim planını yapılması gibi eğitim niteliğinin yapı taşlarının belirlenmesinde üst düzey yöneticilerin rolü büyüktür. Yöneticilerin eğitim örgütünün amaçlarını tam olarak gerçekleştirebilmeleri onların yeterliliği ile ilgilidir. Çünkü yetersiz bir yönetici en iyi eğitim modelini bile doğru şekilde uygulayamayabilir (Bursalıoğlu, 1991).

Yönetim, örgütü amaçlarına ulaştırabilmek için eldeki insan ve madde kaynağının etkili biçimde kullanılmasıdır (Aydın, 2010). Örgütlerin etkili olmasında yönetim ve yöneticiler hayati öneme sahiptir. Günümüzde yönetimde uzmanlaşmış insanlara daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle, yöneticilik eğitimi giderek önem kazanmıştır (Demirtaş, 2010). Eğitim yönetimi ise; Okulun, malî ve işletmeyle ilgili konular dışında, öğretmen ve öğrenciler, öğretim programı ve yöntemleri, ders araç ve gereçleri, kılavuzluk, kol etkinlikleri gibi doğrudan doğruya öğretimle ilgili çalışmalarının denetimi ve yürütülmesidir. (Şimşek, 2005).

Eğitim yönetiminde üç önemli insan gücü kaynağı yönetici, öğretmen ve öğrencilerdir. Öğrenci henüz istenen nitelikleri kazanmamış olan ancak eğitim süreci

içinde işlenen kaynaktır. Öğretmen insan kaynaklarını işleyen çok değerli bir kaynaktır. Eğitim yöneticisi ise işleyen ve işlenen insan kaynaklarını yöneten kaynaktır (Çelik, 2002).

Yöneticinin yeterli olması, görevleriyle ilgili yeterli bilgi, beceri, donanıma sahip olmasına bağlıdır. Bu da eğitim yöneticisinin yönetim alanında, kuram ve uygulamaya dönük olarak yetiştirilmesi ile sağlanabilir (Kayıkçı, 2001). Yeterli bir eğitim yöneticisi öğrencilerin okula devamını sağlamaya yönelik tedbirleri almalıdır. Aksi halde devamsız öğrenciler bulunduğu kurumun özel ve genel hedeflere ulaşmasını sekteye uğratabilmektedir. Öğrenciler çeşitli nedenlerden dolayı okula devamsızlık yapmaktadır. Öğrencilerin okula devamsızlık yapmaları ya da okulu terk etmelerinin nedenleri şu şekilde sıralanabilir;

- Okul değişikliği, öğrencilerin okula karşı olumsuz tutum geliştirmelerine neden olmaktadır ve öğrencilerin devamsızlığı buna bağlı olarak artmaktadır. Özellikle sık sık okul değiştiren çocukların devamsızlık oranı çok yüksektir (Zorc ve diğerleri, 2013).
- Sürekli yer değiştiren, belli bir yaşama düzeni olmayan ve eğitimi düşük ailelerin çocuklarının okul devamsızlığı, daha eğitilmiş ebeveynlerin çocuklarının devamsızlığına oranla daha yüksektir. Bu tip aileler çocuklarının okul devamsızlığı daha dikkatle takip etmektedir (Malcolm, Wilson, Davidson ve Kirk, 2003; McCray, 2006).
- Öğrencilerin okula karşı olumsuz tutum geliştirmelerinin nedenlerinden biri de kabul görmeme ve dışlanmadır. Öğretmen ve öğrenciler tarafından dışlanıyor ya da zorbalığa maruz kalıyorsa çocuklar okula gitme konusunda isteksizleşmektedir (Malcolm ve diğerleri, 2003).

Türkiye’de öğrencilerin devamsızlık yapmalarının en önemli nedenlerinden biri mevsimlik tarım işlerinde çalışan ailelerdir. MTİ ailelerin sorunları içerisinde eğitim sorunu incelenmesi gereken en önemli sorunlardan biridir (Yıldırak vd., 2002, s. 25-26). Bu ailelerin yaşam koşulları çocukların eğitimlerine düzenli devam etmesinde bir engeldir. Bu ailelerdeki çocuklar okula geç başlayıp okulu erken bıraktıkları için okul başarıları belirgin şekilde düşüktür (Şahan, 2003).

Mevsimlik tarım işçileri arasında olan çocuklarda eğitime devam edememe, okuldan alınma, hiç eğitim alamama yaygın sorunlardır. Mevsimlik çocuk işçilerin en fazla olduğu Şanlıurfa'da yoksul mahallelerde yapılan araştırmalar sonucu 5-15 yaş arasında olan işçilerin sayısının 17 bin olduğu ve bu grubun Mart- Kasım aylarının tamamında veya bir kısmında il dışında olduğu saptanmıştır (Şimşek ve Koruk, 2009).

Mevsimlik tarım işçiliğinin en yoğun olduğu illerde 115 okulda yapılan bir araştırmada öğrencilerin yaklaşık yüzde 10'unun gezici ve geçici tarım işlerinde çalıştıkları için "yazın karnelerini almadan okullarını terk ettikleri"; okulları erken terk etme sürelerinin ortalama 38,5 gün ve geç başlama sürelerinin ortalama 32,6 gün olduğu görülmüştür (Eğitim Sen, 2007).

2.10. Çocukların Eğitim Hakları

Adalet, özgürlük ve barışın ana kaynağı, insan haklarıdır. İnsan hakları; İnsanların itibarlı bir hayat sürmelerinin olmazsa olmazıdır. İnsan haklarının esas temeli, 1948 senesinde kabul edilen *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi* ile 1948'den günümüze kadar kabul görmüş olan uluslararası sözleşmeler ve ülkelerin anayasalarıdır. Diğer insan haklarının gerçekleşmesi için eğitim hakkının gerçekleşmesi bir ön koşuldur. Kişilerin öteki insan haklarından yararlanmaları ve kendi haklarını korumaları eğitim hakkı ile mümkündür (Eğitimde Haklar Bildirgesi, 2009).

İnsan haklarının esası olarak kabul edilen eğitim hakkı, evrensel seviyede kabul edilen hakların başında yer alır. Diğer hakların bilinmesi ve kullanılması açısından önemli bir role sahip olan eğitim hakkı, diğer tüm haklar içinde en ehemmiyetli olanıdır. Eğitim hakkı bireylerin düşünce ve ifade özgürlüğü, insanların yaşam biçimi, seçme ve seçilme hakkı gibi birçok haklarını kullanmalarının bir ön şartıdır (UNICEF, 1999).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'ne göre eğitim hakkının kapsadığı alanlar; kaliteli eğitim, eğitime kolay erişim ve eğitimin verildiği ortamda saygı görme haklarıdır. Bu haklar okula girilen ilk günle başlar. Fakat eğitim hakkının kişilere sağlanması, bütün insan haklarının öğrenme alanında sağlanması ile

gerçekleşebilir. Çocukların sırf okul kapısından içeri girmiş olmaları bu hakları yitirdiklerinin göstergesi olamaz (Eğitimde Haklar Bildirgesi, 2009).

Eğitim, sosyolojik ve ekonomik açıdan sosyal yapı tarafından dışlanmış yetişkin ve çocukların kendilerini hem ekonomik olarak hem de sosyolojik olarak kurtarabilecekleri ve buldukları toplumla bütünleşmeleri sağlayacak en esaslı araçtır. Eğitimin; insan haklarının ve demokrasinin terakkisinde, kadınların kuvvetlenmesinde, çocukları tehlikeli işlerden korunmasına, çevrenin korunmasında, çocukların cinsel istismardan korunmasında ve nüfus kontrolünde önemi çok büyüktür (Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, 1999).

2.10.1. Uluslararası Mevzuatta Eğitim Hakkı

Çocukların eğitim haklarını muhafazaya yönelik uluslararası sahalarda yapılan düzenlemeleri şu şekilde sıralanabilir:

- Birleşmiş Milletler Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'nin 26.maddesinde “Her kişinin öğrenim hakkı vardır. Öğrenim hiç olmazsa ilk ve temel evrelerinde ücretsizdir. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitimden herkes yararlanabilmelidir. Yüksek Öğretim, yeterliliğine göre herkese tam eşit ve açık olmalıdır.” İfadesi yer almıştır.
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Ek 1 No' lu Protokolünün 2.maddesinde “ Hiçbir şahıs eğitim hakkından mahrum edilemez. Devlet, eğitim ve öğretim sahasında üzerine alacağı görevleri ifa edilmesin de, ailenin bu eğitim ve öğretimin kendi dini ve felsefi inanışlarına göre yapılmasını sağlama haklarına saygı gösterir” tabiri yer almıştır.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi'nin 7.ilkesinde “Çocuk, hiç değilse ilköğretim aşamasında parasız ve zorunlu bir eğitim alma hakkına sahiptir. Devlet tarafından çocuğa, eşitlik kaynağı üstüne yeteneklerini manevi ve sosyolojik sorumluluk duygusunu, yargı gücünü geliştirmeye ve toplum için yararlı bir üye olmasını sağlayacak bir eğitim verilir” tabiri yer almıştır.

- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 28.maddesinde “Bu sözleşmeye taraf olan devletler, çocuğun fırsat eşitliği çerçevesinde eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın gerçekleştirilmesi bakış açısıyla özellikle:
 - ✓ İlköğretimi herkes için zorunlu ve ücretsiz bir hale getirirler;
 - ✓ Orta öğretim kurumlarının genel ve mesleki eğitim kalitesinde de olmak üzere farklı şekillerde teşkilatlanmasına teşvik ederler ve bu kurumların bütün çocuklara açık olmasını sağlarlar ve lüzumlu durumlar iktisadi yardım yapılması ve öğretimi ücretsiz kılmak gibi elverişli önlemler alırlar;
 - ✓ Eğitim kurumlarında disiplinli biçimde devamlılığın sağlanması ve okulu bırakma sayısının düşürülmesi için tedbir alırlar.” tabiri yer almıştır.
- Avrupa Sosyal Şartı'nın 7.maddesinde “Hala zorunlu eğitim yaşında olanların, eğitimlerine engel olacak işlerde çalışmalarını engellemeyi sağlamak” tabiri yer almıştır.
- En Kötü Biçimdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin 182 Sayılı ILO Acil Eylem Sözleşmesi'nde eğitiminin ehemmiyeti vurgulanarak ülkelerin alacağı önlemler sayılmıştır. Bu önlemler, tehlikeli ve kötü işlerde çocukların çalışmasının önlenmesi, bu tür işlerden çocukların uzaklaştırılması, çocukların sosyal ortama ayak uydurmalarını sağlayacak rehabilitasyon işlemlerinin uygun ortam bulunarak sağlanması, çocukların tehlikeli ve en kötü işlerde çalışmasının önlenmesi için parasız ve mesleki eğitimin alınmasının sağlanması; özellikle risk ortamında olan çocukların belirlenmesi ve onlara uygun bir şekilde ulaşılması ve kız çocuklarının özel durumunun dikkate alınması olarak tabir edilmiştir (Çocuk İşçiliği İle Mücadele Ulusal Programı Eylem Planı, 2017-2023).
- Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi'nin 14.maddesinde “Herkes, mesleki eğitim, sürekli eğitimden yararlanma ve eğitim görme hakkından yararlanabilir. Ailelerin manevi, felsefi ve eğitim hususundaki değerlerine uygun olarak, demokratik ilkeler ışığında eğitim kurumları yapma özgürlüğüne, bu özgürlük ve hakkın istimaline ilişkin ulusal mevzuata uygun olarak saygı gösterilmelidir.” tabiri yer almıştır.

- Çocukların gelişmeleri, korunmaları ve yaşatılmaları uluslararası düzeyde ilk defa Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'nde ele alınmıştır. Bildirgenin içinde; çocukların her çeşit istismardan korunması, açlık çeken çocukların beslenmesi, çocukların doğal bir şekilde beslenmesi ve gelişmesi, hasta olanların tedaviye alınması, kimsesiz çocukların korunması, felaket olduğu durumlarda önceliğin çocuğa verilmesi, barış ve kardeşlik duygularıyla eğitilmeleri gibi maddeler bulunmaktadır (Çocuk İşçiliği İle Mücadele Ulusal Programı Eylem Planı, 2017-2023).

2.10.2. Ulusal Mevzuatta Eğitim Hakkı

Çocukların eğitim haklarını korumaya yönelik Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında yapılan düzenlemeler şu şekilde sıralanabilir:

- 1924 Anayasasının 87.maddesinde, “Kadın ve erkek bütün Türkler ilköğretimden geçmek ödevindedirler. İlköğretim Devlet okullarında parasızdır”,
- 1961 Anayasasının 50.maddesinde, “Halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlama devletin basta gelen ödevlerindedir. İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için mecburidir ve devlet okullarında parasızdır. Devlet, maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, en yükseköğretim derecelerine kadar çıkmalarını sağlamak amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumu sebebiyle özel eğitime muhtaç olanları, topluma yararlı kılacak tedbirleri alır”,
- 1982 Anayasasının 42.maddesinde, “Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir... İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır”.

Çocukların eğitim hakları sadece Anayasa değil aynı zamanda kanunlarla da koruma altına alınmaya çalışılmıştır:

- 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 4. Maddesinde “Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese

açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz”, 7.maddesinde “İlköğretim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır”, 8.maddesinde “Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır” ifadeleri her Türk vatandaşının kayıtsız şartsız eğitim hakkından faydalanması gerektiğini bildirmektedir.

- 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu’nun 2.maddesinde “İlköğretim, ilköğrenim kurumlarında verilir; öğrenim çağında bulunan kız ve erkek çocuklar için mecburi, devlet okullarında parasızdır”
- 4857 Sayılı İş Kanunu’nun 71.maddesinde çocukların çalıştırılma yaşı ve çocukları çalıştırma yasağı ile ilgili bilgiler verilmiştir. Buna göre:
“On beş yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır. Ancak, on dört yaşını doldurmuş ve ilköğretimi tamamlamış olan çocuklar, bedensel, zihinsel ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabilirler. Çocuğun gördüğü iş onun okula gitmesine, mesleki eğitiminin devamına engel olamaz, onun derslerini düzenli bir şekilde izlemesine zarar veremez. Temel eğitimi tamamlamış ve okula gitmeyen çocukların çalışma saatleri günde yedi ve haftada otuz beş saatten fazla olamaz. Ancak, on beş yaşını tamamlamış çocuklar için bu süre günde sekiz ve haftada kırk saate kadar artırılabilir. Okula devam eden çocukların eğitim dönemindeki çalışma süreleri, eğitim saatleri dışında olmak üzere, en fazla günde iki saat ve haftada on saat olabilir. Okulun kapalı olduğu dönemlerde çalışma süreleri yukarıda birinci fıkrada öngörülen süreleri aşamaz.” İfadelerine yer verilmiştir.

2.11. Geliştirilen Politikalar

Dünya genelinde ulusların en önemli sorunlarından biri bireylerin çocuk yaşta çalıştırılmasıdır. Bu nedenle çocuk işçiliğini bitirebilmek adına uluslararası ve ulusal alanda politikalar geliştirilmiştir. Geliştirilen politikalar çocuk işçiliğini önemli derecede azaltmasına rağmen halen çok sayıda çocuk işçi vardır. Bu kısımda çocuk işçiliğini önlemeye yönelik geliştirilen uluslararası ve ulusal politikalar hakkında bilgi verilmiştir.

2.11.1. Geliştirilen Uluslararası Politikalar

Bu kısımda çocuk işçiliğini önlemeye yönelik geliştirilen uluslararası politikalardan bahsedilmiştir.

2.11.1.1. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)–Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı (IPEC)

Çocuk İşçiliğinin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Program'ın (IPEC) stratejisi dünyadaki hükümetlerin çocuk işçiliğini önleme yolundaki siyasi istek ve kararlılıklarını; işçi, işveren ve STK'larla işbirliği içinde en üst seviyeye çıkarmasına katkıda bulunmak olarak özetlenebilir (Çağlar, 2009). IPEC, bir devlette çocuk işçiliğinin engellenmesi ve tamamen ortadan kaldırılması ancak milli siyaset olarak benimsenmesi ve bu konuyla ilgili bütün kurum ve kuruluşların iştirakiyle mümkün olabileceği hususundan hareket etmektedir (ÇSGB, 2013).

2.11.1.2. 182 No' lu En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi

3.Madde: “Bu Sözleşmenin gayeleri açısından “en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliği” tabiri;

- Çocukların zoraki ve mecburiyet altında çalıştırılması, askeri çatışmalarda kullanılması, çocukların alım-satımı ve ticareti, borç karşılığında ya da bağımlı olarak çalıştırılması gibi kölelik ve köleliğe benzer uygulamaların bütün şekillerini;
- Çocuğun fahişelikte, cinsel içerikli yayınlar ve gösterilerde kullanılması bunlar için sunumunu;
- Çocuğun hususan çocukların korunmasına ilişkin uluslararası anlaşmalarda belirtilmiş olan, uyuşturucu türü maddelerin yetiştirilmesi ve ticareti gibi yasaklanan faaliyetlerde istimal edilmesini, bunlar için tedarikini veya sunumunu;
- Fıtratı gereği ya da gerçekleştirildiği şartlar itibariyle çocukların ahlak gelişim, sağlık ya da güvenliği yönünden zararlı olan işi içine alır”

4. *Madde:* “Madde 3 (d)’de belirtilen isim türleri ulusal mevzuat veya düzenlemeler ya da yetkili makam tarafından ilgili işçi ve işveren kuruluşlarına danıştıktan sonra, ilgili uluslararası standartlar ve özellikle 1999 tarihli En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliği Tavsiye Kararının 3 üncü ve 4 üncü paragrafları dikkate alınarak belirlenir.

7. *Madde:* “Anlaşmayı imzalayan her üye ülke, çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasında eğitimin önemini dikkate alarak aktif ve sınırlı bir zamanla şu tedbirleri alır:

- Çocukların en kötü şekildeki çalışma biçimlerinden uzak tutulması ve çalışmalarının önlenmesi;
- En kötü biçimdeki çocuk işçiliğinden uzaklaştırılan çocukların, sosyal ortama uyumları ve iyileştirme işlemleri için lüzumlu ve uygun aracısız yardım sağlanması;
- Çocukların en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğinden uzaklaştırılmaları için parasız temel eğitim ve mümkün ve uygun olduğu takdirde mesleki eğitim sağlanması;
- Özellikle tehlikeli durumda bulunan çocukların tespit edilmesi ve onlara ulaşılması;
- Kız çocuklarının özel durumunun dikkate alınması. Her üye, yürürlüğe konan bu sözleşme hükümlerini uygulamak için sorumlu olan yetkili makamı belirler.”

2.11.1.3. 138 No’lu Asgari Yaş Sözleşmesi

Sözleşmenin 1.Maddesinde şu ifade yer almaktadır; “Bu sözleşmenin kendisi için yürürlükte olduğu her üye, çocuk işçiliğini etkin bir şekilde ortadan kaldırmayı ve istihdama ve çalışmaya kabul için asgari yaşın giderek gençlerin fiziksel ve zihinsel yönden tam olarak gelişmelerine olanak tanıyacak bir düzeye yükseltilmesini sağlayan ulusal bir politika takip etmeyi kabul eder.”

2.11.1.4. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi

20 Kasım 1989 tarihinde BM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Sözleşmenin 1. ve 32. Maddesinde çocuk işçiliğine karşı alınması gereken tedbirler belirtilmiştir.

1. Madde: “Bu Sözleşme gereğince çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre (beklenenden önce erken yaşta reşit olma durumu hariç) on sekiz yaşına kadar her birey çocuk sayılır.”

32. Madde: “Sözleşmeye Taraf Devletler, çocuğun, ekonomik istismar ve tehlikeli işlerin tümünde veya eğitimine zararlı olacak veya sağlığı ya da ahlaksal, ruhsal, zihinsel, bedensel veya sosyolojik gelişmesi için zararlı olabilecek boyutta çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler.”

2.11.1.5. En Kötü Çocuk Çalışması Biçimlerinin Ortadan Kaldırılmasına Yönelik Program ve Projeler

Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (ILO) 182 sayılı Sözleşmesi, çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin yasaklanması için lüzumlu bütün tedbirlerin aceleyle alınmasını gerektiriyor. Türkiye, 2001 senesinden beri bahsi geçen sözleşmeye taraf olmuştur. “Zamana Bağlı Politika ve Program Çerçevesi”, ÇSGB, Çalışma Genel Müdürlüğü Çalışan Çocuklar Bölümü tarafından bu bağlamda geliştirilmiş bir Programdır (ILO, 2012).

Uluslararası Çalışma Örgütü’nün çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin yasaklanması ve ortadan kaldırılmasına ilişkin 182 sayılı acil önlemler sözleşmesinin 2. maddesine göre çocuk; 18 yaş altındaki herkesi içine almaktadır (Şen, 2003). 18 yaşından küçük mevsimlik tarım işçisi olarak çalışan çocukları en kötü biçimdeki çocuk işçisi olarak tanımlamıştır.

2.11.2. Geliştirilen Ulusal Politikalar

Çocuk işçiliği dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de en önemli sorunlarından biridir. Bireylerin çocuk yaşta çalıştırılmaması adına çeşitli alanlarda politikalar geliştirmiş ve bu durum çocuk işçiliğini önemli derecede azaltmıştır. Buna rağmen Türkiye’de halen çok sayıda çocuk işçi vardır. Çocuk işçiliğini önlemeye yönelik ulusal çapta geliştirilen politikalar aşağıda sıralanmıştır.

2.11.2.1. Anayasa

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 50.Maddesine göre: “Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz. Küçükler ve kadınlar ile bedenî ve ruhî yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar.” ifadeleri yer almaktadır. Bu ifade net olarak çocukların en kötü biçimlerde olan işlerde çalıştırılmasını yasaklamaktadır.

2.11.2.2. 4857 Sayılı İş Kanunu

İş Kanununun 71. maddesine göre: “15 yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır. Ancak 14 yaşını doldurmuş ve zorunlu ilköğretim çağını tamamlamış olan çocuklar ise bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabilir. 14 yaşını doldurmamış çocuklar ise bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenler okullarına devamına engel olmayacak sanat, kültür ve reklam faaliyetlerinde yazılı sözleşme yapmak ve her bir faaliyet için ayrı izin almak şartıyla çalıştırılabilir” konusuna vurgu yapılarak hangi yaştan itibaren hangi işlerde çalışılabileceği belirlenmiştir.

2.11.2.3. 1593 Sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu

Kanunun 173. maddesine göre, 12 yaşından küçük çocukların fabrika ve imalathane gibi her türlü sanat ve maden işlerinde amele ve çırak olarak çalıştırılması ve ayrıca 12 yaş ile 16 arasında bulunan kız ve erkek çocukların günde azami 8 saatten fazla çalıştırılması yasaklanmıştır. İş Kanunu ile Umumi Hıfzıssıhha Kanununda yer alan çocukların asgari çalıştırılma yaşına ilişkin farklılık bulunmakta olup uygulamada İş Kanunu hükümleri geçerli olmaktadır.

2.11.2.4. 2559 Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu

Kanunun 12.maddesine göre, İstisna-i kanunlar saklı kalmak şartıyla, eğlence, oyun, içki ve benzeri amaçla herkese açık ve açılması izne bağlı yerlerde on sekiz yaşından küçüklerin çalışması yasaktır. Bu bağlamda güvenlik güçleri, bar, pavyon, gazino, meyhane gibi içkili yerler ile kahvehane ve kumar türü oyun oynatılan benzeri yerlere yanlarında veli ve vasileri olsa bile on sekiz yaşını doldurmamış küçüklerin

girmesini yasaklar. Bu madde hükümlerine aykırı hareket edenler hakkında 17'nci, işyerleri hakkında da 6. madde hükümlerine göre işlem yapılır.

2.11.2.5. 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu

Kanununun 10. maddesinde çırak olabilmek için 14 yaşını doldurmuş, 19 yaşından gün almamış olma (Ancak, 19 yaşından gün almış olanlardan daha önce çıraklık eğitiminden geçmemiş olanlar, yaşlarına ve eğitim seviyelerine uygun olarak düzenlenecek meslekî eğitim programlarına göre çıraklık eğitimine alınabilir), en az ilköğretim okulu mezunu olma ve bünyesi ve sağlık durumu gireceği mesleğin gerektirdiği işleri yapmaya uygun olma şartları getirilmektedir. Kanununun 11. maddesinde ise aday çırak ve çırağın öğrenci statüsünde olduğu, öğrencilik haklarından yararlandığı ve bu kişilerin işyerinde çalışan işçi sayısına dâhil edilmeyeceği hüküm altına alınmıştır.

2.11.2.6. 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu

Kanununun 59.maddesine göre, İlköğrenim çağında olup da mecburi ilköğretim kurumlarına devam etmeyenler, hiçbir resmî ve özel iş yerinde veya her ne surette olursa olsun çalışmayı gerektiren başka yerlerde ücretli veya ücretsiz çalıştırılmazlar. İlköğretim kurumlarına devam ettiklerini belgeleyenler ise, çocukların çalıştırılmasını düzenleyen kanun hükümleri uygulanmak şartıyla ancak ders zamanları dışında bu gibi yerlerde çalıştırılabilirler.

2.11.2.7. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu

Korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasların düzenlendiği 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, özellikle sokakta çalışan, bu sebeple pek çok riske maruz kalan ve suça meyilli olan çocukların korunmasına yönelik hükümler içermektedir. Söz konusu Kanunda korunma ihtiyacı olan çocuk, bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu; suça sürüklenen çocuk ise Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu

ifade etmektedir. Başta sokakta olmak üzere çalışan çocukların da korunmasına adına Kanunda önemli hükümler yer almaktadır (Çocuk İşçiliği İle Mücadele Ulusal Programı Eylem Planı, 2017-2023).

2.11.2.8. Milli Eğitim Bakanlığının 2011/25 Sayılı Genelgesi (20.04.2011)

Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Çocuklarının Eğitimleri Konulu genelgede, Mevsimlik gezici tarım işçilerinin çocuklarının eğitime erişimleri ve devamlılıklarının sağlanması amaçlanmıştır.

2.11.2.9. 2016/5 Sayılı Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ile Göçer ve Yarı Göçer Ailelerin Çocuklarının Eğitime Erişimine Yönelik Bakanlık Genelgesi (Temel Eğitim Genel Müdürlüğü 2016)

2016/5 sayılı genelgeye göre, mevsimlik tarım işçileri ile göçer veya yarı göçer ailelerin çocuklarının eğitime ulaşmasını ve okullaşmasını sağlamak gayesiyle göç alan veya göç veren il/ilçe millî eğitim müdürlüklerinde, bir okul müdürü veya okul müdür yardımcısı başkanlığında, norm fazlası en az üç öğretmen (norm fazlası öğretmen bulunmayan yerlerde ise bir okul müdürü ve üç okul müdür yardımcısı) den “İl/İlçe Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ile Göçer veya Yarı Göçer Ailelerin Çocuklarını Takip Ekipleri” kurulacaktır. Bu takip ekipleri temel eğitimden sorumlu il/ilçe millî eğitim şube müdürlerinin sorumluluğunda çalışacaktır.

İl/İlçe MTİ ile Göçer ve Yarı Göçer Ailelerin Çocuklarını Takip ekiplerince;

- Okul müdürlükleri, il veya ilçelerine gelen/göçen MTİ ve göçer/yarı göçer aileler içinde, emniyet müdürlükleri, muhtarlıklar, il de karakol, ilçe de jandarma komutanlıkları ve STK’lar ile iş birliği içinde alan çalışması yaparak zorunlu öğrenim çağındaki çocuklarının tespit edilmesi,
- İlinde mevsimlik gezici tarım işçiliği, göçer veya yarı göçer olarak ayrılanların zorunlu öğrenim çağındaki çocuklarının listesini, ailelerin gideceği ilin il millî eğitim müdürlüğüne gönderilmek üzere bulunduğu il/ilçe millî eğitim müdürlüklerine en kısa zamanda teslim edilmesi,

- Aynı il içerisinde mevsimlik gezici tarım işçisi, göçer veya yarı göçer olarak göçen zorunlu öğrenim çağındaki çocukların tespitini yapmaları ve eğitime erişimleri için gerekli tedbirlerin alınması,
- İline gelen veya ilinden giden mevsimlik gezici tarım işçisi, göçer veya yarı göçer ailelere yönelik muhtelif zamanlarda çocukların eğitime erişimleri hususunda bilinçlendirme amaçlı ev/çadır ziyaretleri yapılması,
- Mevsimlik tarım işçisi çalıştıranlar (toprak sahibi/işleyen/aracı) ziyaret edilerek çocuk işçiliği ile ilgili müeyyideler konusunda bilgilendirilmeleri,
- Okul Yönetim Bilgi Sisteminde “Mevsimlik Gezici Tarım İşçi Öğrencisi” geçici nakil nedeninden gelen öğrencilerin okula devam ve takiplerinin yapılması sağlanacaktır.

Bu genelge kapsamında yürütülen çalışmalar, altışar aylık dönemler (Haziran-Aralık) halinde raporlanarak Milli Eğitim Bakanlığının ilgili birimlerine gönderilecektir.

2.11.2.10. 2017/6 Sayılı Mevsimlik Tarım İşçilerine Yönelik Genelge (Resmi Gazete Sayı: 30043 2017)

2017/6 sayılı Başbakanlık genelgesi, mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmak gayesiyle; kendi illerinden, başka illere giden vatandaşlarımızın ve ailelerinin göç süresince yaşadıkları sorunlarının ortadan kaldırmaya yönelik olarak yürürlüğe girmiştir.

Bu genelge kapsamında, il milli eğitim müdürlüklerince; öncelikli olarak geçici olarak yerleşilen alanlar da eğitim ve sosyal etkinlikler için oluşturulan binanın, çocuklar için faal bir eğitim merkezi olarak kullanılması sağlanacak; işçilerin zorunlu eğitim çağındaki çocuklarının eğitimlerini devam ettirmek üzere MEB’ ce yayımlanan 2016/5 sayılı Genelge hükümleri titizlikle uygulanacaktır. Bu konuda şartlı nakil transferi gibi özendirici tedbirler aktif şekilde uygulanacak, çocuklar için okul kıyafetleri ve okul malzemeleri valiliklerce sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları aracılığıyla sağlanacaktır. Bununla beraber özel eğitime muhtaç bulunan çocuklar Rehberlik Araştırma Merkezi Müdürlükleri tarafından eğitim imkânlarından faydalandırılacaktır.

MEB tarafından kullanılmakta olan Milli Eğitim Bakanlığı Okul Yönetim Bilgi Sistemi'nde (e-Okul) yer alan MTİ çocuklarına dair kayıtlar e-METİP'e aktarılacaktır. Bu bilgilerin e-METİP'e daimi ve eksiksiz şekilde aktarılması için teknik altyapının kurulması çalışmaları dahil gerekli her türlü düzenleme MEB tarafından gecikmeksizin yapılacaktır.

ÇSGB, Milli Eğitim Bakanlığına e-METİP'e kayıtlı olan MTİ anne veya babanın T.C. kimlik numaralarını bildirecektir. MTİ'ler sürekli oturdukları illere geri döndüklerinde çalışma ve iş kurumu il müdürlükleri, halk eğitim merkezleri ve mesleki eğitim merkezlerince; işçiler arasında yaygın eğitim ihtiyacı olanlar tespit edilerek eğitim gereksinimleri karşılanacak, yetişkinlere okuma-yazma ve/veya meslek edindirme kursları ile sosyal-kültürel faaliyetler düzenlenecektir.

2.11.2.11. 2018/3 Sayılı 2018 Çocuk İşçiliği ile Mücadele Yılı Genelgesi

2018/3 sayılı genelgeye göre, Çocuk İşçiliği ile Mücadele Yılı uygulamaları kapsamında ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından yapılacak tüm çalışmalarda çocuk işçiliği ile mücadele hususuna öncelik verilecek ve Programda yer alan faaliyetlerin etkin ve verimli bir şekilde yerine getirilmesi için tüm kamu kurum ve kuruluşlarınca gereken her türlü destek ve yardım titizlikle sağlanacaktır.

ÇSGB koordinasyonunda hazırlanmış olan "Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı (2017-2023)" Türkiye'nin 2023 hedefleri doğrultusunda, öncelikle en kötü biçimleri olmak üzere, çocuk işçiliğinin önlenmesi amacıyla yürürlüğe girmiştir.

Program da çocuk işçiliğini önlemeye yönelik ana stratejiler, etkinlikler ve bu etkinliklerden sorumlu olan ve işbirliği yapılacak olan kurum ve kuruluşlar ile etkinliklerin tamamlanma süreleri belirlenmiştir. Programda yer alan etkinliklerin takibi yılda iki defa düzenlenen İzleme ve Değerlendirme Kurulu toplantıları aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

2.12. Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliği ile İlgili Yurt İçi ve Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Yurt içinde ve yurt dışında mevsimlik gezici tarım işçilerini çeşitli açılardan inceleyen birçok araştırma yapılmıştır. Bu bölümde bu çalışmaların bir kısmına yer verilmiştir.

2.12.1. Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliği ile İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Yıldırak, N., Gülçubuk, B., Gün, S., Olhan, E. ve Kılıç. M., (2002), “Türkiye’de Gezici ve Geçici Kadın Tarım İşçilerinin Çalışma ve Yaşam Koşulları ve Sorunları” adlı çalışmasında; Kadın MTİ’lerin çalışacakları yerlere ulaşımı, çalışma şartları, sağlık şartları, barınma şartları, sosyal güvenlik koşulları, aile içindeki ve dışındaki rolleri ile bu şekilde faaliyetin sosyal yapıyı nasıl etkilediği saptanmaya edilmeye çalışılmıştır. Hatta tarımda aracılık sistemi ile bu sistemin gezici ve geçici tarım işçiliğindeki önemini incelemiştir.

Öner (2004), “Kadınların Kırdan Kente Yeniden Yerleşime Cevabı: Elazığ’da, Keban Barajı Kadın Göçmenleri Örneği” isimli araştırmasında, 1993 yılında, kırsaldan kente planlı olarak gerçekleştirilmiş olan yeniden iskân dan 20 sene sonra, kadınların bu zaman zarfında yaşadıkları deneyimleri araştırmıştır. Araştırma, Keban Barajı Projesi’nin tekâmülü ile yer değiştirerek, Elazığ’a yerleşen özel bir grubu merkez almaktadır. Kadınların tecrübeleri, rol ve konumlarındaki değişimler ve dönüşümler, kadınların, köyden kente yeniden yerleşim sürecine cevabı olarak ele almıştır. Annelerin ve kızlarının tecrübeleri arasında, kuşaklar arası kıyaslama da yapılmıştır.

Özbekmezci ve Sahil (2004), “Çukurova Yöresindeki Mevsimlik Tarım İşçilerinin Yerleşim Dokuları ve Yaşam Üniteleri” adlı araştırmasında; MTİ’nin barınma şartlarını yerinde incelemiş ve bu bağlamda gözlem yapmıştır. Yapılan gözlem, yerleşim yerleri ve yaşam birimleri olarak iki ayrı tarzda yapılmıştır. Bu gözlemler sonucu yerleşim yerleri ve yaşam birimlerinde sorunlar ve yetersizlikler saptanmıştır. Ortaya çıkan olumsuzlukların giderilmesi için çözüm olarak ailelerin örf, adet ve alışkanlıkları dikkate alınarak tasarlanacak, barınma yurtlarıyla mümkün olduğunu

tespit etmiştir. Barınma yurtlarının tesis edilmesiyle daimi oturlan yerlerdeki sorunlarında ortadan kalkacağı düşünülmüştür.

Türk (2006), “Kilis İli Elbeyli İlçe Merkezindeki Kadın Tarım İşçilerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları” adlı araştırmasında; Kilis’in Elbeyli ilçesinde ki tarım işçiliği ile uğraşan kadınların sosyo/ekonomik yapıları tetkik edilmiş ve sorunları irdelenmiştir. Tarım işçisi kadınların çalışma ve yaşam şartları, eğitim durumları, toplumsal ilişkileri, ücret yapısı vs. gibi sorunlar, çalışmaya konu olmuştur.

Kasınoğlu (2006), “Tarımda Çalışan Kadınların Sorunları” isimli araştırmasında, Diyarbakır ili içinde çalışan kadın tarım işçilerinin sosyolojik ve doğurganlık özellikleri, sağlıkla ilgili sorunları, doğurma ile ilgili sağlık durumları, yaşam ve çalışma şartları ile gelecekteki iş hayatlarına dair beklenti ve arzuları incelenmektedir. Tarım işçisi olarak çalışan kadınların üretime daha randımanlı ve iyileştirilmiş şartlarda katılabilmesi, yaşadıkları yerlerin iyileştirilmesi, sağlık hizmetlerinin sunulmasıyla sağlıklı bireylerin sosyal ortama kazandırılması, yeni tekliflerin ortaya atılması ve uygulanması çalışılmıştır.

Güreşçi (2007), “Kırsal Göçün Nedenleri ve Tarıma Etkileri Üzerine Bir Araştırma: Erzurum İli İspir İlçesi Kırık Bucağı Örneği” isimli çalışmasında; Erzurum İlinin İspir İlçesinin Kırık Bucağı’nda meydana gelen ağır ve ileri seviyede ki göçün sebepleri ve tarım üzerinde ki etkileri saptanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, göçün sonucu olarak bölgede yaşanan demografik değişimlerin tarımı nasıl etkilediğinin saptanması ve bu değişimlerin elde bulunan olanaklar dahilinde, göçün nasıl durdurulacağı incelenmiştir.

Kaleci (2007), “Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyolojik Analizi: Eskişehir Örneği” isimli araştırmasında; konu hem kuramsal çerçevede hem de işçi faaliyetlerinde bir cazibe merkezi olan Eskişehir ilinde yapılan saha çalışması bilgilerine dayandırılarak deneysel olarak incelenmiştir. Mevsimlik tarım işçiliğinin toplumsal incelemesi yapılmakla, mevsimlik çalışmaların sosyolojik gelişme ve değişme ile alakası açıklamıştır. Kadın ve fakirlik, aile, güç ve otorite ilişkileri çözümlenmiştir. İşçilerin gelecek ve zamanla ilgili algısı ile kendi yaşadıkları şehirle çalışmak için gittiği bölge arasındaki irtibatın nasıl ve kimler tarafından sürdürüldüğü araştırılmıştır.

EĞİTİMSEN (2007), “Mevsimlik Tarım İşçiliği Nedeni İle Eğitimine Ara Veren İlköğretim Öğrencileri Araştırması” adlı çalışmasında; MTİ'nin ilköğretim çağındaki çocukların eğitimleri üzerindeki menfi etkileri belirlenmiş ve bu sorunların kapsamı ortaya çıkarılarak çözüm teklifleri sunmuştur.

Çetinkaya (2008), “Farm Labor Intermediaries in Seasonal Agricultural Work in Adana-Çukurova” isimli araştırmada; MTİ' de yalnızca emek taşınması açısından değil, düzen içindeki öteki aktörlerle arasında var olan tabiiyet ilişkilerinden dolayı da önemli olan tarım aracıları incelenmiştir. Çalışmada tarım aracılarının çok yönlü sosyal bağları ve bu bağların kurulma ve yeniden üretilme işlevselliği irdelenmiştir. Bu aracılardan sosyal ilişkileri hem MTİ'nin hem de tarım aracılarının anlaşılması bakımından önemlidir.

Şimşek ve Koruk (2009), “Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinden Biri; Mevsimlik Göçebe Tarım İşçiliği” isimli araştırmada; Şanlıurfa şehrinde MTİ olarak çalışan çocukların, yaşam şartları, sağlık durumları yerlerinde incelenmiştir. Tarım sahalarındaki yaşam şartları ve çalışma koşullarına bağlı olarak çocuklarda ortaya çıkan hastalıklar ve davranışların kaynağı tespit edilmiştir. Özellikle küçük yaşta tarım işlerinde çalışan çocuklarda ortaya çıkardığı davranış bozuklukları ve hastalıklar araştırılmıştır.

Geçgin (2009), “Türkiye’de Mevsimlik Tarım İşçiliğinin Sosyolojik Analizi: Ankara Polatlı Örneği” isimli araştırmada; MTİ’ler hakkında nicel ve nitel bilgilere ulaşarak, çalışma ve yaşam şartları hakkında veriler ışığında yaşadıkları sorunların toplumsal boyutlarını belirlemiştir. Toplanan bilgiler ile ortaya çıkmış olan demografik, sosyal ve iktisadi özelliklerin yanı sıra ırksal kümelenme biçimlerinin toplumsal asıllarını ortaya çıkaran etmenler incelenmiştir.

Gülçubuk (2010), “Child Labor Under The Worst Conditions: Child Laborers in Cotton Production in Turkey” isimli araştırmada; Türkiye’de tarım kesiminde çalışan çocukların sayıları belirlenerek, bu çocukların çalışma şartları ve çalışırken karşılaştıkları tehlikeler meydana çıkarılmıştır. Ayrıca araştırmada tarım işçiliğinin gelişim döneminde çocukları nasıl etkileyebileceği hakkında da bilgi aktarılmıştır.

Pelek (2010), “Seasonal Migrant Workers in Agriculture: The Cases Of Ordu and Polatlı” adlı çalışmada; Göç eden mevsimlik işçilerin çalışma şartları ile sosyo-ekonomik durumlarını araştırılmaktadır. İşçilerin çalışma hayatında aldıkları ücretler, barınma ve çalışma şartları bakımından eşit muamele görmedikleri saptanmıştır. Bu çerçevede, istismar ilişkilerinin neler olduğu, eşit muamele görmemenin nasıl ortaya çıktığı ve işçilerin istismara karşı kırılganlık seviyelerinin neler olduğu konusunda saptamalar yapılmıştır.

Davran ve Tok (2011), “Adana İlinde Erkenci Patates Üreten Tarım İşletmelerinin Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Toplumsal Cinsiyet Yapılanması” isimli araştırmasında; Adana şehrinde erken dönem patates üreten tarım işletmelerinin sosyo-ekonomik yapıları, sorunları ve sosyal cinsiyet yapılanması incelemeye alınmıştır. Çalışma sahasında sosyolojik cinsiyet yapılanması (eğitim, meslek, işbölümü vb. yönlerden), işletme sahibinin eşi, MTİ kadınlar ve elçiler bakımından olumsuz olduğu saptanmıştır. Tarım alanında cinsiyete dayalı işbölümü yapıldığı; erkeklerin olmadığı zamanlarda ancak kadınların izin çerçevesinde erkeklere mahsus işleri (sulama, elcilik vb) yapabildiği belirlenmiştir. MTİ kadınların, tarım sektöründe çalışan kadınlar içerisinde en zor şartlarda yaşayanlar olduğu, Araştırma da kadınlar bakımından yapılabilecek faaliyetlerin, daha uzun sürede sonuç verebilecek, sosyal katılımı ve yaygın eğitimle sağlanabilecek uygulamalar olduğu açıklanmıştır.

Akbıyık (2011), “Malatya’da Çalışan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyal ve Ekonomik Sorunlarının İncelenmesi” isimli çalışmada; Malatya ilinde MTİ’ nin ücret ve çalışma koşullarıyla bu sahada çalışan işgücünün boyutlarını ele almıştır. Araştırma sonucunda; MTİ ailelerin barınak ve çocukların eğitimsel sorunlarının çözülmesi halinde ve toplumsal sorunlarının önemli bir kısmının çözülebileceği sonucunu çıkarmıştır.

Benek ve Ökten (2011), “Mevsimlik Tarım İşçilerinin Yaşam Koşullarına İlişkin Bir Araştırma: Hilvan İlçesi (Şanlıurfa) Örneği” adlı çalışmada; Şanlıurfa’nın Hilvan ilçesinde daha çok geçimlerini mevsimlik gezici tarım işçiliği yaparak sağlayan toprağı olmayan veya az toprağı bulunan mevsimlik gezici tarım işçilerinin yaşam şartları belirlenmiştir. İşçilerin ailelerinin ve çocuklarının mevsimlik gezici tarım işçiliği sebebiyle yaşadıkları sorunlar saptanarak çözüm için önerileri sunulmuştur.

Kalkınma Atölyesi (2013), “Mevsimlik Tarım Göçünden Etkilenen 6 – 14 Yaş Grubu Çocuklar İçin Temel Araştırma (Fındık, Şeker Pancarı ve Pamuk Hasadı ile Örtü Altı Alçak Tünel Sebze Yetiştiriciliği)” isimli araştırmada; Türkiye’de mevsimlik tarım göçüne katılan 6 – 14 yaş grubundaki çocukların pozisyonu incelenmiştir. Mevsimlik ve gezici tarım işçiliğine gidenlerin eğitim çağına gelmiş çocuklarının çalışma şartlarından ötürü temel gereksinimlerinin ne ölçüde karşılandığı ortaya konulmuş; çocukların sağlık, gelişim ve eğitim hakları açısından ne ölçüde etkilendikleri saptanmış ve çocukların yaşam şartlarını iyileştirmeye yönelik hazırlanacak hareket planlarına girdi sağlanması amacı güdülmüştür.

Tabcu (2015), “Mevsimlik tarım işçilerinin ortaokul çağındaki çocuklarının eğitim sorunlarının sosyolojik olarak incelenmesi” adlı çalışmada MTİ’ de ortaokul çağına gelen çocukların ilk olarak eğitimleri olmak üzere sosyal, fiziksel ve ruhsal gelişimleri üstündeki etkisini ortaya çıkarmaya çalışmıştır.

Yiğit (2018), “Gezici mevsimlik tarım işçileri ile yerel mevsimlik tarım işçilerinin durumlarının karşılaştırmalı analizi: Isparta ili örneği” isimli araştırmada MTİ’ leri ile yerel mevsimlik tarım işçileri arasındaki sosyal ve ekonomik farkları irdelemiştir.

2.12.2. Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliği ile İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

McLaughlin (2010), “Classifying the “Ideal Migrant Worker”: Mexican and Jamaican Transnational Farmworkers in Canada” olarak adlandırılan çalışmalarında; Kanada’da çalışan ve büyük çoğunluğu Meksika ve Jamaika vatandaşı olan ve tarımda çalışan işçilerin halk tarafından kabul edilmeleri ve uyum ile ilgili yaşadıkları problemler değerlendirilmiştir.

UNICEF (2011) “Türkiye’de Çocukların Durumu Raporu” ile başta çocuk işçiliği olmak üzere, bilgi iştiraklerinden, uluslararası kuruluşların çocuklar için yaptığı çalışmalardan, medya ve sivil toplumun bu konudaki izlem ve değerlendirmeleri ile ilgili değerlendirmeler yapılmıştır.

Diaz – Diego ve Marquez - Dominguez (2012), “Poor Hands In Far Lands: Senegalese Seasonal Workers In The Strawberry Fields Of The Huelva Province

(South-Western Spain)” olarak adlandırılan çalışmasında; Senegal bölgesinden gelen ve İspanyanın güney batı bölgesinde ilek hasatında çalışan mevsimlik işçiler etüt edilmiştir. Ayrıca bu bölgeye gelip tarımda çalışan işçilerin fayda ya da zararlarının değerlendirilmesi yapılmıştır.

Early Childhood Matters (2013) “Children of Seasonal Migrant Workers” Bernard Van Leer Foundation adlı makalede; Türkiye’de hayatına devam eden ve hasat döneminde yoğun olarak çalışan mevsimlik işçilere her yönüyle değinilmiştir.

Martin (2013), “Migration and US Agricultural Competitiveness” adlı çalışmada; Meksikalı olan ve Amerika Birleşik Devletleri’nde ki tarım sektöründe çalışan işçilerin çalışma koşulları ve ayrıca yaşam şartları incelenmiştir ve g yoluyla gelen işçilerin Amerika da ki tarımın, rekabet sektörüne nasıl etki ettiği değerlendirilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi ayrıntılı olarak sunulmuştur.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, nitel araştırma yaklaşımıyla oluşturulmuştur. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik sürecin izlendiği bir araştırma türüdür (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Bu araştırma, nitel araştırma modellerinden olgubilim (fenomenoloji) araştırma desenine uygun olarak yapılmıştır. Olgubilim deseni, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgular hakkında bilgi edinmemizi sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgubilim (fenomenoloji) deseni uygun bir araştırma zemini oluşturur. Bu bağlamda İlköğretimdeki Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Eğitim Yönetimine Olan Etkilerinin İncelenmesi konusu ele alındığında, mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin eğitim yöneticilerine olan etkileri hakkında ayrıntılı bir bilgiye sahip olmak için olgubilim araştırma deseninin kullanılmasının araştırma için uygun bir zemin oluşturacağı söylenebilir.

3.2. Çalışma Grubu

Evren, araştırma sonuçlarının genellenmek istediği elemanlar bütünüdür (Karasar, 2011). Araştırmalar, çoğunluklar örneklem grubun üzerinde yapılır ve alınan sonuçlar ilgili evrene genellenir (Orhan, 2013). Her araştırmanın mutlaka bir örneklem üzerinde yapılması zorunluluğu yoktur. Hakkında bilgi edinilmek istenen bütün, tümü ile de incelenebilir (Karasar, 2011).

Nitel araştırma desenlerinden olgu bilim deseni ile yapılan bu araştırmanın katılımcılarını amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örneklem yoluyla seçilen 44 eğitim yöneticisi (Şanlıurfa İl Milli Eğitim Müdürlüğünde görevli 4 eğitim yöneticisi, mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin yoğun olduğu 11 ilçe milli eğitim müdürlüğü yöneticisi ve 29 okul müdürlüğü yöneticisi) oluşturmuştur.

Çalışma grubunda yer alan eğitim yöneticilerinin görev yaptıkları okulların yoğun olarak mevsimlik gezici tarım işçisi olarak çalıştırılan çocukların buldukları okullar seçilmiştir. Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin yoğun olduğu ilçe ve okul bilgileri konusunda Şanlıurfa Mevsimlik Tarım İşçisi Öğrencileri İzleme Kurulu (ŞAMTİ) 2018 yılı verilerinden faydalanılmıştır.

Katılımcıların soruları içtenlikle cevaplandırmaları için katılımcıların isimleri belirtilmeyip, kodlanarak saklı tutulmuştur. Kodlamada “İ”; il ve ilçe eğitim yöneticisini ifade ederken “O” okul eğitim yöneticisini ifade etmektedir. Buna göre görüşmeye katılanlar görüşme sırasına göre “İ-1”, “İ-2”, “İ-3”, “İ-15” ve “O-1”, “O-2”, “O-3”,...“O-29” şeklinde kodlanmıştır.

Katılımcı eğitim yöneticilerinin demografik özelliklerine ilişkin dağılım Tablo 15’de verilmektedir.

Tablo 15: Okul Yöneticilerinin Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılım Tablosu

		(f)	%
Cinsiyet	Kadın	3	6,8
	Erkek	41	93,2
	Toplam	44	100
Yaş Aralığı	25-30	7	15,9
	31-35	14	31,8
	36-40	9	20,5
	41-45	6	13,6
	46-50	5	11,4
	51-55	3	6,8
	Toplam	44	100
Medeni Hal	Bekar	9	20,5
	Evli	35	79,5
	Toplam	44	100
Branş	Sınıf Öğretmeni	13	29,5
	Branş Öğretmeni	31	70,5
	Toplam	44	100

Bulunulan Eğitim Kademesi	İlkokul	7	15,9
	Ortaokul	17	38,6
	İlkokul/Ortaokul	5	11,4
	İlçe Milli Eğitim	11	25
	İl Milli Eğitim	4	9,1
	Toplam	44	100
Bulunulan Eğitim Kademesindeki Yöneticilik Süresi	6 Ay – 3 Yıl	20	45,5
	4 Yıl – 6 Yıl	21	47,7
	7 Yıl – 10 Yıl	2	4,5
	10 Yıl – 12 Yıl	1	2,3
	Toplam	44	100
Yöneticilikteki Toplam Hizmet Süresi	1 Yıl – 5 Yıl	18	40,9
	6 Yıl – 10 Yıl	15	34,1
	11 Yıl – 15 Yıl	6	13,6
	16 Yıl – 20 Yıl	3	6,8
	21 Yıl – 25 Yıl	2	4,5
	Toplam	44	100
Yöneticilik Görevi	İl Milli Eğitim Müdürü	1	2,3
	İl Milli Eğitim Müdür Yardımcısı	1	2,3
	İl Milli Eğitim Şube Müdürü	2	4,5
	İlçe Milli Eğitim Müdürü	5	11,4
	İlçe Milli Eğitim Şube Müdürü	6	13,6
	Okul Müdürü	20	45,5
	Okul Müdür Yardımcısı	9	20,5
	Toplam	44	100
	Mezuniyet	Lisans	39
Yüksek Lisans		5	11,4
Toplam		44	100

Tablo 15'e göre, Eğitim yöneticileri cinsiyet açısından incelendiğinde, tüm örneklemin (44) %6,8'i kadınlardan, %93,2'si erkeklerden oluşmaktadır. Bu durum eğitim yöneticilerinin erkek ağırlıklı olduğunu göstermektedir.

Eğitim yöneticilerinin yaş aralığına bakıldığında, tüm örneklemin (44) %31,8'i 31-35 yaş aralığında, %20,5'i 36-40 yaş aralığında, %15,9'u 25-30 yaş aralığında, %13,6'sı 41-45 yaş aralığında, %11,4'ü 46-50 yaş aralığında, %6,8'i 51-55 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Bu durum eğitim yöneticilerinin %68,2'sinin genç olduğunu göstermektedir.

Eğitim yöneticilerine medeni durum açısından bakıldığında, tüm örneklemin (44) %20,5'i bekrlardan, %79,5'i evlilerden oluşmaktadı. Bu durum eğitim yöneticilerinin büyük çoğunluğunun medeni halinin evli olduğunu göstermektedir.

Eğitim yöneticilerinin branş dağılımına bakıldığında, tüm örneklemin (44) %29,5'i sınıf öğretmenlerinden, %70,5'i de branş öğretmenlerinden oluştuğu görülmektedir.

Eğitim yöneticilerinin buldukları eğitim kademesine bakıldığında, tüm örneklemin (44) %38,6'sı ortaokullarda, %25'i ilçe milli eğitim müdürlüklerinde, %15,9'u ilkokullarda, %11,4' ilkokul/ortaokullarda, %9,1'i il milli eğitim müdürlüklerinde çalışan eğitim yöneticilerinden oluşmaktadı.

Eğitim yöneticilerinin buldukları eğitim kademesindeki yöneticilik sürelerine bakıldığında tüm örneklemin (44) %47,7'si 4-6 yıl, %45,5'i 6 ay-3 yıl, %4,5'i 7-10 yıl, %2,3' 10-12 yıl arası çalıştıkları görülmektedir. Bu durum araştırma yapılan eğitim kurumlarındaki yöneticilerin büyük çoğunluğunun kısa zamanlardan beri bu eğitim kurumlarında çalıştığını göstermektedir.

Eğitim yöneticilerinin yöneticilikteki toplam hizmet sürelerine bakıldığında tüm örneklemin (44) %40,9'u 1 – 5 yıl, %34,1'i 6 – 10 yıl, %13,6'sı 11 – 15 yıl, %6,8'i 16 – 20, %4,5'i 21 – 25 yıl arası yöneticilik yaptıkları görülmektedir. Bu durum araştırma yapılan eğitim kurumlarındaki yöneticilerin büyük çoğunluğunun kısa zamanlardan beri eğitim yöneticisi olarak çalıştığını göstermektedir. Bu veri eğitim yöneticilerinin mesleki kıdem düzeylerini de göstermektedir

Eğitim yöneticilerinin yöneticilik görevlerine bakıldığında tüm örneklemin (44) %45,5'inin okul müdürlüğü, %20,5'inin okul müdür yardımcılığı, %13,6'sını ilçe milli eğitim şube müdürlüğü, %11,4'ünün ilçe milli eğitim müdürlüğü, %4,5'inin il milli eğitim şube müdürlüğü, %2,3'ünün il milli eğitim müdür yardımcılığı, %2,3'ünün il milli eğitim müdürlüğü yaptığı görülmektedir. Bu durum araştırma yapılan ilde tüm eğitim kurumlarında görev yapan yöneticilerin araştırmaya dâhil edildiğini göstermektedir.

Eğitim yöneticilerinin mezuniyet derecelerine bakıldığında, tüm örneklemin (44) %88,6'sının lisans mezunu, %11,4'ünün ise yüksek lisans mezunu olduğunu

göstermektedir. Bu durum eğitim yöneticilerinin büyük çoğunluğunun lisans eğitiminden sonra öğrenim hayatlarına devam etmediklerini göstermektedir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada araştırmacı tarafından hazırlanan beş açık uçlu soru ve bu sorulara bağlı alt sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formlarında temel sorulara, alt sorulara ve tamamlayıcı sorulara yer verilir. Bu soru çeşitliliği araştırmacının gerekli yerlerde sondalar yapmasına imkân sağlar (Ör: tam olarak ne anlatmak istediniz?). Yüz yüze görüşme yapılarak görüşme formları doldurulmuştur. Yüz yüze görüşmenin araştırmacının uygulamaya ilişkin kontrolünü arttıracığı, zaman ve maliyet açısından önemli tasarruflar sağlayacağı söylenebilir (Büyüköztürk vd., 2012).

Yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmacı tarafından oluşturulduktan sonra alanında uzman üç öğretim üyesinin¹ görüşlerinden yararlanılarak formun kapsam geçerliliği sağlanmıştır. Görüşme formu uygulama öncesi üç eğitim yöneticisine uygulanıp anlaşılabilirliği ve yanıt almaya elverişliliği bakımından kontrol edilmiştir. Araştırmada okul yöneticileri, ilçe ve il eğitim yöneticilerine aşağıdaki sorular sorulmuştur:

Okul Yöneticileri İçin Görüşme Soruları:

- 1) Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin özelliklerine ilişkin neler söyleyebilirsiniz?
- 2) Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okula geç başlamalarının ve okuldan erken ayrılmalarının eğitim yönetimine etkisi nasıldır?
- 3) Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin başarı seviyelerinin okul eğitim yönetimine olan etkileri nelerdir?

¹ Doç. Dr. Mehmet SİNCAR; Doktor Öğretim Üyesi Esra Karabağ KÖSE; Doktor Öğretim Üyesi Abdullah SELVİTOPU

4) Okul eğitim yöneticisi olarak mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin çalışma amacıyla göç ederek okulu terk etmelerini önlemeye yönelik ne tür çalışmalar yapıyorsunuz? Bu çalışmalar mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencileri ve eğitim yöneticisi olarak sizleri nasıl etkiliyor?

5) Politika geliştiricilerin ve üst düzey eğitim yöneticilerinin (Milli Eğitim Bakanlığı) mevsimlik gezici tarım işçiliğinde çocuk işçiliğini önlemeye yönelik yapmış oldukları yasal düzenlemeler okul yöneticilerini nasıl etkilemiştir?

İlçe Yöneticileri İçin Görüşme Soruları:

1) Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin özelliklerine ilişkin neler söyleyebilirsiniz?

2) Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okula geç başlamalarının ve okuldan erken ayrılmalarının ilçe eğitim yönetimine etkisi nasıldır?

3) Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin başarı seviyelerinin ilçe eğitim yönetimine olan etkileri nelerdir?

4) İlçe eğitim yöneticisi olarak mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin çalışma amacıyla göç ederek okulu terk etmelerini önlemeye yönelik ne tür çalışmalar yapıyorsunuz? Bu çalışmalar mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencileri ve eğitim yöneticisi olarak sizleri nasıl etkiliyor?

5) Politika geliştiricilerin ve üst düzey eğitim yöneticilerinin (Milli Eğitim Bakanlığı) mevsimlik gezici tarım işçiliğinde çocuk işçiliğini önlemeye yönelik yapmış oldukları yasal düzenlemeler ilçe eğitim yöneticilerini nasıl etkilemiştir?

İl Yöneticileri İçin Görüşme Soruları:

1) Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin özelliklerine ilişkin neler söyleyebilirsiniz?

2) Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okula geç başlamalarının ve okuldan erken ayrılmalarının il eğitim yönetimine etkisi nasıldır?

3) Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin başarı seviyelerinin il eğitim yöneticilerine olan etkileri nelerdir?

4) İl eğitim yöneticisi olarak mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin çalışma amacıyla göç ederek okulu terk etmelerini önlemeye yönelik ne tür çalışmalar yapıyorsunuz? Bu çalışmalar mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencileri ve eğitim yöneticisi olarak sizleri nasıl etkiliyor?

5) Politika geliştiricilerin ve üst düzey eğitim yöneticilerinin (Milli Eğitim Bakanlığı) mevsimlik gezici tarım işçiliğinde çocuk işçiliğini önlemeye yönelik yapmış oldukları yasal düzenlemeler il eğitim yöneticilerini nasıl etkilemiştir?

3.4. Verilerin Analizi

Görüşme formundaki alıntılardan yola çıkarak metinde verilmek istenen mesaj ile ilgili çıkarımda bulunmak için içerik analizi tekniğinden faydalanılmıştır.

İçerik analizi, metinden çıkarılan geçerli yorumların bir dizi işlem sonucu ortaya konulduğu bir araştırma tekniğidir. Bu yorumlar, mesajın göndereni, mesajın kendisi ve mesajın alıcısı hakkındadır (Weber: 1989: 5).

İçerik analizi yoluyla verileri tanımlama ve verilerin içinde saklı gerçekleri ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır (Gülbahar ve Alper, 2009). İçerik analizinde, dokümanlardan elde edilen nitel araştırma verilerinin işlenmesi, verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması şeklinde dört aşama bulunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Araştırmadan elde edilen veriler deşifre edilerek okunmuş, araştırmanın amacı doğrultusunda veri analizi için bir çerçeve oluşturulmuş ve önemli kısımlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Önceden belirlenmiş kavramsal çerçeveye göre elde edilen veriler okunup düzenlenmiş ve oluşturulan çerçeveye göre kullanılacak alıntılar seçilmiştir. Son olarak düzenlenen veriler tanımlanmış ve tanımlanan bulgular açıklanmış, ilişkilendirilmiş ve anlamlandırılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde eğitim yöneticilerinin, ilköğretimdeki mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin eğitim yönetimine olan etkilerine yönelik görüşlerinden elde edilen bulgulara yer verilmiş, eğitim yöneticilerinden elde edilen verilerin analizi ve yorumu yapılmıştır.

4.1. İlköğretimdeki Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Eğitim Yönetimine Olan Etkileri

Araştırmada elde edilen bulguların bu bölümünde okul yöneticileri ve il-ilçe eğitim yöneticilerine göre mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin özelliklerine ilişkin görüşler belirtilmiştir.

4.1.1. Okul Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan okul yöneticilerine göre mevsimlik gezici tarım işçisi öğrenciler hakkında görüşler Tablo 16.'da gösterilmiştir. Tablo 16.'da da görüldüğü gibi mevsimlik gezici tarım işçisi öğrenciler ile ilgili görüşler 9 kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler; ekonomik yetersizlikler, çalışma süresi, okul planlamaları, sınavlar, okul iş yükü, ders kazanımları, devamsızlık, tarım işçiliğinin meslek haline gelmesi ve okul terki olarak belirtilmiştir.

Tablo 16: Okul Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Özelliklerine İlişkin Bulgular

Kategoriler	(f)
Ekonomik yetersizlikler	29 _{O1, O2, O3, O4, O5, O6, O7, O8, O9, O10, O11, O12, O13, O14, O15, O16, O17, O18, O19, O20, O21, O22, O23, O24, O25, O26, O27, O28, O29}
Çalışma süresi	28 _{O1, O2, O3, O4, O5, O6, O7, O8, O9, O10, O11, O12, O13, O14, O15, O16, O17, O18, O19, O20, O21, O23, O24, O25, O26, O27, O28, O29}
Okul planlamaları	18 _{O1, O3, O5, O6, O7, O8, O10, O11, O17, O18, O21, O23, O24, O25, O26, O27, O28, O29}
Sınavlar	4 _{O2, O16, O19, O25}
Okul iş yükü	4 _{O14, O17, O22, O29}
Ders kazanımları	3 _{O3, O10, O13}
Devamsızlık	2 _{O11, O16}

Tarım işçiliğinin meslek haline gelmesi	2 _{O22, 023}
Okul terki	1 _{O4}
Toplam Kategori= 9	(N=91)

Araştırmaya katılan 29 okul yöneticisinin 29'u mevsimlik gezici tarım işçilerinin (MGİ) ekonomik sebeplerden dolayı tarım işçiliği yaptığı hususunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar tarım işçisi ailelere ikamet ettikleri yerlerde istihdam olanağı verildiğinde ailelerin birçoğunun tarım işçiliğine gitmeyeceğini ve buna bağlı olarak da öğrenim çağındaki çocukların tarım işçiliği yerine okula devam edeceğini söylemektedir. Katılımcılardan bazılarının ekonomik sebepler kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“ İlimizde yeterli istihdamın olmamasından dolayı aileler ve öğrenim çağındaki çocukları tarım işçiliği yapmaktadır(O-1).”

“Bulduğumuz bölge dağlık bir bölge ve su kanallarından tarlalara su çekmek maliyetli ve bu bölge halkı da geçimini sağlayabilmek için başka yerlere göç ederek geçimlerini bu şekilde sürdürüyorlar(O-17).”

“Velilerimiz daimi bir iş bulamadıkları için öğrencilerimizle birlikte gezici tarım işçiliği yaptıklarını söylemektedir(O-25).”

Araştırmaya katılan 29 okul yöneticisinin 28'i mevsimlik gezici tarım işçilerinin (MGİ) yılın büyük bir kısmını farklı yerlerde çalışarak geçirdiği konusunu yani çalışma süresini ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar tarım işçisi ailelerin geçimlerini sağlamak amacı ile uzun süre çalıştığını ve bu zaman dilimlerinde öğrencilerin okula gidemediğini ifade etmektedir. Katılımcılardan bazılarının çalışma süreleri kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerimizin devamsızlığı mart ayından itibaren başlayıp kasım ayına kadar devam edebilmektedir (O-6).”

“Öğrencilerimiz genellikle nisan ortalarında okuldan ayrılmaktadır. Kasım ayı başında da gelmeye başlamaktalar. Dolayısı ile mayıs, haziran, eylül ve ekim aylarında işçi olarak çalışmaktalar (O-10).”

Araştırmaya katılan 29 okul yöneticisinin 15'i mevsimlik gezici tarım işçilerinin(MGTİ) okul planlamalarını aksattığı konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okullar açıldıktan 2 ay sonra okula geldiğini ve okullar kapanmadan 2 ay önce okuldan ayrıldıklarını ifade etmektedir. Tarım işçisi öğrencilerin uzun süreli devamsızlıklarının eğitim yönetiminde aksaklıklara sebebiyet verildiği ifade edilmektedir. Katılımcılardan bazılarının okul planlamaları kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Süreç içerisinde kazanımları tüm öğrencilere eksiksiz ulaştırabilme, kazandırabilme hedefimiz sekteye uğramaktadır (O-3).”

“Okul yönetim süreçlerinin temel girdilerinden biri de öğrencilerdir. Temel planlama girdi ile çıktı arasındaki gelişim ve ilerleme düzeyi üzerinde değerlendirecek olursa mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerimiz gerek sene başında gerekse sene sonunda okulda olamadıkları için yönetim süreci olumsuz etkilenmektedir(O-6).”

“Göndermememiz gereken öğrencileri göndermek zorunda kalıyor ve bir yaptırım uygulayamıyoruz. Bu nedenle kalan öğrencileri okulda tutmak çok zorlaşıyor bu sefer bu çocuklardan güç alıp okula gelmeyen bir o kadar daha öğrenci sayısı oluşuyor(O-11).”

“Okul yönetim süreci mevcut durum yaşanırken devamsızlık mektupları ve veli ziyaretleri gelmeyen öğrencilerin velilerinin telefonla aranarak gelmeleri yönünde konuşmalarla ekstra yükler yükleyebilmektedir(O-17).”

Araştırmaya katılan 29 okul yöneticisinin 4'ü mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİÖ) sınavlara giremediği konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okullar kapanmadan önce okuldan ayrıldıkları için sene sonunda yapılan sınavlara giremediklerini söylemekte ve bu durumun okulun akademik başarısının düşmesine sebebiyet verildiği ifade edilmektedir. Katılımcılardan bazılarının sınavlar kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Özellikle öğrencilerin 2.yazılılarını yapmak ve devamsızlıkların sisteme işlenmesi konusunda zorluklar yaşatmaktadır(O-2).”

“Mevsimlik tarım işçisi olan öğrenciler okuldan erken ayrılıp geç geldikleri için okula uyum konusunda sıkıntı yaşamaktadırlar. Bu durum ders başarılarını da etkilemektedir. Yazılı sınavlara katılamamaları öğrencinin yılsonu başarı puanını düşürmektedir(O-19).”

Araştırmaya katılan 29 okul yöneticisinin 4’ü mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİ) okullarda iş yükünü arttırdığı konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar tarım işçisi öğrencilerin uzun süre devamsızlık yaptıklarını belirterek, eğitim kurumu yöneticilerinin bu durum karşısında bir dizi önlemler alması gerektiğini söylemektedir. Katılımcılardan bazılarının iş yükü kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Okulun mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerle ilgili çalışmalarından dolayı iş yükü artmaktadır(O-14).”

“Okul idaresi mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin devam takipleri ile ilgili devamlı olarak yazışmaları/telefon görüşmeleri ve ek kırtasiye çalışmaları ile uğraşmaktadır (O-17).”

4.1.2. İl-İlçe Eğitim Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan İl-İlçe eğitim yöneticilerine göre mevsimlik gezici tarım işçisi öğrenciler hakkında görüşler Tablo 17.’de gösterilmiştir. Tablo 17.’de de görüldüğü gibi mevsimlik gezici tarım işçisi öğrenciler ile ilgili görüşler 10 kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler; ekonomik sebepler, çalışma süresi, sayısal veri, başarı, devamsızlık, okula uyum, eğitim-öğretim planlamaları, eğitime bakış açısı, barınma ve tarım işçiliğinin meslek haline gelmesi olarak belirtilmiştir.

Tablo 17: İl-İlçe Eğitim Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Özelliklerine İlişkin Bulgular

Kategoriler	(f)
Ekonomik sebepler	14 _{İ1, İ3, İ4, İ5, İ6, İ7, İ8, İ9, İ10, İ11, İ12, İ13, İ14, İ15}
Çalışma süresi	14 _{İ1, İ2, İ3, İ4, İ6, İ7, İ8, İ9, İ10, İ11, İ12, İ13, İ14, İ15}
Sayısal veri	14 _{İ1, İ2, İ3, İ5, İ6, İ7, İ8, İ9, İ10, İ11, İ12, İ13, İ14, İ15}
Başarı	5 _{İ2, İ3, İ6, İ10, İ13}
Devamsızlık	3 _{İ5, İ7, İ9}
Okula uyum	3 _{İ3, İ4, İ6}
Eğitim-Öğretim planlamaları	3 _{İ8, İ10, İ12}
Eğitime bakış açısı	2 _{İ1, İ6}
Barınma	2 _{İ6, İ10}
Tarım işçiliğinin meslek haline gelmesi	1 _{İ2}
Toplam Kategori= 10	(N=61)

Araştırmaya katılan 15 il-ilçe eğitim yöneticisinin 14'ü mevsimlik gezici tarım işçilerinin (MGTİ) ekonomik sebeplerden dolayı tarım işçiliği yaptığı hususunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar tarım işçisi ailelere ikamet ettikleri yerlerde istihdam olanağı verildiğinde ailelerin birçoğunun tarım işçiliğine gitmeyeceğini ve buna bağlı olarak da öğrenim çağındaki çocukların tarım işçiliği yerine okula devam edeceğini söylemektedir. Katılımcılardan bazılarının ekonomik sebepler kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Ailelerin mevsimlik gezici tarım işçiliği yapmasının nedenlerini aile reislerinin, kalabalık olan aile fertleri için Şanlıurfa’da geçimlerini sağlayabilecek düzeyde para kazanamaması, kendi arazilerinin bulunmayışı ve arazilerden kazandıkları gelirin yeterli olmaması gibi nedenleri sıralayabiliriz (İ-1).”

“Hızlı nüfus artışı ile birlikte kalabalık aile yapısının bulunması ve buna bağlı olarak geçim sıkıntılarının baş göstermesi, İlçemizde bulunan iş ve istihdam olanaklarının ilçemizde çalışma çağındaki nüfus sayısına göre yetersiz olması, Ailelerin yaşamlarını devam ettirme kaygısıyla hareket ettiğinden eğitimin önemi konusunda gerekli bilince sahip olamaması, ailelerin birkaç aile şeklinde toplu olarak il içi veya il dışına mevsimlik gezici tarım işçisi olarak hareket etmesi nedeniyle ve öğrenim çağındaki çocukların barınacak yerleri olmadığından ailesiyle birlikte gitmek durumunda kalması gibi nedenlerle öğrencilerimiz mevsimlik tarım işçiliği yapmaktadır (İ-6).”

“Bulduğumuz bölge itibari ile ekonomi tarıma dayanmaktadır. Onun dışında ailelerin gelir kaynağı sayılabilecek bir yan alan bulunmamaktadır. Bu sebep ile ekonomik durumu iyi olmayan aileler maddi getiri sağlayabilmek adına mevsimlik tarım işçiliği yapmakta ve eğitime çok fazla değer verilmediği için de öğrencilerini de götürmektedirler(İ-8).”

“İlçemizde iş istihdamı az olmasından dolayı aileler çeşitli batı illerine mevsimlik işçi olarak gitmektedirler. Ailece gittikleri için de çocuklarını bırakacakları bir yer olmuyor. Dolayısıyla çocukları da götürmek durumunda kalıyorlar. Başka bir hususta ailelerde çocuk sayısı fazla olmasından dolayı geçimlerini sağlamak için biraz büyümüş yani ortaokul seviyesinde çocukları da tarlalarda çalıştırmaktadırlar (İ-10).”

Araştırmaya katılan 15 il-ilçe eğitim yöneticisinin 14’ü mevsimlik gezici tarım işçilerinin(MGTİ) yılın büyük bir kısmını farklı yerlerde çalışarak geçirdiği konusunu yani çalışma süresini ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar tarım işçisi ailelerin geçimlerini sağlamak amacı ile uzun süre çalıştığını ve bu zaman dilimlerinde öğrencilerin okula gidemediğini ifade etmektedir. Katılımcılardan bazılarının çalışma süreleri kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrenciler nisan, mayıs, haziran ve eylül, ekim, kasım aylarında devamsızlık yapmaktadır. Okullarda öğrenci sayısı azaldığı hatta bazı öğrencilerin hiç olmadığı okullar olduğu için iş, emek ve zaman bakımından bu öğrenciler il yönetim süreçlerini olumsuz etkilemektedir (İ-2).”

“Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrenciler nisan ayı itibarı ile ilimizden ayrılıp kasım başı gibi tekrar yaşadıkları şehre dönmüş oluyorlar. Özellikle devamsızlıktan doğan ve okula erişimi sağlanamayan öğrencilerin tekrar okula oryantasyonunda sıkıntılar oluşmakta. Eylül ayında okula başlayan öğrenci ile kasım başında gelen öğrenci arasında ciddi farklar oluşuyor (İ-3).”

“Öğrencilerimiz eylül, ekim, mayıs ve haziran aylarında devamsızlık yapmaktadır. Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin devamsızlıkları ilçe yönetim süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Her öğrencinin devamlı olması, okul başarılarının artması istenmektedir (İ-7).”

Araştırmaya katılan 15 il-ilçe eğitim yöneticisinin 14'ü Türkiye'de en fazla mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencinin (MGTİÖ) Şanlıurfa'da olduğunu konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar tarım işçisi öğrenci sayısının fazla olmasının bulunulan eğitim kurumlarında çeşitli sorunlara neden olduğunu belirtmiştir. Katılımcılardan bazılarının sayısal veriler kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Yaptığımız çalışmalar sonucunda ortaya çıkan resmi rakamlara göre Şanlıurfa'dan il dışına giden ve il içerisinde çalışan 16229 mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencimiz bulunmaktadır. Ancak gerçek sayının bunun üstünde olduğunu düşünüyoruz(İ-1).”

“Türkiye genelinde en çok gezici tarım işçisi ilimizdedir(İ-2).”

“İlçemizde Ocak 2018 ve Aralık 2018 tarih aralığı baz alınarak yapılan araştırmada 6500 kişi mevsimlik işçi olarak çeşitli il ve ilçelere gitmişlerdi. 2019 yılı için çalışmalar devam etmektedir(İ-10).”

“İlçemizdeki mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin devamsızlık süreleri eğitim yönetimini olumsuz etkilemektedir. Okullarımızda öğrencinin zamansız olarak gitmesi diğer öğrencilerimizi olumsuz etkilemektedir. Bu durumda olan 5000 öğrencimiz vardır(İ-14).”

Araştırmaya katılan 15 il-ilçe eğitim yöneticisinin 5'i mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİ) bulunduğu okullarda başarı seviyesinin düşük olduğu hususunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar tarım işçisi öğrencilerin okula uzun süre gelmemelerinin derslerden geri kalmalarına neden olduğunu ve bu durumun başarı seviyesini düşürdüğünü söylemektedir. Katılımcılardan bazılarının başarı seviyesi kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Mevsimlik öğrenci sayımız çok fazla olmasından dolayı 222 No'lu kanunu uygulamakta sıkıntı yaşamaktayız. Ayrıca milli eğitim olarak yaptığımız akademik ve sportif başarıların arttırılması çalışmaları konusunda da bu öğrenciler sebebiyle olumsuz yönde etkiliyoruz(İ-10).”

“Mevsimlik gezici tarım işçileri yönetim süreçlerini birçok bakımından olumsuz etkilemektedir. Okula uyum sağlayamama, dışlanma ve aşağılanma, başarı seviyesi vb...(İ-13).”

Araştırmaya katılan 15 il-ilçe eğitim yöneticisinin 3’ü mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİ) okula uyum hususunda sorun yaşadığını ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar tarım işçisi öğrencilerin aileleri ile birlikte çalışmak zorunda olmasından dolayı uzun süre okula gidemediğini ve tarım işçiliğinden döndükten sonra okula uyum sağlamakta zorluk çektiğini söylemektedir. Katılımcılardan bazılarının okula uyum kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Özellikle devamsızlıktan doğan ve okula erişimi sağlanamayan öğrencilerin tekrar okula oryantasyonunda sıkıntılar oluşmaktadır. Eylül ayında okula başlayan öğrenci ile Kasım başında gelen öğrenci arasında ciddi farklar oluşuyor(İ-3).”

“İlçemiz okullarında özellikle bazı merkez mahallelerde ailelerin kış aylarında merkezde oturup yaz aylarında kırsal mahallelerde ikamet etmesi nedeniyle merkez okullarımızın öğrenci sayısı ile köy okullarımızın öğrenci sayıları aylık bazda sürekli değişim göstermektedir. Bu durum yıl içerisinde öğrencilerimizin birden fazla okul değiştirmesini gerektirdiğinden öğrencinin okula adapte olmasını zorlaştırmakta ve motivasyonunu düşürmektedir...(İ-6).”

Araştırmaya katılan 15 il-ilçe eğitim yöneticisinin 2’si mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİ) ebeveynlerinin eğitime bakış açılarının olumsuz olduğu konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar tarım işçisi öğrencilerin ebeveynlerinin eğitime önem vermemesinin çocukların okul ile olan bağlarını zayıflattığını ileri sürmektedir. Katılımcılardan bazılarının eğitime bakış açısı kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Öğrencilerin mevsimlik gezici tarım işçiliği yapmalarının nedenleri olarak... çoğunluğu eğitim seviyesi düşük olan ebeveynlerin eğitime olumsuz bakış açlarına sahip olması gibi nedenleri sıralayabiliriz(İ-1).”

“Ailelerin yaşamlarını devam ettirme kaygısıyla hareket ettiğinden eğitimin önemi konusunda gerekli bilince sahip olamaması tarım işçiliğine yönlendirmektedir(İ-6).”

4.2. Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Okula Geç Başlamalarının ve Okuldan Erken Ayrılmalarının Eğitim Yönetimine Etkileri

Araştırmada elde edilen bulguların bu bölümünde okul yöneticileri ve il-ilçe eğitim yöneticilerine göre mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okula geç başlamalarının ve okuldan erken ayrılmalarının eğitim yönetimine etkilerine ilişkin görüşler belirtilmiştir.

4.2.1. Okul Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Okula Geç Başlamalarının ve Okuldan Erken Ayrılmalarının Eğitim Yönetimine Etkisine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan okul yöneticilerine göre mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okula geç başlamalarının ve okuldan erken ayrılmalarının eğitim yönetimine etkisi hakkında görüşler Tablo 18.'de gösterilmiş ve bu görüşler 8 kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler; motivasyon, norm kadro, hizmet içi eğitim, eğitim-öğretim faaliyetleri, uyum ve disiplin sorunları, okula aidiyet, akademik seviye ve dışlanma olarak belirtilmiştir.

Tablo 18: Okul Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Okula Geç Başlamalarının Ve Okuldan Erken Ayrılmalarının Eğitim Yönetimine Etkisine İlişkin Bulgular

Kategoriler	(f)
Motivasyon	28 _{O1, O3, O4, O5, O6, O7, O8, O9, O10, O11, O12, O13, O14, O15, O16, O17, O18, O19, O20, O21, O22, O23, O24, O25, O26, O27, O28, O29}
Norm kadro	25 _{O1, O2, O3, O4, O5, O6, O7, O8, O9, O10, O11, O12, O14, O15, O16, O17, O19, O21, O22, O23, O24, O25, O26, O27, O28}
Hizmet içi eğitim	23 _{O1, O3, O4, O5, O6, O7, O8, O9, O11, O12, O15, O16, O18, O19, O20, O21, O22, O23, O24, O25, O26, O27, O29}
Eğitim-öğretim faaliyetleri	11 _{O1, O3, O6, O7, O8, O9, O12, O20, O21, O24, O26}
Uyum ve disiplin sorunları	9 _{O4, O6, O8, O10, O18, O19, O24, O26, O27}
Okula aidiyet	7 _{O8, O11, O13, O15, O22, O23, O27}
Akademik seviye	6 _{O6, O22, O26, O29, O12, O17}
Dışlanma	2 _{O11, O27}
Toplam Kategori= 8	(N=111)

Araştırmaya katılan 29 okul yöneticisinin 28'i mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİÖ) eğitim yöneticilerinin motivasyonunu etkilediği konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar tarım işçisi öğrencilerin uzun süre devamsızlık

yaptıklarını, okula uyum sağlayamadıklarını, disiplin sorunlarına neden olduklarını, başarı seviyelerinin düşük olduklarını ve okul planlamalarını bozduklarını belirterek, eğitim kurumu yöneticilerinin motivasyonunun bu durumdan olumsuz etkilendiğini söylemektedir. Katılımcılardan bazılarının motivasyon kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“ Eğitim yönetimi personelinin eğitime dair unsurları yönetip koordine etmek üzere yapmış olduğu planlama ve çalışmalar, mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin uyum sorunu, okula geç başlama ve erken ayrılma nedeni ile akademik olarak geride olmaları ve bunların sonucunda çıkan problemler muhakkak ki eğitim yönetiminde görevli personelin motivasyonunu düşürmektedir(O-6).”

“Her yıl sene başında ve sene sonunda çok uğraşılıyor ve bu anlamda hiçbir dönüt alınamadığı için motivasyonumuzu olumsuz etkiliyor (O-16).”

“ Mevsimlik tarım işçisi olarak başka illere giden özellikle başarısı yüksek öğrencilerin olması bizi hem üzüyor hem de ekstra önlemler almaya mecbur kılıyor(O-14).”

“Uyum sorunu yaşayan öğrencilerin ders içi katılımlarını arttırmak adına çalışmalar yapan öğretmenler aşırı zorlanmaktadır. Sağlıklı bir eğitim ortamı sağlayabilmek adına yıpranmaktadır(O-24).”

Araştırmaya katılan 29 okul yöneticisinin 25’i mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİ) idareci normlarını ne derecede etkilediği konusunu ön plana çıkarmıştır. Bazı katılımcılar tarım işçisi öğrencilerin okullar kapanmadan önce tarım işçisi olarak çalışmaya gittiğini ve bu öğrencilerin bir kısmının gittikleri yerde en yakın okula nakillerini aldığını söyleyip, nakil alma işleminin MEB’in norm güncelleme dönemin öncesine gelmesine bağlı olarak bazı okul idarecisi normlarının düştüğünü ileri sürmektedir. Bazı katılımcılar ise öğrencilerin nakillerini gittikleri şehirlere almalarının idareci normlarında herhangi bir değişikliğe sebebiyet vermediğini ifade etmektedir. Katılımcılardan bazılarının idareci normu kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Norm kadro güncelleme dönemine denk gelen toplu gidişler sayıda azalmaya sebep olduğundan yönetici normunu da olumsuz etkileyebiliyor (O-3).”

“Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencileri özellikle okullardan ayrıldıkları dönemlerde yönetici normlarının güncellendiği tarihlere denk geldiği durumlarda yönetici normunun hesaplanması, öğrenci sayılarına göre yönetici normunun verilmesi noktasında sağlıklı tespitlerin yapılmasında ve normların belirlenmesinde olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabiliyor. Eksik yönetici normu hesaplandığında değer yöneticilerin iş yükünün artmasına neden olabiliyor ve bu durumda eğitim kalitesi düşebiliyor(O-6).”

“Yönetici norm sınırlarından uzak olduğumuz için bizi etkilememektedir(O-7).”

“Norm durumu fazla etkilenmemektedir(O-14).”

“Okulumuzdaki mevsimlik tarım işçisi olan öğrenciler kayıtlarını başka okula almadıkları için yönetici normunda pek bir değişiklik olmamaktadır(O-21).”

Araştırmaya katılan 29 okul yöneticisinin 23’ü mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİ) yoğun olduğu eğitim kurumlarında görev yapan eğitim yöneticilerine hizmet içi eğitim verilmesi konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar tarım işçisi öğrencilerin çocuk yaşta çalışmalarının olumsuz etkilerinin silinmesi, okula uyumları ve bu öğrencilerin öğrenim hayatına kazandırılması adına eğitim yöneticilerine merkezi ve mahalli hizmet içi eğitim verilmesi gerektiğini söylemektedir. Katılımcılardan bazılarının hizmet içi eğitim kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Eğitim yöneticilerine ikna kabiliyeti, süreç yönetimi ve liderlik seminerleri konusunda hizmet içi eğitim verilebilir. Çünkü velilerin gitmesine engel olmak için yapılacak tek şey velinin kalmasını sağlamaktır (O-4).”

“Öğrencilerin okula uyum sağlamasında ve süreci en az zararla atlatmasında sınıf öğretmeni, rehber öğretmen ve veli ile birlikte yürütülecek çalışmalara yönelik hizmet içi eğitim verilebilir. Çünkü bu tip öğrencilerin eğitim hayatlarındaki en büyük problem okula ve derslere uyum problemidir. Bunun en iyi çözümü de

öğrenciyi en iyi tanıyanların bir araya gelerek birlikte karar almalarıdır(O-7).’’

“Eğitim yöneticilerine daha çok psiko-sosyal müdahale ve psiko-sosyal destek eğitimleri verilmelidir(O-8).’’

“Hijyen, kendini koruma, hayır diyebilme konularında eğitimler verilebilir. Mevsimlik işçi olarak giden öğrencilerin yaşadıkları sorunlar bu başlıklarda toplandığı için bu konularda eğitimler önce yöneticilere sonra da çocuklara verilebilir(O-19).’’

“Bu durumdaki öğrencilerin okula geç gelip erken ayrılmalarının kendilerinde yarattığı olumsuz psikolojiyi olumluya çevirecek yöntemler içeren eğitimler verilebilir(O-26).’’

Araştırmaya katılan 29 okul yöneticisinin 11’i mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİÖ) eğitim-öğretim faaliyetlerini etkilediği konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar tarım işçisi öğrencilerin uzun süreli devamsızlık yapmasının yıl içerisinde yapılması planlanan tüm eğitim faaliyetlerini olumsuz etkilediğini söylemektedir. Katılımcılardan bazılarının eğitim-öğretim faaliyetleri kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Okuluna, arkadaşlarına, sınıfına yabancılaşan tarım işçisi öğrencilerimiz eğitim yönetiminde olan personelin yıl içerisinde planlanan eğitim-öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesini ya da geciktirme faaliyetinin gerçekleşmesine imkan vermemektedir (O-1).’’

“Eğitim-Öğretim faaliyetleri ve planlamalarda aksamalara neden olmaktadır (O-20).’’

Araştırmaya katılan 29 okul yöneticisinin 9’u mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİÖ) uyum ve disiplin sorunu yaşadıkları konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar tarım işçisi öğrencilerin uzun süreli devamsızlık yapmasının okul ile olan aidiyet bağlarının kopmasına ve okula geç başlayan tarım işçisi öğrencilerin çeşitli disiplin sorunlarına neden olduğunu söylemektedir.

Katılımcılardan bazılarının uyum ve disiplin kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Öğrencilerin disiplin ve uyum sorunu yaşamaları okul içi düzen ve huzuru sağlamada zorluklara sebep olmaktadır (O-4).”

“Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrenciler eğitim-öğretime çok uzun ara verdikleri için okulun kurallarına uymakta sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu da okul idaresinin disiplin sorunlarıyla uğraşmasına neden olmaktadır(O-19).”

Araştırmaya katılan 29 okul yöneticisinin 2’si mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİÖ) sosyal dışlanmaya maruz kaldığı konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar, diğer öğrencilere göre başarı düzeyi düşük olan, iletişim kurmakta zorlanan ve psikolojik olarak yıpranmış olan tarım işçisi öğrencilerin bazı arkadaş grupları tarafından kabul edilmediğini ifade etmektedir. Katılımcılardan bazılarının sosyal dışlanma kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Öğrenci bir kere arkadaşlarından sonra başlamanın verdiği güvensizlikle derslerine odaklanamıyor. Bu öğrenciyi ders ortamına adapte etmek ise zorlaşıyor. Bu öğrenciler okula yeni geldiklerinde diğer arkadaşları ise onları kabul etmekte aralarına almakta zorlanıyorlar (O-11).”

“İş dönüşlerinde özellikle küçük yaş gruplarında yaşanan yabancılık, dışlama, kavga vb. olayları personeli yıpratmakta ve ders verimliliğini düşürmektedir (O-27).”

4.2.2. İl-İlçe Eğitim Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Okula Geç Başlamalarının ve Okuldan Erken Ayrılmalarının Eğitim Yönetimine Etkisine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan İl-İlçe eğitim yöneticilerine göre mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okula geç başlamalarının ve okuldan erken ayrılmalarının eğitim yönetimine etkisi hakkında görüşler Tablo 19.’da gösterilmiş ve bu görüşler 6 kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler; hizmet içi eğitim, idareci normu, iş yükü, başarı, planlamalar ve kültürel etkinlikler olarak belirtilmiştir.

Tablo 19: İl-İlçe Eğitim Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Okula Geç Başlamalarının ve Okuldan Erken Ayırlmalarının Eğitim Yönetimine Etkisine İlişkin Bulgular

Kategoriler	(f)
Hizmet içi eğitim	15 _{İ1, İ2, İ3, İ4, İ5, İ6, İ7, İ8, İ9, İ10, İ11, İ12, İ13, İ14, İ15}
İdareci normu	14 _{İ1, İ3, İ4, İ5, İ6, İ7, İ8, İ9, İ10, İ11, İ12, İ13, İ14, İ15}
İş yükü	10 _{İ5, İ6, İ8, İ9, İ10, İ11, İ12, İ13, İ14, İ15}
Başarı	7 _{İ1, İ2, İ5, İ9, İ13, İ14, İ15}
Planlamalar	7 _{İ2, İ3, İ4, İ5, İ6, İ7, İ12}
Kültürel etkinlikler	1 _{İ1}
Toplam Kategori= 6	(N=54)

Araştırmaya katılan 15 il-ilçe eğitim yöneticisinin 15’i mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİ) yoğun olduğu eğitim kurumlarında görev yapan eğitim yöneticilerine hizmet içi eğitim verilmesi konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar tarım işçisi öğrencilerin çocuk yaşta çalışmalarının olumsuz etkilerinin silinmesi, okula uyumları ve bu öğrencilerin öğrenim hayatına kazandırılması adına eğitim yöneticilerine merkezi ve mahalli hizmet içi eğitim verilmesi gerektiğini söylemektedir. Katılımcılardan bazılarının hizmet içi eğitim kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Yöneticilerle birlikte öğretmenlere sınıf yönetimi, uyum, okuma-yazma becerileri, sorun çözme vb. gibi hizmet içi eğitimler verilmelidir(İ-5).”

“Öğrencilerimizin eksik kalan eğitim ihtiyaçlarını gidermeye yönelik ek etkinliklerin planlanması, öğrencilerimizin motivasyonunu ve okula devam isteklerini arttıracak yöntem ve tekniklere yer verilmesi, Eğitimin “Genellik ve Eşitlik” ilkesine uygun olarak çocuklarımızın en azından okul içerisinde diğer yaşutlarından kendini farklı görmemesi açısından faaliyetlerde bulunulmasını sağlayacak hizmet içi eğitim faaliyetlerine yer verilmesi yararlı olacaktır(İ-6).”

“Eğitim yöneticilerine mevsimlik tarım işçisi öğrencilerle ilgili uyum, dışlanmışlık, başarı seviyesinin arttırılması için neler yapılabileceği ile ilgili hizmet içi eğitim verilebilir...(İ-7).”

Araştırmaya katılan 15 il-ilçe eğitim yöneticisinin 14’ü mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİ) idareci norm güncelleme dönemlerinden önce okuldan naklini

aldırmasının idareci normlarında değişikliğe sebebiyet verdiği konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar tarım işçisi öğrencilerin okullar kapanmadan önce tarım işçisi olarak çalışmaya gittiğini ve bu öğrencilerin bir kısmının gittikleri yerde en yakın okula nakillerini aldığını söylemektedir. Katılımcılar, nakil alma işleminin MEB'in norm güncelleme dönemin öncesine gelmesine bağlı olarak bazı okul idarecisi normlarının düştüğünü ileri sürmektedir. Katılımcılardan bazılarının idareci normu kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrenciler sürekli yer değiştirdikleri için normları etkilenmekte ve buna bağlı olarak bazı okullar mağduriyet yaşamaktadır(I-2).”

“Öğrencilerin okuldan ayrılması tabi ki normu olumsuz etkiliyor. Çünkü norm öğrenci sayısına göre belirleniyor(I-3).”

“Norm kadro güncellemelerinin yapıldığı Eylül ve Haziran aylarında öğrencilerimizin büyük ölçüde mevsimlik gezici tarım işçisi olarak gitmesi ve öğrencilerimizin birçoğunun ilçemiz takip ekipleri ve okullarımızın çabasıyla gittikleri yerlerdeki okullara nakil almalarından kaynaklı okul öğretmen ve eğitim yönetici kadrolarının sağlıklı bir şekilde belirlenmesi açısından sorun teşkil etmektedir(I-6).”

Araştırmaya katılan 15 il-ilçe eğitim yöneticisinin 10'u mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİ) okullarda iş yükünü arttırdığı konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar tarım işçisi öğrencilerin okula geç başladığını ve okuldan erken ayrıldıklarını belirterek, eğitim kurumu yöneticilerinin bu durum karşısında bir dizi önlemler alması gerektiğini söylemektedir. Katılımcılardan bazılarının iş yükü kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Mevsimlik tarım işçisi olan okulların eğitim yöneticileri diğer eğitim yöneticilerine göre görevleri iki kat zorlaşmaktadır. Eğitim seviyesi düşük olan devamsız öğrencilerin seviyesini normal hale getirmek uzun ve zor bir süreci gerektiriyor(I-1).”

“Tarım işçisi öğrencilerin farklı zamanlarda geliş-gidişleri ve okul ortamından uzaklaşmaları yönetim süreçlerinin hedeflerine ulaşmalarının önünde engeldir(İ-4).”

“Eğitim-Öğretim yılının Eylül ayında başlaması ile birlikte eğitim yöneticilerimiz öğrencilerin henüz okula başlamamış olmaları nedeniyle sene başında yapılması gereken idari iş ve işlemleri sağlıklı bir şekilde yürütememektedir. Öğrencilerin zihinsel, fiziksel gelişimlerini desteklemek için planlanan faaliyetler öğrenci sayısının yetersiz olması nedeniyle uygulamada sıkıntılara neden olmaktadır(İ-6).”

“Eğitim-Öğretim faaliyetleri devamsızlık sorunu nedeniyle tam olarak yürütülemediği için iş yükü artmaktadır. Devamının sağlanamaması eğitimcileri olumsuz etkilemektedir(İ-11).”

Araştırmaya katılan 15 il-ilçe eğitim yöneticisinin 7’si mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİ) eğitim kurumu planlamalarını değiştirdiği konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar tarım işçisi öğrencilerin olduğu okullarda akademik seviyenin sınıf ortalamasının altında olmasına bağlı olarak eğitim kurumu tarafından ek planlamalar yapılması gerektiğini söylemektedir. Katılımcılardan bazılarının planlama kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Mevsimlik tarım işçisi öğrencilerin farklı zamanlarda geliş-gidişleri ve okul ortamından uzaklaşmaları yönetim süreçlerinin hedeflerine ulaşmalarının önünde engeldir(İ-4).”

“Eğitim- Öğretimin en yoğun olduğu, müfredatın ve içeriğin derinleştiği aylarda ilçemizden Mevsimlik Tarım İşçisi olarak öğrencilerimizin ayrılması okullarımızda Eğitim-Öğretimin aksamasına, planlanan etkinliklerin erken zamana alınmasına ve bu etkinliklerin sıkıştırılarak yapılmasına neden olmaktadır. Okullarımızda çalışan idareci ve öğretmenlerimizin motivasyonunu olumsuz yönde etkilemektedir(İ-6).”

“Velilerin bilinçsizliği nedeniyle öğrencinin kaydı gittiği bölgedeki okula bildirilmiyor. Bu durum okul idaresi tarafından büyük sorun yaratıyor. Öğrenciler eğitim-öğretime geç katıldığı için diğer öğrencilere uyumu zorlaştırıyor ve bu da süreci olumsuz etkilemektedir(İ-8).”

“Bu süreç okuldan başlayarak sınıf yönetiminden ilçe yönetimine kadar geçen kademelerde bir birine bağlı olarak eğitim yönetim süreçlerini olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuz süreçler başarıyı düşürerek negatif bir ivme kazanmasına yol açmaktadır(İ-14).”

4.3.Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrenci Başarı Seviyesinin Eğitim Yönetimine Olan Etkileri

Araştırmada elde edilen bulguların bu bölümünde okul yöneticileri ve il-ilçe eğitim yöneticilerine göre mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin başarı seviyelerinin eğitim yönetimine etkisine ilişkin görüşler belirtilmiştir.

4.3.1. Okul Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrenci Başarı Seviyesinin Eğitim Yönetimine Olan Etkilerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan okul yöneticilerine göre mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin başarı seviyelerinin eğitim yönetimine olan etkileri hakkında görüşler Tablo 20.’de gösterilmiş ve bu görüşler 6 kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler; eğitim düzeyi, yetiştirici kurslar, örgütsel bağlılık, idareci sirkülasyonu, verimlilik ve tükenmişlik sendromu olarak belirtilmiştir.

Tablo 20: Okul Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrenci Başarı Seviyesinin Eğitim Yönetimine Olan Etkilerine İlişkin Bulgular

Kategoriler	(f)
Eğitim düzeyi	29 _{O1, O2, O3, O4, O5,O6, O7, O8, O9, O10, O11, O12, O13, O14, O15, O16, O17, O18, O19, O20, O21, O22, O23, O24, O25, O26, O27, O28, O29}
Yetiştirici kurslar	28 _{O1, O2, O3, O4, O5,O6, O7, O8, O9, O10, O11, O12, O13, O14, O15, O16, O17, O18, O19, O20, O21, O23, O24, . O25, O26, O27, O28, O29}
Örgütsel bağlılık	23 _{O1, O2, O3, O4, O5, O6, O7, O8, O9, O10, O11, O12, O13, O16, O17, O19, O21, O22, O23, O25, O26, O28, O29}
İdareci sirkülasyonu	2 _{O1, O25}
Verimlilik	1 _{O7}
Tükenmişlik sendromu	1 _{O8}
Toplam Kategori= 6	(N=84)

Araştırmaya katılan 29 okul yöneticisinin 29’u mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİ) eğitim düzeyi konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcıların çoğu tarım işçisi öğrencilerin eğitime erişim konusunda yaşadıkları sıkıntılardan dolayı akademik olarak sınıf ortalamasının gerisinde olduğunu söylemektedir. Bazı

katılımcılar ise diğer arkadaşlarına göre daha başarılı olan mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerinin olduğunu ifade etmektedir. Katılımcılardan bazılarının eğitim düzeyi kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin geneli orta ve düşük seviyede ama başarılı öğrenciler de yok değil...(O-5).”

“Gezici tarım işçisi olarak çalışan öğrencilerimizin eğitim seviyesi buldukları eğitim seviyesinin çok altındadır. Toplamda eğitim gününün yaklaşık yüzde otuz beşi kadar devamsızlık yapmaları da bunun ana sebebidir (O-10).”

“Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin başarı oranı düşük oluyor. En zeki öğrencinin bile 2 ay okuldan uzaklaşması öğrencileri olumsuz etkiliyor (O-15).”

“Tarım işçisi öğrencilerin başarı düzeyi genel itibariyle düşüktür. Okuma-yazma konusunda ilkökul döneminde başlayan sıkıntılar çözülmeden ortaokula geçen öğrencilerin akademik başarıları oldukça düşüktür(O-19).”

“Genel olarak derse geç başladıkları için başarı seviyesi düşük olan bu öğrenciler sınıf uyumu gösterememektedir. Başarı seviyesi düşük olanlar çoğunluktadır. Ancak mevsimlik tarım işçisi olmasına rağmen çok başarılı olan öğrencilerde az olmakla beraber vardır(O-24).”

Araştırmaya katılan 29 okul yöneticisinin 28’i mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİÖ) yoğun olduğu yerlerde açılacak yetiştirici kurslar konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin diğer sınıf arkadaşlarının ders başarı düzeylerini yakalayabilmesi için eğitim yöneticileri tarafından yetiştirici kurslar açılması gerektiğini söylemektedir. Bazı katılımcılar ise yetiştirici kurs açılmasının mevsimlik tarım işçiliğini kabul etme manasına geldiğini ifade ederek kursların açılmaması gerektiğini söylemiştir. Katılımcılardan bazılarının yetiştirici kurs kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerimize yönelik bu yıl İYEP açılmıştır. Bu tarz kursların açılması gerektiğine inanıyorum. Uzun süre okuldan ve eğitimden

kalmalarını bir nebze de olsa bu şekilde telafi edileceğine inanıyorum(O-1).’’

‘‘Tarım işçisi öğrencilere yönelik yetiştirici kurslar açılmalıdır. Çünkü derslerde verilen kazanımlar bir zincirin halkaları gibidir ve bir kazanım tam kavranmadan sonraki kazanımdan verim alınması mümkün değildir (O-7).’’

‘‘Tarım işçisi öğrencilere yönelik yetiştirici kurs açılmamalıdır. Eğitimde ikililik ortaya çıkarır ve bu kurslar mevsimlik tarım işçiliğini kabul edilebilir hale getirir. Zaten öğrenciler dönerken aynı anda dönmedikleri için kursların toplu faydası olmayacaktır (O-11).’’

Araştırmaya katılan 29 okul yöneticisinin 23’ü mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİÖ) eğitim kurumu yöneticilerinin örgütsel bağlılığını etkilediği konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin devamsızlık sürelerinin fazla olmasının, okula uyum sağlayamamalarının, disiplin sorunlarına neden olmalarının ve akademik seviyelerinin düşük olmasının eğitim yöneticilerinin olumsuz etkilenmesine neden olduğunu söylemekte ve bu durumun örgütsel bağlılığı zayıflattığını ifade etmektedir. Bazı katılımcılar ise tarım işçisi öğrencilerin olduğu okullarda eğitim yöneticilerinin bu öğrencileri kazanabilmek adına daha fazla motive olduklarını ifade etmektedirler. Katılımcılardan bazılarının örgütsel bağlılık kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

‘‘Akademik başarıyı olumsuz etkilediğinden dolayı okul başarısını da olumsuz etkilemektedir. Bu da yöneticide moral, motivasyon düşüklüğüne sebebiyet vermektedir(O-3).’’

‘‘Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin ders başarı seviyeleri eğitim yöneticilerinin örgütsel bağlılığını daha çok arttırabiliyor. Çünkü bu sorunu çözebilmek için büyük bir çaba sarf edilmektedir(O-17).’’

‘‘Elbette her eğitim yöneticisi ve personeli mevsimlik tarım işçisi olan öğrencilerin ders başarısında olan düşüşten etkilenir. Özellikle de motivasyonunu olumsuz etkiler. Ancak okulumuzun genç ve dinamik personelden oluşması bu olumsuzluğu ortadan kaldırmaktadır (O-19).’’

“Söz konusu durumda idareci çok emek verip neticede beklediği verimi alamıyor ve çok sevse dahi bir an önce kurum değiştirmek istiyor(O-25).”

“Okulun eğitim politikası tamamen kapsayıcı olamamaktadır. Birçok iş ve işlem sekteye uğradığı için örgütsel bağlılığı olumsuz etkilemektedir(O-29).”

Araştırmaya katılan 29 okul yöneticisinin 2’si mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİÖ) fazla olduğu eğitim kurumlarında idareci sirkülasyonunun fazla olduğu konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılardan idareci sirkülasyonu kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Mevsimlik gezici tarım işçileri eğitim yöneticilerinin gayretlerini olumsuz etkilemektedir. Bulunduğu kurumdaki bu durumun olmadığı kurumlara geçme çabasını arttırmaktadır (O-19).”

“Söz konusu durumda idareci çok emek verip neticede beklediği verimi alamıyor ve çok sevse dahi bir an önce kurumunu değiştirmek istiyor(O-25).”

4.3.2. İl-İlçe Eğitim Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrenci Başarı Seviyesinin Eğitim Yönetimine Olan Etkilerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan İl-İlçe eğitim yöneticilerine göre mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin başarı seviyelerinin eğitim yönetimine olan etkileri hakkında görüşler Tablo 21.’de gösterilmiş ve bu görüşler 4 kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler; eğitim düzeyi, yetiştirici kurs, örgütsel bağlılık ve motivasyon olarak belirlenmiştir.

Tablo 21: İl-İlçe Eğitim Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrenci Başarı Seviyesinin Eğitim Yönetimine Olan Etkilerine İlişkin Bulgular

Kategoriler	(f)
Eğitim düzeyi	15 _{i1, i2, i3, i4, i5, i6, i7, i8, i9, i10, i11, i12, i13, i14, i15}
Yetiştirici kurs	14 _{i1, i2, i3, i5, i6, i7, i8, i9, i10, i11, i12, i13, i14, i15}
Örgütsel bağlılık	11 _{i1, i2, i3, i4, i5, i6, i8, i9, i10, i11, i15}
Motivasyon	2 _{i7, i12}
Toplam Kategori= 4	(N=42)

Araştırmaya katılan 15 il-ilçe eğitim yöneticisinin 15'i mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİ) eğitim düzeyinin düşük olması konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar tarım işçisi öğrencilerin eğitime erişim konusunda yaşadıkları sıkıntılardan dolayı akademik olarak sınıf ortalamasının gerisinde olduğunu söylemektedir. Katılımcılardan bazılarının eğitim düzeyi kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Akademik başarısı en düşük öğrencilerdir. Okuldan kopmalar ve tekrar akranları ile aynı seviyeye ulaşmaları için hem öğrenci hem de öğretmen için ekstra çaba gereklidir(İ-3).”

“Mevsimlik gezici tarım işçisi olarak çalışan öğrencilerimiz Eğitim-öğretim faaliyetleri başladıktan bir süre sonra okullara gelip Eğitim-Öğretim dönemi tamamlanmadan ilçemizden ve ya okullarımızdan ayrılmaktadır. Bu da öğrencilerimizde motivasyonu olumsuz yönde etkilemektedir. Okullarımız Mevsimlik gezici tarım işçisi olarak çalışan öğrencilerimiz için hafta içi son ders bitiminde ve hafta sonu ek dersler düzenleyerek müfredatta belirtilen konu akışına yetiştirmeye ve eksik kalan bilgilerini gidermeye yönelik çalışmalar yapmaktadır(İ-6).”

“Mevsimlik tarım işçisi öğrencilerimizin başarı seviyesi devamsızlık yaptıkları için ve derslerin konularını kaçırdıkları için istenen seviyede değildir(İ-7).”

“Ders başarıları çok düşük seviyede seyretmektedir. Devamsızlık sorunları işlenen derslerin tekrar anlatılmaması öğrencilerin ders başarısını olumsuz etkilemektedir(İ-8).”

“Tarım işçisi öğrencilerimizin başarı seviyesi öğrenciden öğrenciye farklılık göstermekle beraber genel olarak ortalamasının altındadır(İ-9).”

“Çocuklar ne kadar zeki olsa da okula devam edemedikleri için vasat denilebilen seviyede oluyor genel olarak(İ-10).”

“Başarı seviyesi öğrenciden öğrenciye farklılık göstermekle birlikte ortalama olarak diğer öğrencilerden düşüktür(İ-15).”

Araştırmaya katılan 15 il-ilçe eğitim yöneticisinin 14'ü mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİ) başarı seviyesinin artırılması adına yetiştirici kursların açılması konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar tarım işçisi öğrencilerin diğer sınıf arkadaşlarının ders başarı düzeylerini yakalayabilmesi için eğitim yöneticileri tarafından yetiştirici kurslar açılması gerektiğini söylemektedir. Katılımcılardan bazılarının yetiştirici kurs kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Tarım işçisi öğrencilerimiz İYEP(İlköğretimde Yetiştirme Programı)’ten faydalanmaktadır. Ayrıca halk eğitim merkezlerimiz nezdinde bu öğrencilere kurslar açılabilmektedir. Bu kursların açılması öğrencilerin seviyelerini arttırma bakımından önemlidir. Kurslar teşvik edilmelidir(İ-1).”

“Yetiştirici kursların açılıp açılmaması gerektiğinden tam emin değilim. Çünkü bu kursların ne kadar amacına hizmet edeceğini kestiremiyorum(İ-4).”

“Mevsimlik gezici işçi olarak çalışan öğrencilerimize yetiştirme kurslarının açılması yarar sağlayacaktır. Yetiştirme kursları öğrencilerimizin eğitim hayatına devam edemediği süreçte eksik kaldığı dersleri telafi etmesi açısından hem öğrenci açısından hem okul ve öğrencinin bulunduğu il ve ilçe başarısı açısından fayda sağlayacaktır(İ-6).”

Araştırmaya katılan 15 il-ilçe eğitim yöneticisinin 11'i mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİ) eğitim kurumu yöneticilerinin örgütsel bağlılığını olumsuz etkilediği konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar, tarım işçisi öğrencilerin devamsızlık sürelerinin fazla olmasının, okula uyum sağlayamamalarının, disiplin sorunlarına neden olmalarının ve akademik seviyelerinin düşük olmasının eğitim yöneticilerinin olumsuz etkilenmesine neden olduğunu söylemektedir. Katılımcılardan bazılarının örgütsel bağlılık kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin başarı seviyesinin düşük olması eğitim yöneticisine de başarısızlık olarak yansıdığından yöneticinin örgütsel bağlılığı olumsuz etkilenmektedir(İ-4).”

“Ders başarısının düşmesi akademik başarıyı da düşürür. Bu da yöneticilerimizin ve öğretmenlerimizin moral ve motivasyonunu düşürür, başarının verdiği haz duygusunu yok eder, örgüte olan bağlılığını zayıflatır(İ-5).”

“Başarının yüksek olduğu bir ortamda moral/motivasyon ve çalışmaya isteklilik artar. Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin ders başarısının yükselmesi örgütsel bağlılığı artırır(İ-11).”

4.4. Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Okulu Terk Etmelerini Önlemeye Yönelik Yapılan Çalışmalardan Etkilenme Düzeyleri

Araştırmada elde edilen bulguların bu bölümünde okul yöneticileri ve il-ilçe eğitim yöneticilerine göre mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okulu terk etmelerini önlemeye yönelik yapılan çalışmalardan etkilenme düzeyi ile ilgili görüşler belirtilmiştir.

4.4.1. Okul Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Okulu Terk Etmelerini Önlemeye Yönelik Yapılan Çalışmalardan Etkilenme Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan okul yöneticilerine göre, okul yöneticilerinin mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin çalışma amacıyla göç ederek okulu terk etmelerini önlemeye yönelik yapmış oldukları çalışmalardan etkilenme düzeyleri ve yaptıkları çalışmalar hakkındaki görüşleri Tablo 22.’de gösterilmiş ve bu görüşler 10 kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler; öğrenci nakli, aile ziyaretleri, bilgilendirme toplantıları, veli ikna çalışmaları, çocuk işçiliğini engelleme, eğlenceli aktiviteler, farkındalık çalışmaları, mevzuat, rehber öğretmenler ve sosyal yardımlar olarak belirtilmiştir.

Tablo 22: Okul Yöneticisi Görüşlerine Göre Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Okulu Terk Etmelerini Önlemeye Yönelik Yapılan Çalışmalardan Etkilenme Düzeylerine İlişkin Bulgular

Kategoriler	(f)
Öğrenci Nakli	28 _{O1, O2, O3, O4, O6, O7, O8, O9, O10, O11, O12, O13, O14, O15, O16, O17, O18, O19, O20, O21, O22, O23, O24, O25, O26, O27, O28, O29}
Aile ziyaretleri	26 _{O1, O2, O3, O4, O5, O6, O7, O8, O9, O10, O11, O12, O15, O16, O17, O18, O19, O20, O21, O22, O23, O24, O26, O27, O28, O29}
Bilgilendirme toplantıları	26 _{O1, O2, O3, O4, O5, O6, O7, O8, O9, O10, O11, O13, O14, O15, O16, O17, O18, O19, O20, O22, O23, O24, O25, O26, O27, O29}

Veli ikna çalışması	15 _{O2, O4, O7, O8, O10, O11, O13, O14, O15, O16, O21, O24, O25, O26, O29}
Çocuk işçiliğini engelleme	3 _{O1, O9, O12}
Eğlenceli aktiviteler	2 _{O1, O20}
Farkındalık çalışmaları	2 _{O11, O22}
Mevzuat	1 _{O8}
Rehber öğretmenler	1 _{O8}
Sosyal Yardımlar	1 _{O13}
Toplam Kategori= 10	(N=105)

Araştırmaya katılan 29 okul yöneticisinin 28’i mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİ) başka yerlere çalışmaya gittiklerinde ilk olarak yapmaları gereken şeyin nakillerini en yakın okula alması hususu olduğunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar, tarım işçisi öğrencilerin okuldan ayrılmasını engelleme ya da geciktirme çalışmaları yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Buna rağmen öğrenciler başka yerlere tarım işçiliğine gidiyorsa gittikleri yerde en yakın okula kayıtlarının alınması gerektiğini söylemektedir. Katılımcılardan bazılarının nakil kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin bilgi formu doldurularak mevsimlik tarım işçisi linkine işleniyor ve gittiği yerdeki adresine en yakın okula naklinin istenmesi ile ilgili bilgilendirme yapılmaktadır (O-6).”

“2016/5 sayılı mevsimlik gezici tarım işçileri ile göçer ve yarı göçer ailelerin çocuklarının eğitime erişimine yönelik bakanlık genelgesi ve 2017/6 sayılı mevsimlik tarım işçileri genelgesi kapsamındaki görev ve sorumluluklarımızla ilgili tüm işlemleri yerine getiriyoruz (O-8).”

“İl müdürlüğümüzün yaptığı çalışma ile ilgili veri tabanına kayıt yapılıyor. Sistem üzerinden gittiği ilin sistemine düşülüyor(O-15).”

Araştırmaya katılan 29 okul yöneticisinin 26’sı mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİ) okula kazandırılması adına aile ziyaretlerini ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar, tarım işçisi öğrencilerin ailelerine ev ziyaretleri yaparak eğitimin önemi konusunda velileri bilinçlendirmek ve bu vesileyle öğrencileri okula kazandırmak gerektiğini söylemektedir. Katılımcılardan bazılarının aile ziyaretleri kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Öncelikle veli ziyaretleri ile eğitimin önemi, çocuğun okula devam etmesi halinde iyi bir geleceğe sahip olabileceği hakkında bilgilendirme yapıyoruz. Daha sonra olabildiğince bu gidişleri geciktiriyoruz ya da gittikleri yerlerde kayıtlarını sağlamaya çalışıyoruz(O-1).”

“Velileri evlerinde ziyaret edip öğrencilerin başarı durumunu etkilememesi için öğrencinin okula devamının sağlanması konusunda ikna çalışmaları yapılmıştır bazı velilerin olumsuz tepkileri çalışma motivasyonunu olumsuz etkilemektedir (O-2).”

“Sıkça yaptığımız sene başındaki veli ziyaretleri ile okulun ve okumanın önemi hakkında veli ile görüşülüyor okula davet edilip bununla ilgili toplantılar yapılıyor (O-5).”

“Ev ziyaretleri yapılıyor, veliler okula davet edilerek ikna edilmeye veya daha farklı alternatifler üretiyoruz(O-16).”

“Veli ziyaretleri ve görüşmeler yaparak başarılı öğrencilerin göç etmesini önlemeye çalışıyoruz. Bu süreçte enerjimiz bu yönde oluyor ve bazı zamanlar okulun diğer problemlerine sıra gelmeyebiliyor(O-18).”

Araştırmaya katılan 29 okul yöneticisinin 26’sı mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİ) okula kazandırılması adına bilgilendirme toplantılarını ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar, tarım işçisi öğrencilerin yoğun olduğu yerlerde eğitim yöneticilerine, kurum öğretmenlerine, öğrenci velilerine ve öğrencilere eğitimin önemi ve yasal hakları ile ilgili bilgilendirmeler yapılması gerektiğini söylemektedir. Katılımcılardan bazılarının bilgilendirme toplantısı kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Öğrenci ve velilere bilgilendirme toplantıları yaptıktan sonra velilerden gittiği yerde öğrencisini okula gönderme hususunda söz alıp gittikten sonra da iletişimi sürdürerek devamı konusunda takip yürütüyoruz (O-3).”

“Bilgilendirme toplantıları çok önemlidir veliye bilinçlendirerek en azından öğrencinin eğitimine önem vermesini istiyoruz (O-12).”

“Bilgilendirme toplantıları çok önemlidir. Çünkü veli okulun eğitimin öneminden ve gerekliliğinden bir haber olabiliyor. Yapılan görüşmelerde bu durum anlatılıp çocuklarının çalışmaya gittikleri yerlerde de eğitim alabilecekleri anlatılıyor(O-19).”

“Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okula kazandırılması adına yapılan bilgilendirme toplantıları kesinlikle önemlidir. Aile ziyaretleri ile veli bilgilendirme çalışmalarından sonra olumlu sonuçlar aldığımız istatistikler ile kanıtlanmıştır. (O-10).”

Araştırmaya katılan 29 okul yöneticisinin 15’i mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİ) eğitime erişiminde veli ikna çalışmalarını ön plana çıkarmıştır. Katılımcılardan bazılarının veli ikna kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Tarıma gitmeyi düşünen her öğrenci velisine kendilerinin gitmelerinin kaçınılmaz olması halinde öğrencisini bir yakınına bırakması tavsiyesinde bulunuyoruz. Bu tavsiyeye uyan velilerimiz oluyor. Bu çalışmaya uyan velilere çeşitli sosyal yardımlar yapılarak çalışma yaygınlaştırılabilir(O-7).”

“Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okulumuzdan ayrılmalarını önlemek için aile ziyaretleri yaparak öğrencilerimizin mevsimlik işçilerde çalıştırılmaması adına aileleri ikna etmeye çalışıyoruz rehber öğretmenlerimiz ile beraber ev ziyaretleri yapıp velileri bilgilendiriyoruz (O-21).”

“Mevsimlik tarım işçisi öğrencilerimizin okulu terk etmemeleri adına öncelikle veli görüşmeleri yapıyoruz öğrenciler önemsendiklerinin farkına varıyorlar bir farkındalık oluşuyor veliler iknaya yatkın hale geliyorlar (O-24).”

Araştırmaya katılan 29 okul yöneticisinin 1’i mevsimlik gezici tarım işçiliğinde kurumlarda görev yapan rehber öğretmenler konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcının rehber öğretmen kategorisine ilişkin söylemi şu şekildedir:

“Tarım işçisi öğrencileri okula kazandırma adına öğrencileri koçluk sistemine benzer bir yöntemle koç rehber öğretmenine yönlendirmek biraz da olsa sürece katkı sundu(O-8).”

4.4.2. İl-İlçe Eğitim Yöneticilerinin Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Okulu Terk Etmelerini Önlemeye Yönelik Yapılan Çalışmalardan Etkilenme Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan İl-İlçe eğitim yöneticilerine göre İl-İlçe eğitim yöneticilerinin mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin çalışma amacıyla göç ederek okulu terk etmelerini önlemeye yönelik yapmış oldukları çalışmalardan etkilenme düzeyleri ve yaptıkları çalışmalar hakkındaki görüşleri Tablo 23.'de gösterilmiş ve bu görüşler 10 kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler; aile ziyareti, bilgilendirme toplantıları, nakil, takip ekibi, veli ikna çalışması, sayısal veri tabanı, barınma, yoğun okul tespiti, okul-aile işbirliği, planlamalar, eğlenceli ders ve meslek kursu olarak belirlenmiştir.

Tablo 23: İl-İlçe Eğitim Yöneticilerinin Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Okulu Terk Etmelerini Önlemeye Yönelik Yapılan Çalışmalardan Etkilenme Düzeylerine İlişkin Bulgular

Kategoriler	(f)
Aile ziyareti	15 _{11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 110, 111, 112, 113, 114, 115}
Bilgilendirme toplantıları	14 _{11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 110, 111, 113, 113, 114, 115}
Nakil	14 _{11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 110, 111, 112, 113, 114}
Takip ekibi	14 _{11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 110, 111, 112, 113, 114, 115}
Veli ikna çalışması	9 _{15, 16, 19, 110, 111, 112, 113, 114, 115}
Sayısal veri tabanı	8 _{11, 12, 13, 14, 15, 16, 110, 113}
Barınma	4 _{15, 16, 110, 113}
Yoğun okul tespiti	3 _{11, 12, 13}
Okul-Aile işbirliği	1 ₁₇
Planlamalar	1 ₁₇
Eğlenceli ders	1 ₁₁₁
Meslek kursu	1 ₁₁₃
Toplam Kategori= 12	(N=85)

Araştırmaya katılan 15 il-ilçe eğitim yöneticisinin 15'i mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİ) okula kazandırılması adına aile ziyaretlerini ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar, tarım işçisi öğrencilerin ailelerine ev ziyaretleri yaparak eğitimin önemi konusunda velileri bilinçlendirmek ve bu vesileyle öğrencileri okula kazandırmak gerektiğini söylemektedir. Katılımcılardan bazılarınım aile ziyaretleri kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“2016/5, 2017/6, 2018/3 gibi genelgeler ile tarım işçisi aile ve öğrencilerine yönelik bir çok yasal düzenleme yapıldı. Bu düzenlemelerden ve haklardan haberdar olmak adına toplantılar ve aile ziyaretleri çok önemlidir(İ-1).”

“Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okula kazandırılması adına yapılan tüm toplantı, aile ziyaretleri oldukça önemlidir. Çocuğun ve ailenin kendini değerli hissetmesi, gittikleri yerlerde okul imkanları hakkında bilgi alabilmesi, nakil yolu ile çocuğun eğitim hayatına devam edeceğini bilmesi velinin ve öğrencinin okula ve eğitime bağlılığını arttırmaktadır. Ayrıca okullarımızdan ayrılan öğrencilerin sınıf rehber öğretmenleri aracılığı ile gittikleri yerlerde karşılaştığı sorunları takip etmesi öğrenci-öretmen arasındaki güven ve bağlılığı arttırmaktadır(İ-6).”

“ Aile ziyaretleri ve toplantıları çok önemli buluyoruz. Gerek ilçe takip ekiplerimiz gerek okul takip ekiplerimiz bu alanda çok yoğun çalışarak yaklaşık 12000 olan mevsimlik tarım işçisi sayısının 5000’e düşürülmesini 3 yıl gibi kısa bir sürede başarmıştır. Bu da öğrencilere, ebeveynlere yapılan toplantı ve veli ziyaretleri sayesinde olmuştur(İ-14).”

Araştırmaya katılan 15 il-ilçe eğitim yöneticisinin 14’ü mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİ) okula kazandırılması adına bilgilendirme toplantılarını ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar, tarım işçisi öğrencilerin yoğun olduğu yerlerde eğitim yöneticilerine, kurum öğretmenlerine, öğrenci velilerine ve öğrencilere eğitimin önemi ve yasal hakları ile ilgili bilgilendirmeler yapılması gerektiğini söylemektedir. Katılımcılardan bazılarının bilgilendirme toplantısı kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerimizin okula kazandırılması adına bilgilendirme toplantıları yapılması önemli çünkü aile ne kadar bilinç kazanırsa özellikle eğitim-öğretim dönemi sonunda öğrenciyi götürürse öğrenci için eğitim kaybı yaşanmaz(İ-2).”

“Bilgilendirme toplantısı yapılması çocukların okula devamının sağlanmasında katkıda bulunmaktadır(İ-4).”

“Bilgilendirme toplantıları önemlidir. İkna neticesinde öğrencilerin okula devamı sağlanabiliyor. Devam sağlanamasa bile aile bir sonraki dönem için bilinç sahibi oluyor(İ-9).”

“Bilgilendirme toplantıları çok önemlidir. Çünkü çocukların bizim için ne kadar değerli olduğunu onlara kazandırmamız gerekiyor. Bölge itibari ile velilerimizin çoğu okuma-yazma bilmiyor ve eğitimin önemini de farkında değiller. Bu bilgilendirme toplantıları ile onları bilgilendirip farkındalık oluşturmaya çalışıyoruz (İ-10).”

Araştırmaya katılan 15 il-ilçe eğitim yöneticisinin 14’ü mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİ) başka yerlere çalışmaya gittiklerinde ilk olarak yapmaları gereken şeyin nakillerini en yakın okula alması hususu olduğunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar, tarım işçisi öğrencilerin okuldan ayrılmasını engelleme ya da geciktirme çalışmaları yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Buna rağmen öğrenciler başka yerlere tarım işçiliğine gidiyorsa gittikleri yerde en yakın okula kayıtlarının alınması gerektiğini söylenmektedir. Katılımcılardan bazılarının nakil kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“İl takip ekibimiz tarafından mevsimlik tarım işçisi öğrenci formu oluşturuldu. Formlar tüm okullara gönderildi. Okul takip ekipleri öğrencilerin bilgilerini forma işleyerek il takip ekibine bildirdi. İl takip ekibimiz de diğer illerle iletişime geçerek öğrencilerin okula kazandırılmasını sağladı(İ-1).”

“Yönlendirmeler yapılıyor. Adresleri gittikleri ilçeye bildirilerek devamlarının sağlanmasına çalışılıyor(İ-5).”

“Gittikleri yerler ile resmi yazışmalar yapılmakta, öğrenciler buldukları bölgedeki okullara e okul üzerinden nakil edilmektedir (İ-8).”

“Gitmeden önce velilerimizi eğitimin devamı konusunda bilgilendirilmesini sağlıyoruz. E-okul sisteminde veli bilgileri, öğrencilerin bilgilerini ekliyor ve gittikleri gün sisteme işlenmesini sağlıyoruz(İ-7).”

Araştırmaya katılan 15 il-ilçe eğitim yöneticisinin 14'ü mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİ) eğitime erişiminde tarım işçisi öğrencileri takip ekiplerini ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar, tarım işçisi öğrencilerin okula kazandırılması adına okul, ilçe ve il tarım işçisi öğrenci takip ekiplerinin yaptıkları çalışmaların önemli olduğunu belirtmektedir. Katılımcılardan bazılarının takip ekibi kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“ İl takip ekibimiz ilçe takip ekiplerini kurdu, okul komisyonlarını kurdu, aile ziyaretleri yaptı, mevsimlik tarım işçisi öğrencilerin okuldan ayrılmaması için engelleme ve geciktirme çalışmaları yaptı, ilden ayrılan öğrencilerin takibini yaparak gittikleri yerlerde okula kazandırılmasını sağladı, öğretmen ve yönetici bilgilendirme toplantıları yapmıştır(İ-1).”

“İl takip ekibimiz mevsimlik tarım işçisi öğrencilerimizin takibi, izleme ve değerlendirme çalışmaları, saha çalışması ve bilgilendirme çalışmalarını planlamakta ve yapmaktadır(İ-3).”

“İlçemiz takip ekibinin yıl içerisinde yapmış olduğu çalışmalar şu şekildedir:

- İlçemizde bulunan tüm okullarımızda okul takip komisyonlarının kurulmasının sağlanması,*
- İlçemizde bulunan tüm okul idarecilerimize mevsimlik gezici tarım işçisi olarak çalıştırılan öğrencilerimiz ile ilgili yapılacak çalışmalar konusunda bilgilendirici toplantılar düzenlenmesi,*
- Okul Takip Komisyonlarına konu ilgili bilgilendirici toplantılar yapılması*
- Merkez ve köylerimizde bulunan okullarımızdan mevsimlik gezici öğrenci sayısının fazla olduğu okullarımıza düzenli ziyaretler gerçekleştirerek yapılan çalışmaların yerinde görülmesi, karşılaşılan sorunların sahada incelenmesi,*
- İlçemizden başka illere giden öğrenciler ile ilgili okullardan bilgi alıp nakil alamayan öğrenci bilgilerini il takip ekipleri ile paylaşarak bu öğrencilerimizin gittikleri yerlerde okullara devamını sağlamak,*
- Yılın sonunda okullarımızın yaptığı çalışmaları derleyerek ilçe çalışma raporunu hazırlamak (İ-6).”*

Araştırmaya katılan 15 il-ilçe eğitim yöneticisinin 9'u mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin (MGTİ) eğitime erişiminde veli ikna çalışmalarını ön plana çıkarmıştır. Katılımcılardan bazılarının veli ikna kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“İlçemiz takip ekiplerinin eğitim yöneticileri ve okul takip ekiplerine toplantılar düzenlemesi sonucunda Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerimiz ile ilgili yapılan çalışmaların en önemli ayağı olan okul çalışmalarında okul rehber öğretmenlerimiz ve sınıf rehber öğretmenlerimiz bu şekilde olan öğrencilerimiz okullarından ayrılmadan öğrencilerimize duyuru yaparak gitmesi muhtemel öğrenci listesi hazırlayarak bu öğrencilerimizin evlerine ziyarette bulunmaktadır. Yapılan bu ziyaretlerde veliler ile görüşme yapılarak gitmelerine engel olmak veya eğitim-öğretim yılının sonunda gitmeleri yönünde ikna çalışmalarında bulunmaktadır(İ-6).”

“Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerimizin ilçemizden ayrılmalarını önlemek için okullarımızda kurduğumuz komisyonlarla ikna etmeye çalışmaları yapılmaktadır(İ-12).”

Araştırmaya katılan 15 il-ilçe eğitim yöneticisinin 8'i mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerle (MGTİ) ilgili öncelikli olarak sayısal veri tabanı oluşturulması konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar, tarım işçisi öğrenci problemini çözebilmenin ilk adımı olarak il genelinde bu öğrencilerle ilgili sayısal veri tabanının oluşturulması gerektiğini belirtmektedir. Katılımcılar sayısal veri tabanı ile tarım işçisi öğrencilerin hangi ilçe ve okullarda yoğun olduğunu görebileceklerini ve buna uygun çözümler üretebileceklerini ifade ettiler. Katılımcılardan bazılarının sayısal veri kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerle ilgili ilimizde görev yapan eğitim yöneticileri ile birlikte sayısal verilerin toplanmasına yönelik alt yapı çalışması yaptık (İ-1).”

“Eğitim yöneticilerimiz buldukları bölgede alan taramaları yapmakta ve mevsimlik işçi öğrenci sayılarını belirlemektedir. Ayrıca bu öğrencilere yönelik eğitim öğretime katma faaliyetleri üst seviyede gerçekleştirilmektedir(İ-8).”

“İlçe mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencileri takip ekibimiz, okul idarecileri ve öğretmenleri bilgilendirerek okulundan ayrılan öğrencilerin bilgilerini il takip ekibinin gönderdiği linke eksiksiz olarak girmektedir(İ-13).”

Araştırmaya katılan 15 il-ilçe eğitim yöneticisinin 4’ü mevsimlik gezici tarım işçisi ailelerin çalışmaya giderken çocuklarını bırakacak yer bulamadığı konusunu yani barınmayı ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar, tarım işçisi ailelerin bazılarının çocuklarının eğitimine önem verdiğini ve onları çalışmaya götürmek istemediklerini belirtmektedir. Ebeveynler çocuklarını tarım işçiliğine götürmek istememesine rağmen çocuklarını bırakacakları güvenli bir yer olmadığından mecburen beraberlerinde götürdüklerini ifade ettiler. Katılımcılardan bazılarının barınma kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“İlçemiz takip ekiplerinin eğitim yöneticileri ve okul takip ekiplerine toplantılar düzenlemesi sonucunda Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerimiz ile ilgili yapılan çalışmaların en önemli ayağı olan okul çalışmalarında okul rehber öğretmenlerimiz ve sınıf rehber öğretmenlerimiz bu şekilde olan öğrencilerimiz okullarından ayrılmadan öğrencilerimize duyuru yaparak gitmesi muhtemel öğrenci listesi hazırlayarak bu öğrencilerimizin evlerine ziyarette bulunmaktadır. Yapılan bu ziyaretlerde veliler ile görüşme yapılarak gitmelerine engel olmak veya eğitim-öğretim yılının sonunda gitmeleri yönünde ikna çalışmalarında bulunmaktadır. Gitmesi kesin olan öğrencilerimiz için veli isteği ve izni ile kalmaya gönüllü öğrencilerimiz için boş kontenjanı olan pansiyonlu okullarımızda kalma imkânı sağlanmaktadır (İ-6).”

“Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerimizin velilerine iş olanağı olması için çalışmalar yapıyoruz. Olmadı mı çocukları imkan dahilinde ilçede bulunan yurtlara yerleştirmeye çalışıyoruz...(İ-10).”

4.5. Politika Geliştiricilerin ve Üst Düzey Eğitim Yöneticilerinin (Milli Eğitim Bakanlığı) Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliğinde Çocuk İşçiliğini Önlemeye Yönelik Yapmış Oldukları Yasal Düzenlemelerin Etkilerine İlişkin Bulgular

Araştırmada elde edilen bulguların bu bölümünde okul yöneticileri ve il-ilçe eğitim yöneticilerine göre politika geliştiricilerin ve üst düzey eğitim yöneticilerinin mevsimlik gezici tarım işçiliğinde çocuk işçiliğini önlemeye yönelik yapmış oldukları yasal düzenlemelere ilişkin görüşler belirtilmiştir.

4.5.1. Okul Yöneticisi Görüşlerine Göre Politika Geliştiricilerin ve Üst Düzey Eğitim Yöneticilerinin (Milli Eğitim Bakanlığı) Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliğinde Çocuk İşçiliğini Önlemeye Yönelik Yapmış Oldukları Yasal Düzenlemelerden Etkilenme Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan okul yöneticilerine göre politika geliştiricilerin ve üst düzey eğitim yöneticilerinin (Milli Eğitim Bakanlığı) mevsimlik gezici tarım işçiliğinde çocuk işçiliğini önlemeye yönelik yapmış oldukları düzenlemeler hakkındaki görüşler Tablo 24.'te gösterilmiş ve bu görüşler 7 kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler; yasal düzenlemeler, farkındalık, yol haritası, çocuk işçiliği, eğitime erişim, paydaş kurumlar ve sorumluluk olarak belirtilmiştir.

Tablo 24: Okul Yöneticisi Görüşlerine Göre Politika Geliştiricilerin ve Üst Düzey Eğitim Yöneticilerinin (Milli Eğitim Bakanlığı) Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliğinde Çocuk İşçiliğini Önlemeye Yönelik Yapmış Oldukları Yasal Düzenlemelerden Etkilenme Düzeylerine İlişkin Bulgular

Kategoriler	(f)
Yasal düzenlemeler	19 _{O2, O3, O4, O5, O11, O12, O13, O17, O20, O21, O23, O24, O25, O27, O28, O14, O15, O18, O26,}
Farkındalık	6 _{O1, O8, O9, O10, O16, O19}
Yol haritası	5 _{O6, O7, O9, O10, O19}
Çocuk işçiliği	3 _{O6, O7, O22}
Eğitime erişim	2 _{O6, O7, O9}
Paydaş kurumlar	2 _{O22, O25}
Sorumluluk	1 _{O8}
Toplam Kategori= 7	(N=38)

Araştırmaya katılan 29 okul yöneticisinin 19'u mevsimlik gezici tarım işçisi öğrenciler (MGTİÖ) ile ilgili yapılan yasal düzenlemeleri ön plana çıkarmıştır. Katılımcıların bir kısmı MGTİÖ ile ilgili yapılan yasal düzenlemelerin destekleyici

ve önemli olduğu ifade ederken bir kısmı yeni düzenlemelere ihtiyaç olduğunu söylemiştir. Bazı katılımcılar yasal düzenlemeler ile ilgili bilgilerinin olmadığını ifade etmiştir. Katılımcılardan bazılarının yasal düzenlemeler kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerle ilgili yapılan tüm düzenlemeler problemin çözülmesi adına bizleri olumlu etkilemiş olup gelecek yıllarda tarım işçisi öğrenci sayısının düşmesini umut ediyoruz (O-12).”

“Mevsimlik gezici tarım işçiliğinde çocuk işçiliğini önlemeye yönelik yapılmış olan yasal düzenlemeler okul yöneticilerini olumlu yönde etkilemiştir (O-17).”

“Mevsimlik gezici tarım işçiliğinde çocuk işçiliğini önlemeye yönelik yasal düzenlemelerden sonra çocukların yerinin okul ve eğitim yuvası olduğu konusunda daha çok çalışma yapmaya gayret ediyoruz (O-25).”

“Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrenciler ile ilgili yapılan yasal düzenlemelerden bilgim yok (O-29).”

“Mevsimlik gezici tarım işçisi çocukların eğitime erişimine yönelik yapılan yasal düzenlemeler okul yöneticilerinin bu işi yaparken yasal bir dayanağının olmasını sağlamıştır fakat tek başına yeterli değildir daha kalıcı ve ülke geneline yayılan bir program ayarlanmalıdır(O-11).”

Araştırmaya katılan 29 okul yöneticisinin 6’sı mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerle ilgili yapılan yasal düzenlemelerin farkındalık oluşturduğu konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar, tarım işçisi aileler ve öğrencilerle ilgili geliştirilen politikaların eğitim yöneticilerinde, öğretmenlerde ve tarım işçisi ailelerde farkındalık oluşturduğunu ve bunun eğitim yönetimini olumlu etkilediğini ifade etmektedir. Katılımcılardan bazılarının farkındalık kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Mevsimlik Gezici tarım işçisi öğrenciler ile ilgili geliştirilen politikalar kamu kurumlarında ve toplum nezdinde farkındalık oluşmasını sağlamıştır (O-16).”

“Çocuk işçiliği ile mücadele kapsamında yapılan yasal düzenlemeler, toplumumuzda çocuk işçiliği ile mücadeleye ilişkin duyarlılığın artması ve programın hedeflerine ulaşması adına okul yöneticilerine büyük sorumluluk vermiştir(O-19).”

Araştırmaya katılan 29 okul yöneticisinin 5’i mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerle ilgili yapılan yasal düzenlemelerin yol haritası olduğu konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar, tarım işçisi aileler ve öğrencilerle ilgili geliştirilen politikaların eğitim yöneticilerinin elini güçlendirdiğini ve eğitim yöneticilerine yol haritası olduğunu ifade etmektedir. Katılımcılardan bazılarının yol haritası kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Okul yöneticilerinin en büyük amacı öğrencilerin en iyi şekilde her yönden yetişmesini ve gelişmesini sağlamaktır. Bu yönde yapılan uygulamalar ve yasal düzenlemeler okul yöneticilerinin öğrencilerin okuldaki eğitimlerini sağlaması açısından elini güçlendirecek ve yol haritası olacaktır (O-9).”

“2016/5 sayılı genelge ile il, ilçe ve okul komisyonları kurularak yapılan çalışmalar düzenli bir şekilde olmuştur. Öğrencilerin takibi, okula devamı bu genelgede yazan maddeler doğrultusunda yapılmıştır (O-19).”

Araştırmaya katılan 29 okul yöneticisinin 3’ü mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerle ilgili yapılan yasal düzenlemelerde çocuk işçiliği ile mücadele konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar yapılan yasal düzenlemelerin çocuk işçiliği ile mücadelede devletin tüm kurumlarının iş birliği içerisinde çalıştığını ve topyekûn mücadele edildiğini ifade etmektedir. Katılımcılardan bazılarının çocuk işçiliği ile mücadele kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“2018/3 sayılı 2018 çocuk işçiliği ile mücadele yılı genelgesinde geçen çocukların zihinsel bedensel ve ruhsal gelişimini olumsuz yönde etkileyen çocuk işçiliğinin önüne geçilmesine yönelik mevzuat ve yönergelerin oluşturulması çocuk işçiliğinin önüne geçebilecek çalışmalar olup bu durum sağlandığında bahsi geçen problemlerin önüne geçileceği öngörülmektedir. Bu durum yöneticilerin mevsimlik tarım işçilerine yönelik iş ve işlemlerini ortadan kaldıracak eğitim sürecine ayrılan zamanın daha verimli kullanılmasını sağlayacaktır (O-6).”

Araştırmaya katılan 29 okul yöneticisinin 2'si mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerle ilgili yapılan yasal düzenlemelerde eğitime erişim konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar yapılan yasal düzenlemelerin tarım işçisi öğrencilerin eğitime erişimini hızlandırdığını ifade etmektedir. Katılımcılardan bazılarının eğitime erişim kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“2016/5 sayılı Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri İle Göçer Ve Yarı Göçer Ailelerin Çocuklarının Eğitime Erişimine yönelik Bakanlık Genelgesi'nin 1.maddesi gereği İl-İlçe Mevsimlik Tarım İşçileri İle Göçer ve Yarı Göçer Ailelerin çocuklarını takip ekipleri kurulacaktır. Hangi öğrencinin mevsimlik tarım işçisi olarak çalıştığı, hangi bölgeye gittiği, gittiği yerde okula kazandırılıp kazandırılmadığı, sınavlara katılımının sağlanması gibi birçok iş ve işlemin yapılması takip edilmesi açısından okul yöneticilerine olumlu yönde etki etmiş olup iş yükünü hafifletmiştir (O-6).”

“Öğrencilerin eğitime erişiminin sağlanması yönündeki uygulamalar okul yöneticilerine her zaman olumlu etki sunmuştur (O-9).”

Araştırmaya katılan 29 okul yöneticisinin 2'si mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerle ilgili yapılan yasal düzenlemelerde paydaş kurumlar konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar, tarım işçisi aileler ve öğrencilerle ilgili yapılacak çalışmaların bir bütünlük içerisinde yapılmasına kanaat getirmektedir. Bu nedenden dolayı Türkiye'deki tüm bakanlıkların kendi üzerlerine düşen alanlarda sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiği söylenmektedir. Katılımcılardan bazılarının paydaş kurumlar kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“2018/3 sayılı genelgede çocuk işçiliği ile mücadele yılı uygulamaları kapsamında ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından yapılacak tüm çalışmalarda çocuk işçiliği ile mücadele hususunda öncelik verilecek ve programda yer alan faaliyetlerin etkin ve verimli bir şekilde yerine getirilmesi için tüm kamu kurum ve kuruluşlarınca gereken her türlü destek ve yardım titizlikle sağlanacaktır denilmektedir. Buradaki ifadeler tarım işçiliğinin engellenmesi konusunda yapılacak çalışmalarda okul idarecisine destek verilecek olmasından dolayı önemlidir (O-22).”

4.5.2. İl-İlçe Eğitim Yöneticisi Görüşlerine Göre Politika Geliştiricilerin ve Üst Düzey Eğitim Yöneticilerinin (Milli Eğitim Bakanlığı) Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliğinde Çocuk İşçiliğini Önlemeye Yönelik Yapmış Oldukları Yasal Düzenlemelerden Etkilenme Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan İl-İlçe eğitim yöneticilerine göre İl-İlçe eğitim yöneticilerinin politika geliştiricilerin ve üst düzey eğitim yöneticilerinin (Milli Eğitim Bakanlığı) mevsimlik gezici tarım işçiliğinde çocuk işçiliğini önlemeye yönelik yapmış oldukları yasal düzenlemeler hakkındaki görüşler Tablo 25.'de gösterilmiş ve bu görüşler 6 kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler; yol haritası, farkındalık, paydaş kurumlar, eğitime erişim, çocuk işçiliği ile mücadele ve takip ekibi olarak belirlenmiştir.

Tablo 25: İl-İlçe Eğitim Yöneticisi Görüşlerine Göre Politika Geliştiricilerin ve Üst Düzey Eğitim Yöneticilerinin (Milli Eğitim Bakanlığı) Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliğinde Çocuk İşçiliğini Önlemeye Yönelik Yapmış Oldukları Yasal Düzenlemelerden Etkilenme Düzeylerine İlişkin Bulgular

Kategoriler	(f)
Yol haritası	10 _{11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 110, 114}
Farkındalık	10 _{11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 110, 111}
Paydaş kurumlar	9 _{11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 111}
Eğitime erişim	4 _{17, 110, 114, 115}
Çocuk işçiliği ile mücadele	3 _{110, 114, 115}
Takip ekibi	1 ₁₁₁
Toplam Kategori= 6	(N=37)

Araştırmaya katılan 15 il-ilçe eğitim yöneticisinin 10'u mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerle ilgili yapılan yasal düzenlemelerin yol haritası olduğu konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar, tarım işçisi aileler ve öğrencilerle ilgili geliştirilen politikaların eğitim yöneticilerinin elini güçlendirdiğini ve eğitim yöneticilerine yol haritası olduğunu ifade etmektedir. Katılımcılardan bazılarının yol haritası kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“ Yasal düzenlemeler ile il ve ilçe milli eğitim müdürlüklerinde Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ile Göçer ve Yarı Göçer Ailelerin Çocuklarını Takip Ekibi” kurulmuş oldu. Genelgede kurulun görevleri ve kimlerden oluşacağı belirtildi. Takip ekiplerinin kurulması öğrencilerin eğitime erişimini hızlandırmış ve okullaşma

oranını arttırmıştır(İ-1).’’

“Yasal düzenlemeler il ve ilçe milli eğitim müdürlüklerine yol haritası olmuştur (İ-2).’’

“Mevsimlik tarım işçilerine yönelik atılan adımlar elimizi güçlendirmiş ve ilçe yöneticilerimize kolaylık sağlamıştır. Bundan sonra yapılacak çalışmaların daha da ciddi bir hal almasını sağlamıştır (İ-9)’’

“ Yasal çerçevede gerekli adımlar atılmış olup genelgeler ile elimiz güçlenmiştir. İlçe yöneticileri olarak çalışma yapmamız için bize imkân sağlanmıştır (İ-14).’’

Araştırmaya katılan 15 il-ilçe eğitim yöneticisinin 10’u mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerle ilgili yapılan yasal düzenlemelerde farkındalık oluşturduğu konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar, tarım işçisi aileler ve öğrencilerle ilgili geliştirilen politikaların eğitim yöneticilerinde, öğretmenlerde ve tarım işçisi ailelerde farkındalık oluşturduğunu ve bunun eğitim yönetimini ifade etmektedir. Katılımcılardan bazılarının yol haritası kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“2018 yılının çocuk işçiliğiyle mücadele yılı kabul edilmesi konu hakkında farkındalığı arttırmıştır. Okul yöneticileri konuya daha hassas davranmıştır. Daha hızlı ve daha etkili çalışmalar yapılmıştır(İ-7).’’

“2018 yılının çocuk işçiliğiyle mücadele yılı olarak ilan edilmesi tüm kurumlarda farkındalık yaratması sağlanmıştır. Bu sayede okul yöneticilerinin eli güçlenmiş olup diğer kurum ve kuruluşlarla daha hızlı ve etkili çalışmalar yapılmıştır(İ-11).’’

Araştırmaya katılan 15 il-ilçe eğitim yöneticisinin 9’u mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerle ilgili yapılan yasal düzenlemelerde paydaş kurumlar konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar, tarım işçisi aileler ve öğrencilerle ilgili yapılacak çalışmaların bir bütünlük içerisinde yapılmasına kanaat getirmektedir. Bu nedenden dolayı Türkiye’deki tüm bakanlıkların kendi üzerlerine düşen alanlarda sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiği söylenmektedir. Katılımcılardan bazılarının paydaş kurumlar kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“2017/6 sayılı genelge tüm kurum ve kuruluşların tarım işçisi aile ve çocuklarına yönelik yapacakları görevler tanımlanmış ve kurumların bu konudaki sorumlulukları artırılmıştır (İ-1).”

“Genelge kapsamında en azından farkındalık oluşup paydaş kurum kuruluşlar üzerine düşen sorumluluk bilinci içinde hareket etmekte(İ-3).”

“2017/6 Sayılı Mevsimlik Tarım İşçileri Genelgesi okul yöneticilerimizin kendi kurumlarındaki planlamayı yapması, çalışmalarını yönlendirmesi ve okul teşkilatının en önemli unsuru olan veli-öğrenci-öğretmen iş birliğini en üst düzeye çıkarması açısından oldukça önemlidir. Ayrıca öğrencilerin gittikleri yerlerde yaşam standartlarını ve çalışma koşullarını iyileştirmek adına resmi tüm kurum ve kuruluşlarının görev ve sorumluluk alanları ile ilgili veliyi bilgilendirmesinin bu öğrencilerimiz açısından son derece faydalı olmuştur(İ-6).”

“2017/6 Sayılı genelgeyle mevsimlik tarım işçisi öğrencilerimizin yaşadıkları sorunların sadece Milli Eğitim Bakanlığı sorunu olmadığı, bu sorunla devletimizin tüm imkânlarıyla mücadele etmesi gerektiği kabul edilmiştir. Bu sebeple okul yöneticilerimizin amaca yönelik çalışmalarında destek aldıkları birçok kurum olmuştur. E-okul sistemine takip bilgilerinin girilmesi merkezce takibi sağlanmıştır(İ-11).”

Araştırmaya katılan 15 il-ilçe eğitim yöneticisinin 4’ü mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerle ilgili yapılan yasal düzenlemelerde eğitime erişim konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar yapılan yasal düzenlemelerin tarım işçisi öğrencilerin eğitime erişimini hızlandırdığını ifade etmektedir. Katılımcılardan bazılarının eğitime erişim kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Sahada yapılan çalışmalar bu genelge sayesinde daha profesyonel bir hal almıştır. Öğrencilerimizin eğitime erişimiyle ilgili kapsam genişletilmiştir(İ-7).”

“Daha önce bir plan dâhilinde yapılmayan çalışmalar bu genelge ile beraber ciddi bir şekilde planlanarak yapılmaya başlandı. Bakanlığın ne kadar önemseydiğini gören ilçe yöneticileri de öğrencilerin eğitime erişimi konusuna daha dikkatli bakmaya başladılar(İ-10).”

“2016/5 sayılı genelge mevsimlik tarım işçilerinin okullaşmasının sağlanmasında kolaylık sağlıyor (İ-15).”

Araştırmaya katılan 15 il-ilçe eğitim yöneticisinin 3’ü mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerle ilgili yapılan yasal düzenlemelerde çocuk işçiliği ile mücadele konusunu ön plana çıkarmıştır. Katılımcılar yapılan yasal düzenlemelerin çocuk işçiliği ile mücadelede devletin tüm kurumlarının iş birliği içerisinde çalıştığını ve topyekûn mücadele edildiğini ifade etmektedir. Katılımcılardan bazılarının çocuk işçiliği ile mücadele kategorisine ilişkin söylemleri şu şekildedir:

“Üst düzeyde bu konunun önemsenmesi okullarda da daha fazla önemsenmesine yol açmıştır. Bu sayede okullarımızda çocuk işçiliğinin önüne geçmek için daha fazla çalışmalar gerçekleştirilmeye başlanmıştır (İ10).”

“Okul yöneticilerimiz bu genelgeden sonra işleri daha da ciddi bir şekilde kurumsal olarak yapmaya başlamışlardır. Bu durum okul yöneticilerimizi olumlu etkilemiştir. Çünkü devletin çocuk işçiliği ile topyekun mücadele ettiği görülmüştür (İ14).”

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgulara dayalı olarak tartışma, sonuç ve öneriler yer almaktadır.

Araştırmada mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okul yöneticileri ve il-ilçe eğitim yöneticilerine olan etkileri incelenmiştir. MGTİ öğrenciler, ailelerinin ekonomik durumlarının kötü olmasından dolayı okullarını terk ederek aileleri ile birlikte tarım işinde çalışmaya gitmektedir. Tarım işçisi ailelerin çalışmaya gittikleri zaman dilimlerinin önemli bir kısmı çocukların okul zamanına denk gelmektedir. Mart ayının başlarında başlayan mevsimlik gezici tarım işçiliği Kasım ayının sonlarına kadar farklı bölgelerde ve şehirlerde devam etmektedir. Bu durum okul çağındaki çocukların 3-6 ay arası eğitim haklarından mahrum kalmasına sebep olmaktadır. Okuldan uzun süre ayrı kalan MGTİ öğrenciler okula yabancılaşmakta, aidiyet duygusu hissedememekte ve okula uyum sağlayamamaktadır. Bu durumun okulda uyum ve disiplin sorunlarına neden olduğu söylenebilir. Kurulu düzeni olan bir okul için bu durum hedeflerinden uzaklaşmasına ve ekstra düzenlemeler yapmasına neden olmaktadır.

Ders olarak birçok konuyu göremeyen MGTİ öğrencilerin başarı düzeyleri de düşüktür. MGTİ öğrenciler buldukları okul, ilçe ve ilin akademik başarı düzeyini de önemli derecede etkilemekte ve bu durum da eğitim yöneticilerini olumsuz etkilemekte, yer değişikliği yapmasına sebep olmaktadır.

MGTİ öğrencilerin okula geç başlayıp okuldan erken ayrılması ve başarı düzeylerinin düşük olması eğitim yöneticilerinin planlamalarının aksamasına, planlamalarda değişiklik yapmasına, iş yükünün artmasına, motivasyonunun düşmesine ve bunlara bağlı olarak ta örgütsel bağlılığının zayıflamasına neden olmaktadır. Bu durum bazı yöneticilerde tükenmişlik sendromuna neden olabilmektedir.

MGTİ öğrencilerin sayıca fazla olduğu okullarda öğretmen ve idareci normu da bu durumdan olumsuz etkilenmektedir. Birleştirilmiş sınıflı ilkokullarda öğrencilerin

tarım işçiliğine gitmesi ve naklini gittiği yerdeki okula aldırması öğretmen normunun düşmesine neden olabilmektedir. Ayrıca bu durum şehir merkezindeki bazı okullarda okul idareci normunu da olumsuz etkilemektedir.

Araştırmada bulgularına bakıldığında MGTİ öğrencilerin ailelerine ziyaretler yapılması, öğretmen ve idarecilere bilgilendirme toplantılarının yapılması, okul-aile işbirliğinin güçlendirilmesi, farkındalık çalışmalarının yapılması mevsimlik gezici tarım işçisi öğrenci sayısını azaltacak ve bu durum eğitim yönetimini olumlu yönde etkileyecektir.

Milli Eğitim Bakanlığı 2016/5 sayılı genelge kapsamında tüm il ve ilçelerde 'Mevsimlik Tarım İşçisi Öğrencileri Takip Ekipleri' ni kurmuştur. Bu takip ekiplerinin daha aktif çalışması ve MGTİ öğrencilerle ilgili sayısal veri tabanı oluşturulması eğitim yöneticilerinin yükünü önemli derecede azaltacak ve bu öğrencilerin okullaşma oranını arttıracaktır. Buradan yola çıkarak şu söylenebilir: Milli Eğitim Bakanlığı, il ve ilçelerde oluşturduğu takip ekiplerini daha aktif çalıştırmalı, takip ekiplerinin yerelde yaşadıkları problemleri çözmeli, takip ekiplerini okuldan bağımsız olarak görevlendirecek bir yasal çalışma yapmalıdır (İl-İlçe takip ekiplerinin hem okulda görev yapması hem de öğrencileri okula kazandırmak adına komisyonda görev yapması çeşitli sorunlara neden olmaktadır. Bu nedenle takip ekiplerinin il milli eğitimlerdeki Ar-Ge benzeri bir görevlendirmeye tabi tutulması takip ekiplerinin çalışmalarını olumlu yönde etkileyecektir).

Sonuç olarak; mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okula geç başlayıp okuldan erken ayrılmalarının okul yönetimini ve il-ilçe eğitim yönetimini olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Çalışmanın uygulama bölümünde il-ilçe milli eğitim yöneticilerinin yanı sıra mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin yoğun olduğu ilçelerde ve okullarda görev yapan okul yöneticileri ile ilgili bilgiler ve eğitim yöneticilerinin mevsimlik gezici tarım işçisi öğrenciler ile ilgili düşünceleri ve değerlendirmeleri ele alınmıştır. Araştırma sonuçlarına göre mevsimlik gezici tarım işçisi öğrenciler ile ilgili şu hususlar tespit edilmiştir:

- Demografik özelliklere bakıldığında, eğitim yöneticiliği yapan kişilerin büyük çoğunluğunun erkek ve genç olduğu, çoğunluğunun evli ve branş öğretmeni olduğu, büyük bir kısmının lisans mezunu olduğu görülmüştür.
- Araştırmada mevsimlik gezici tarım işçiliğinin en yoğun olduğu il, ilçe milli eğitim müdürlüklerinde çalışan eğitim yöneticilerinin yanı sıra en yoğun okulların eğitim yöneticilerinin görüşlerinin alınması araştırmadan önemli sonuçlar alındığının tespitidir.
- Şanlıurfa ilinde çok sayıda (ŞAMTİ' nin 2018 verilerine göre 16229) mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencinin bulunduğu tespit edilmiştir.
- Tarım işçiliğine giden ailelerin ikamet ettikleri yerlerde istihdam olanağı bulamadığı, toprak sahibi olmadığı, çocuk sayısının fazla olduğu ve yoksulluk yaşadığı için başka yerlere göç ettiği tespit edilmiştir. Ailelerin özellikle ortaokul çağındaki çocuklarından iş gücü olarak yararlandığı ve bu durumun öğrencilerin okul terkine sebep olduğu görülmüştür.
- Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okul başladıktan sonra okula geldiği ve okullar kapanmadan önce okuldan ayrıldıkları tespit edilmiştir. Bu durumun eğitim yöneticilerinin planlamalarını olumsuz etkilemektedir.
- Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin devamsızlık sürelerinin 70-80 iş günü olduğu tespit edilmiş olup devamsızlık süresi fazla olan öğrencilerin akademik başarı düzeylerinin düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin akademik başarısının düşük olması okul-ilçe ve il eğitim yöneticilerinin motivasyonunu düşürmektedir. Öğrencilerin başarı düzeyi ile eğitim yöneticilerinin örgütsel bağlılığı arasında doğrusal orantı olduğundan mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin yoğun olduğu okullarda yönetici değişiminin fazla olduğu tespit edilmiştir.
- Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin diğer arkadaşlarına göre okula geç başlaması okula uyum sağlamalarını güçleştirmekte ve çeşitli disiplin sorunlarına neden olduğu görülmektedir. Bu öğrencilerin okul ile aidiyet bağı kuramadığı tespit edilmiştir. Tüm bu durumlar eğitim yöneticilerin iş yükünü arttırmakta ve tükenmişlik sendromu yaşamalarına neden olmaktadır.
- Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin eğitim yöneticilerinin hazırlamış olduğu eğitim-öğretim planlamalarını aksattığı ve bu nedenle tarım işçisi olan okullarda ulaşılmak istenen hedeflerin gerçekleştirilemediği tespit edilmiştir.

- Mevsimlik gezici tarım işçisi ailelerin bazıları bu çalışmalarını meslek haline getirdiğinden eğitim-öğretime olumsuz bir bakış açısı geliştirmişlerdir. Eğitime olan bu olumsuz bakış açısı öğrenim çağındaki çocuklarını da etkilemiş ve çocukların okul terkine neden olduğu tespit edilmiştir. Okulu terk eden öğrencilerin tekrar okula kazandırılması için eğitim yöneticilerinin ekstra çabalar göstermesi gerektiği tespit edilmiştir.
- Mevsimlik gezici tarım işçisi ailelerin bir kısmının çocuklarını çalıştırmaya götürmek istemediği ama çocuklarını bırakacak güvenli bir yer de bulamadıkları için eğitim yöneticilerinden çözüm bekledikleri tespit edilmiştir.
- Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin yoğun olduğu yerlerde görev yapan eğitim yöneticilerine bu öğrenci ve velilerine yönelik yapılması gereken çalışmalar hakkında bilgi sahibi olması adına hizmet içi eğitim verilmesi gerektiği tespit edilmiştir.
- Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin ikamet ettikleri yerden ayrılıp çalışmaya gittikleri yerlerde en yakın okula nakillerini alması eğitime erişim adına önemli iken ikamet ettikleri yerlerde gittikleri okulda görev yapan idareci normlarında değişikliğe sebebiyet verildiği tespit edilmiştir.
- Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrenci sayısının fazla olduğu kurumlarda eğitim yöneticileri tarafından kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetlere yeterince zaman ayıramadığı tespit edilmiştir.
- Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin yoğun olduğu okullarda devamsızlığa bağlı olarak akademik başarı düşüktür. Bu nedenle bu tür okullarda başarı seviyesini arttıracak yetiştirici kursların açılması gerektiği tespit edilmiştir.
- Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okuldan ayrılmasını engelleme, okuldan ayrılışını geciktirme ya da öğrencilerin gittiği yerlerde okula naklini sağlama adına eğitim yöneticileri tarafından **aile ziyaretleri** yapmanın olumlu katkı sağlayacağı tespit edilmiştir.
- Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okuldan ayrılmasını engelleme, okuldan ayrılışını geciktirme ya da öğrencilerin gittiği yerlerde okula naklini sağlama adına eğitim yöneticilerine **bilgilendirme toplantıları** yapmanın olumlu katkı sağlayacağı tespit edilmiştir.

- Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin çalışma amacıyla gittikleri yerlerde okula naklinin sağlanması adına 2016/5 sayılı genelge kapsamında il ve ilçe milli eğitim müdürlükleri nezdinde kurulan mevsimlik gezici tarım işçisi öğrenci takip ekiplerinin daha aktif ve okuldan bağımsız çalışması gerektiği tespit edilmiştir.
- Eğitim yöneticileri tarafından okul nezdinde öğrenci velilerine yönelik yapılacak ikna çalışmalarının mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencileri okula kazandırmada önemli bir rol oynayacağı tespit edilmiştir.
- Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerle ilgili en büyük sorunun sayısal veri eksikliği olduğu görülmüştür. Bu nedenle bu öğrencilerin eğitime erişimine yönelik yapılacak çalışmalardan önce il ve ilçe nezdinde nerede kaç mevsimlik gezici tarım işçisi öğrenci olduğu belirlenmelidir. Bu çalışmadan sonra tarım işçisi öğrenci yoğunluğuna göre okul, ilçe ve il nezdinde önlemler alınması gerektiği hususu tespit edilmiştir.
- Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencileri okula kazandırılması adına eğitim yöneticilerinin okul-aile iş birliğini aktif olarak kullanması gerektiği hususu tespit edilmiştir.
- Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okuldan erken ayrılmasının diğer öğrencileri de olumsuz etkilediği görülmektedir. Özellikle tarım işçisi öğrencinin yoğun olduğu okullarda bu öğrenciler okuldan ayrılınca sınıf mevcutları yarının altına düşmektedir. Buna bağlı olarak diğer öğrenciler de okula devamsızlık yapmaktadır. Karne gününden haftalar önce sınıfların boşalması eğitim yöneticilerinin veriminin de düşmesine neden olduğu tespit edilmiştir.
- 1.sınıfta okuyan mevsimlik gezici tarım işçisi öğrenciler uzun süre okula gidemediği için okuma-yazmaya geçmekte zorlanmaktadır. Hatta bazı tarım işçisi öğrencilerin okuma-yazmaya geçmesi yıllar sürebilmektedir. Bu durumun eğitim yöneticilerinin genel ve özel hedeflerini gerçekleştirmesini engellediği tespit edilmiştir.
- Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin eğitime erişimi konusunda eğitim yöneticilerinin kurumlarındaki Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmenlerin bu konuda kilit rol oynadığı ifade edilmiştir.
- Mevsimlik gezici tarım işçiliğinde çalışan öğrencilerin yaşadığı zorlukların

kamu spotu, kısa film ya da film olarak kamuoyuna sunulmasının öğrencilerin eğitime erişimini pozitif yönde etkileyeceği görülmüştür.

- Eğitim yöneticileri tarafından, maddi durumu kötü olan mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin ailelerine sosyal yardımlar konusunda pozitif ayrımcılık yapılması öğrencilerin bir kısmının öğrenimine devam etmesini sağlayacağı tespit edilmiştir.
- Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerle ilgili çıkarılan 2016/5 sayılı genelgenin milli eğitim müdürlüklerine yol haritası olduğu, eğitim yöneticilerinin elini güçlendirdiği, mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin eğitime erişimini daha işlevsel hale getirdiği, eğitim yöneticilerinin mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilere olan hassasiyetini arttırdığı, il-ilçe takip ekipleri sayesinde mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerle ilgili yapılan çalışmaların daha profesyonel bir hale dönüştürdüğü tespit edilmiştir.
- Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerle ilgili çıkarılan 2017/6 sayılı genelge ile paydaş kurum ve kuruluşların mevsimlik gezici tarım işçisi aileler ve öğrencileri ile ilgili neler yapması gerektiğini belirtmiştir. Eğitim yöneticilerinin bu genelge ile devletin de gücünü arkalarında hissederek daha bir şevkle çalışmaya başladığı tespit edilmiştir. 2017/6 sayılı genelge mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin eğitime erişiminin ne kadar önemli olduğunu göstermiştir.
- Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerle ilgili çıkarılan 2018/3 sayılı genelge ile 2018 yılı çocuk işçiliği ile mücadele yılı seçilmiş olup konunun farkındalığını ve hassasiyetini arttırmıştır. 2018/3 sayılı genelgenin çocuk işçiliğinin önüne geçmek için atılmış en önemli adım olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın sonuçlarına göre uygulayıcılara ve araştırmacılara yapılabilecek öneriler şu şekilde ifade edilebilir:

Uygulayıcılara Yönelik Öneriler:

- Eğitim seviyesi düşük ebeveynlerin eğitime olan olumsuz bakış açılarını değiştirmek ve mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencileri okula kazandırmak adına aile ziyaretleri yapılabilir.
- Öğrencilerin eğitime erişimini sağlamak adına, yoğun olarak mevsimlik

gezici tarım işçisi öğrenci gönderen ve alan illerde il-ilçe tarım işçisi öğrencileri takip ekipleri aktif hale getirilebilir.

- Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okula kazandırılması adına okul idarecisi, öğretmen ve velilere bilgilendirme toplantıları yapılabilir.
- Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencileri yoğun olduğu okullarda tarım işçisi öğrencileri takip komisyonları kurulabilir. Okul komisyonları mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okuldan ayrılmasını engellemeye ya da geciktirmeye yönelik çalışmalar yapabilir.
- Okulundan çalışma amacıyla ayrılıp başka yerlere giden mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin gidilen yerlerde takibinin yapılarak okula naklinin alınması sağlanabilir.
- Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrenci durumunun tespitine yönelik bu öğrencilerle ilgili il-ilçe takip ekipleri tarafından sayısal veri tabanı oluşturulabilir.
- İl genelinde mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin yoğun olduğu ilçeler ve okullar belirlenip bu kurumlardaki tarım işçisi öğrencileri okula kazandırabilmek adına daha özel çalışmalar yapılabilir.
- Öğrencilerin mevsimlik gezici tarım işçiliğine götürülmemesi adına eğitim yöneticileri ve öğretmenler tarafından veli ikna çalışmaları yapılabilir.
- Ebeveyn olarak tarım işçiliğine giden fakat öğrenim çağındaki çocuğunun okuluna devam etmesini isteyenlere yönelik il-ilçe eğitim yöneticileri tarafından bu öğrencilerin uygun pansiyonlara yerleştirilmesi sağlanabilir.
- Mevsimlik gezici tarım işçiliğini bitirmek ya da azaltmak adına okul-aile birliğini güçlendirme çalışmaları yapılabilir.
- Tarım işçisi öğrenciler okula geç başlayıp okuldan erken ayrılmaktadır. Bu nedenle tarım işçisi öğrencisi yoğun olan il-ilçe ve okulların eğitim-öğretim yılı başında müfredat ve sınavlar başta olmak üzere tüm planlamalarını bu öğrencilere göre yapması sağlanabilir.
- Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin eğitime erişimi adına yapılan yasal düzenlemelerin işlevselliği ve yapılan çalışmaların denetimi arttırılabilir.
- Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencileri yoğun olduğu il-ilçe ve okullarda öğrencilerin akademik başarılarını arttırıcı yetiştirici kurslar açılabilir.

- Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin yoğun olduğu il-ilçe ve okullarda görev yapan eğitim yöneticilerine, öğrencilerin motivasyonunu ve okula devam isteklerini arttıracak yöntem ve teknikler, çocukların okula aidiyet sağlaması gibi konularda hizmet içi eğitim faaliyetleri verilebilir.
- Tarım işçisi öğrencilerin yoğun olduğu il-ilçe ve okullarda görev yapan eğitim yöneticilerinin örgütsel bağlılığının azalmaması ve tükenmişlik sendromuna uğramamaları adına bu yöneticilere motivasyon seminerleri verilebilir.
- Tarım işçisi öğrencilerin norm güncelleme tarihinden önce çalıştıkları yere en yakın okula nakillerini almaları norm kadrolarında değişikliklere sebebiyet verebilmektedir. MEB merkez teşkilatındaki üst düzey eğitim yöneticileri bu duruma yönelik düzenlemeler yapabilir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler:

- Bu araştırmada görüşme formu taşra örgütünde çalışan eğitim yöneticilerine uygulanmıştır. Bir başka araştırmada bakanlık merkez teşkilatında görev yapan eğitim yöneticileri de veri kaynağı olarak kullanılabilir.
- Bu araştırma mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin eğitim yöneticileri üzerindeki etkilerini incelemeye yönelik ilk araştırmadır. Dolayısıyla bu konu ile ilgili yapılan çalışmaların sayısı arttırılabilir.
- Bu araştırmada ilköğretim çağında öğrenim gören mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin eğitim yöneticileri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Benzer bir araştırmada ortaöğretime devam edip mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencisi olan eğitim yöneticilerine uygulanabilir.
- Bu araştırmada nitel araştırma modeli kullanılmış olup yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Daha kapsamlı veriler elde edebilmek adına hem nitel hem nicel araştırma modelinin kullanıldığı bir araştırma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Ağcabay, M. (2012). *Türkiye’de Çocuk İşçiliği, Eğitim Dergisi*, Sayı: 33. Ocak 2012, (<http://www.egitirim.gen.tr/site/arsiv/73-33/661-turkiyede-cocuk-isciligi.html>: Erişim tarihi 5/5/2014)
- Ağcabay, M. (2012). “*Türkiye’de Çocuk İşçiliği*”, *Eğitim Dergisi*, Sayı: 33. <http://www.egitirim.gen.tr/site/arsiv/73-33/661-turkiyede-cocuk-isciligi.html>
- Akalın, M. (2006). “Yoksulluk, Sosyal Dışlanma ve İşsizlik Sarmalı”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Eskişehir.
- Akbıyık, N. (2008). Türkiye’de Tarım Kesiminde İşgücü Piyasalarının Yapısı, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 24(7), 220-238.
- Akbıyık, N. (2011). Malatya’da Çalışan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyal ve Ekonomik Sorunlarının İncelenmesi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 36(10), 132-154.
- Akış, A., Akkuş, A., (2003). “Güneydoğu Anadolu Projesi’nin (Gap) Şanlıurfa’daki Göçe Etkisi”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 01/2003: 529-542
- Akyüz, E. (2001). Çocuk Hakları Sözleşmesinin Temel İlkeleri Işığında Çocuğun Eğitim Hakkı. *Milli Eğitim Dergisi*. 151.
- Ala, M. (2009). *Yoksulluk ve Küresel Çözumsuzlük, Paradoks, Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 2009, Yıl:5 Sayı:2, (e-dergi <http://www.paradoks.org/>)
- Altınpıçak, T. ve Gülçubuk, B. (2004). Ankara İli Polatlı İlçesinde Gezici Kadın Tarım İşçilerinin Çalışma ve Yaşam Koşulları, *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi*. 10 (1), 59-66.
- Anonim, 2002. ILO. A Future Without Child Labour. International Labour Conference, 90th Session, Geneva.
- Anonim, 2005. “Eğitim Hakkı, IV. Demokratik Eğitim Kurultayı”, Eğitimden Yayınları, Sayfa:443, Ankara.
- Anonim, 2008. TÜİK, Hanehalkı İşgücü İstatistikleri, Ankara.
- Anonim, 2016. Erişim tarihi: 08.03.2016 Erişim adresi: <http://www.milliyet.com.tr/diplomali-isciler/ekonomi/detay/2013554/default.htm>
- Anonymous, 2010. “Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesi Stratejisi ve Eylem Planı”. T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sayfa 45, Ankara.

- Arcury, T., & Sara, A. (2007). Quandt delivery of health services to migrant and seasonal farmworkers. *Public Health* , 63.
- Arı, F.A. (2006). *Bölgesel Kalkınma Politikalar ve Yeni Dinamikler*. Derin Yayınları, İstanbul, 352 s
- Aşçı, Z.- Demiryürek, K., (2008). *Kırsal Yoksullukla Mücadelede Yeni Adım: Mikro kredi*, Harran Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi, (ss. 73-79)
- Avşar, Z. ve Öğütoğulları, E. (2012). “Çocuk İşçiliği ve Çocuk İşçiliği ile Mücadele Stratejileri”. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 1, 9-40.
- Bağımsız İletişim Ağı. (18 Eylül 2013). “Mevsimlik Tarım İşçisi Çocuklar Eğitim Yılıının Üçte Birini Kaçırıyor”. Erişim tarihi: 10 Kasım 2013, <http://www.bianet.org/bianet/insan-haklari/150001-mevsimlik-tarim-iscisicocuklar-egitim-yilinin-ucte-birini-kaciriyor>.
- Bakır, Y.E. (2008). *Türkiye’de Çocuk İşçiliği Sorununda Toplumsal Bilinç Düzeyinin Ölçülmesi* (Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi). Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Başaran, İ.E. (1988). *Eğitim yönetimi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Benek, S. ve Ökten, Ş. (2011) Mevsimlik Tarım İşçilerinin Yaşam Koşullarına İlişkin Bir Araştırma: Hilvan İlçesi (Şanlıurfa) Örneği, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 10 (12), 653-676.
- Bequele, Assefa ve William E.Myers, (1998), Çocuk İşçiliğinde Öncelikler: Çocuklar İçin Zararlı Olan İşlerde Çocuk Çalıştırılmasının Önlenmesi, Çev. Rasim Baykaldı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Ankara.
- Budak, U. (12 Haziran 2013). “Göç Çocuk İşçiliğini Arttırdı”. *Urfa Star Bağımsız Günlük Gazetesi*, <http://www.urfastar.com/guncel/goc-cocuk-isciligini-arttirdi-videoh3910.html>.
- Bulut, I. (1997). *Sanayide Çalışan Çocukların Psiko-sosyal Gelişim Sorunları: Sanayi Bölgelerinde Çalışan Çocukların Sorunları*. Ankara: TİSK yayını.
- Bulut, I., Gülcan, M.G., (2007),Çocuk İşçiliği İle Mücadelede Öğretmen El Kitabı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Ankara.
- Bursalıoğlu, Z. (1994). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. Ankara: PEGEM Yayın No:9.
- Bursalıoğlu, Z. (2008). *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*, Ankara, Pegem Akademi.
- Buz, S. (2003). *Yoksulluk ve Göç*, Yoksulluk 2 Cilt, Yoksulluk Sempozyumu 31 Mayıs-1 Haziran 2003, İstanbul, Deniz Feneri Yayınları

- Büyüktarakçı, S. (2010), *İş Hukukunda Mevsimlik İşler ve Kampanya İşleri*, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Calabrese, R. L., & Poe, J. (1990). Alienation: An explanation of high dropout rates among African American and Latino students. *Educational Research Quarterly*, 14(4), 22-26.
- Calabrese, R. L., & Raymond, E. J. (2001). Alienation: Its impact on adolescents from stable environments. *The Journal of Psychology*, 123(4), 397-404
- Castles, S., Miller, M.J. (2008). *Göçler Çağı - Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri* (çev. B.U. Bal, İ. Akbulut), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Chimhowu, A., Jenifer, P., ve Caroline, P. (2005). "The Socioeconomic Impact of Remittances on Poverty Reduction", *Remittances: Development Impact And Future Prospects*, Samuel
- Civan, O.E., ve GÖKALP, A. (2011), "Göçmen İşçi Kavramı ve Göçmen İşçilerin İş Sağlığı ve Güvenliği", *Çalışma ve Toplum*, s. 233-264.
- Çağlar, Ş. (2009). *Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Türkiye Deneyimine Kapsamlı Bir Bakış*. Ankara: Uluslar arası Çalışma Ofisi.
- Çağlayan, S. (2008). "Göç ve Yoksulluk: mutlak ve doğrusal olmayan bir ilişki" *Türkiye'de yoksulluk çalışmaları (derleyen Nurgün Oktik)*, İzmir, Yakın Kitapevi, 2008.
- Çalgüner, C. (1943). *Türkiye'de Ziraat İşçileri*, Ankara, Yüksek Ziraat Enstitüsü Yayınları, 1943.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2005). *Çalışan Çocukların Eğitime Yönlendirilmesi İzmir Projesi Raporu*. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2006). *Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi İçin Zamana Bağlı Politika ve Program Çerçevesi*. Ankara.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2006). *ÇSGB Çalışan Çocuklar Bölümü Türkiye'de Çocuk İşçiliği Sorunu Bizim*. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2007). *ÇSGB Çalışma Genel Müdürlüğü Çalışan Çocuklar Bölümü: Türkiye'de Çocuk İşçiliği İle Mücadele*. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.
- Çelik, V. (2002). *Okul Kültürü ve Yönetimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Çetinkaya, Ö. (2008). Farm Labor Intermediaries In Seasonal Agricultural Work In Adana - Çukurova. Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji ABD-Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 146s. (yayınlanmamış).
- Çınar, S. ve Lordoğlu, K. (2010). “Mevsimlik Tarım İşçileri: Marabadan Ücretli Fındık İşçiliğine”. III. Sosyal Haklar Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 419-448, İstanbul: Petrol İş Yayınları.
- Çınar S. ve Lordoğlu, K. (2011). “Mevsimlik Tarım İşçiliğinde Tekil Bir Analiz: Karasu Fındık Toplama İşçileri”, *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 38, 23-33.
- Çınar, S. ve Lordoğlu, K. (2015). “Mevsimlik Tarım İşçiliğinde Tekil Bir Analiz: Karasu Fındık Toplama İşçileri”. *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi (MSG)* 10 (38), 1-21.
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme: Birinci Kısım, Madde 1-20
- ÇSGB. (2000). *Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Başkanlığı, Çalışan Çocuklar Projesi Raporu*. Ankara: Lazer Ofset Matbaa Tesisleri.
- ÇSGB. (2007). *Çocuk İşçiliği ile Mücadele Öğretmen El kitabı*. Ankara.
- Davran, Kantar, M. ve Tok, N. (2011). Adana İlinde Erkenci Patates Üreten Tarım İşletmelerinin Sosyo - Ekonomik Yapısı ve Toplumsal Cinsiyet Yapılanması. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 43s.
- Dekkers, H. & Claassen, A. (2001). Dropouts- Disadventeged By Defination A Study of The Perspective of Early School Leavers. *Studies in Educational Evaluation*, 27, 341- 354.
- Demirtaş, H. (2010). Okul örgütü ve yönetimi. R. Sarpkaya (Ed.). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Derezotes, D.S. (2000). *Advnced Generalist Social Work Practice*. London: Sage Publications.
- Diaz, D., Marquez, J. ve Dominguez, J.A. (2012). Poor Hands In Far Lands: Senegalese Seasonal Workers In The Strawberry Fields Of The Huelva Province (South-Western Spain). *Annals of The University of Oradea, Geography Series / Analele Universitatii Din Oradea, Seria Geografie*, 22 (1): 89 - 111.
- Doğanay, H. ve Çavuş, A. (2013). Türkiye Ekonomik Coğrafyası (Güncellenmiş ve Genişletilmiş 6. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Doll, B. & Hess, R.S. (2001). Trough A New Lens: Contempoary Psychological Prespectives on School Completion and Dropping out of High School. *School Pschology Quarterly*, 16 (4), 351-356.

Dünya Eğitim Raporu. (2012). Web: <http://www.unesco.org.tr/dokumanlar/egitim/2012.pdf> (Erişim tarihi: 18/03/2013).

Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası. (2007). *Mevsimlik Tarım İşçiliği Nedeni ile Eğitimine Ara Veren İlköğretim Öğrencileri Araştırması*. Ankara: Eğitim sen.

Eğitimde Haklar Bildirgesi (2009). Web: http://www.egitimdehaklar.org/egitimde_haklar.aspx?page=2 (Erişim tarihi: 10 Ocak 2012).

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1999). Web: <http://www.egitimdehaklar.org/documents/93.pdf> (Erişim tarihi: 9 Ocak 2012).

Erbay, E. (2008). *Çocuk İşçi Olmak: Çocuk İşçiliğine Retrospektif Bir Bakış*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını.

Erkuş, A. (1995). *Tarım Ekonomisi*, Ankara: A.Ü. Ziraat Fak. Eğitim Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayınları.

Fidan, F. (2004), “*Çalışan Çocuk Olgusuna Sosyo-Psikolojik Bakış Sanayide Çalışan Çocuklar Örneği*”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1): 30-49.

Friedrich Ebert Stiftung Derneği (2012). *Tarımda Mevsimlik İşçi Göçü Türkiye Durum Özeti*. Mevsimlik İş Göçü İletişim Ağı (MİGA).

Geçgin, E. (2009). Ankara-Polatlı Örneğinde Sosyal Dışlanma Açısından Mevsimlik Tarım İşçiliği. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3-35.

Gülbahar, Y. ve Alper, A. (2009). Öğretim teknolojileri alanında yapılan araştırmalar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 42-2, 93-111.

Gökdayı, İ. (2003) “Türkiye’de Kırsal Yoksulluk ve Anamas Yöresi Örneği” Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2003, s. 1-118

Görücü, İ.- Akbıyık, N., *Türkiye’de Mevsimlik Tarım İşçiliği: Sorunları ve Çözüm Önerileri*, Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 2010, Yıl: 3, S:5, (ss. 189-219).

Graeff-Martins, A.S., Oswald, S., Comassetto, J.O., Kieling, C.,Goncalves, R.R. & Rohde, L.A. (2006). A Package of Intervention to Reduce School Dropout in

Public Schools in a Developing Country. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 15(8), 442-449.

Gülçubuk, B., Karabıyık, E., Tanır, F. (2003). *Türkiye- Tarım Kesiminde En Kötü Biçimde Çalışan Çocuk İşçiliği Temel Araştırması*. Yayınlanmamış Rapor. Ankara.

Gülçubuk, B. (2010). Child Labor Under The Worst Conditions: Child Laborers in Cotton Production in Turkey. *African Journal of Agricultural Research*, 5 (12): 1388 - 1393.

Gülçubuk, B. (2012). “ Tarımda Çocuk Emeği Sömürüsü ve Toplumsal Duyarlılık”. *Çalışma ve Toplum*, 2, 75-94.

Güreşci, E. (2007). Kırsal Göçün Nedenleri ve Tarıma Etkileri Üzerine Bir Araştırma: Erzurum İli İspir İlçesi Kırık Bucağı Örneği. Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi ABD- Doktora Tezi, Erzurum, 105s. (yayınlanmamış).

Gürkan, M. (2006). “Sosyolojik Açından Göç ve Yasadışı Göç Hareketleri”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kırıkkale.

Harran Üniversitesi Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulama ve Araştırma Merkezi. GAP Tarımda Çalışanların Sağlığı Araştırması 2013. Sembol Ofset Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti, Şanlıurfa, 2013; 13.

Havlioğlu, S., ve Koruk, Ş. (2013). Göçebe mevsimlik tarım işçisi ergenlerde yaşam kalitesi düzeyi ve sorun davranışları. *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 11(1), 11-22.

Hek, R. (2005). The role of education in the settlement of young refugees in the UK: the experiences of young refugees. *Practice*, 17(3), 157–171.

Hiring Seasonal Agricultural Workers, Description, <http://www.esdc.gc.ca/eng/jobs/foreignworkers/agriculture/seasonal//index.shtm>.

Hones, D. (2002). *American dreams, global visions: Dialogic teacher research with refugee and immigrant families*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Hoşgör, A. G. (2010). Mevsimlik tarım göçündeki çocukların eğitim(sizlik) görüntüsü. *Perspectives - Türkiye'den siyasi analiz ve yorum* , 38-41.

<http://www.bilgiustam.com/goclerin-nedenleri-ve-sonuclari/> Erişim: 20.03.2013

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.516aa4b2a82413.94716105 Erişim: 11.03.2013.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c253d5bc50c84.41406123 (Erişim tarihi:28.12.2018).

https://tr.wiktionary.org/wiki/yar%C4%B1_g%C3%B6%C3%A7ebe (Erişim tarihi: 28.12.2018).

<http://www.tuik.gov.tr/Gosterge.do?id=3535&sayfa=giris&metod=IlgiliGosterge>

Hurst, P., Termine, P., Karl, M. (2007). *Agricultural Workers and Their Contribution To Sustainable Agriculture And Rural Development / FAO-ILO-IUF.* - Geneva: ILO.

International Labor Office. *Global Employment Trends.* International Labor Organization, 2011.

ILO. (2013). *Marking Progress Against Child Labour,"Global Estimates and Trends 2000-2012"*. Geneva: ILO.

ILO. *IPEC Program Belgesi.* Uluslararası Çalışma Bürosu.

ILO. (2012). *Hollanda ve ILO Tarım Sektöründe Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi İçin İşbirliği Yapıyor.* Ankara: ILO.

IPEC (2007). *Reaching The Unreached: Our Common Challenge - Global Task Force on Child Labour and Education For All (GTF).* Web: <http://www.ilo.org/ipeinfo/product/viewProduct.do?productId=5384> (Erişim tarihi: 05 Ocak 2012).

İlgazi, A. (1996). *Dünya'da ve Türkiye'de Çocuk İstihdamı.* İstanbul: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaleci, H. (2007). *Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyolojik Analizi: Eskişehir Örneği.* Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji ABD - Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 248s. (yayınlanmamış).

Kalkınma Atölyesi. (2013). *Mevsimlik Tarım Göçünden Etkilenen 6 – 14 Yaş Grubu Çocuklar İçin Temel Araştırma (Fındık, Şeker Pancarı, ve Pamuk Hasadı ile Örtü Altı Alçak Tünel Sebze Yetiştiriciliği).* Altan Matbaası, Ankara, 92s.

Karabıyık, E. (2014). *Fındık hasadının oyuncularını. Batı Karadeniz İllerinde Fındık Hasadında Yer Alan Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri, Çocuklar, Tarım Araçları ve Bahçe Sahipleri Temel Araştırması .* Ankara: Kalkınma Atölyesi.

Karacan, A. R. (1991), *Tarım Kesiminde Geçici Tarım İşçilerinin Çalışma Koşulları, Ücret Sistemleri ve Çalışanların Sosyal Güvenlik Üzerine Bir Araştırma: Manisa Örneği,* Friedrich Ebert Vakfı, İstanbul. Özgür, E.M., (1998), *Türkiye Nüfus Coğrafyası,* GMC Basın-Yayın Ltd. Şti., Ankara.

- Karakuş, E. (2006), “Göç Olgusu ve Eğitime Olumsuz Etkileri (Sultanbeyli Örneği)”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Sakarya.
- Karaman, Y., Karaman, K., Yılmaz A. S. (2011). Mevsimlik Tarım İşçileri ve Enformel İlişkiler Ağı: Giresun’da Çalışan Mevsimlik Tarım İşçileri Üzerine Bir Araştırma, 3(1), 211-226.
- Kayhan, N. (2012). Çocuk işçiliği, ILO/IPEC deneyimi ışığında sanayide çalışan çocukların sorunları . *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 4(1) 187-200.
- Kayıkcı, K. (2001). Yönetici yetiştirme sorunu. *Milli Eğitim Dergisi*, Mart- Nisan-Mayıs :150
- Keating K.M., Ellis, B.H. (2007). Belonging and connection to school in resettlement: Young refugees, school belonging, and psychosocial adjustment. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 12(1), 29-43.
- Kepek, E. (2013). *Mevsimlik Tarım İşçisi Çocukların Durumu Kaygı Verici*. Erişim tarihi: 01 Kasım 2013, Bianet Haber Merkezi Ağ Sitesi: <http://bianet.org/biamag/emek/149913-mevsimlik-tarim-iscisi-cocuklarindurumu-kaygi-verici>.
- Keskin, D. (2011). Mevsimlik gezici tarım işçilerinin yasalar karşısında konumu tanımı ve çalışma koşulları. *Mevsimlik tarım işçileri çalışma grubuna (MİGA) gönderilen bilgilendirme notu*.
- Kılıçkaya, N. (1988) *Yurt Dışı Deneyimi Geçiren Ve Geçirmeyen Lise Öğrencilerinin Kendini Gerçekleştirme Düzeyleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Koca, H. ve Girgin, M. (2000). “Alaşehir İlçesine Mevsimlik İşgücü Göçü”, *Doğu Coğrafya Dergisi* 6(4), 301-321.
- Kocacık, F. (1983). *Mevsimlik İşçiler*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1983.
- Koruk, İ. (2010). İhmal Edilen Bir Grup: Göçebe Mevsimlik Tarım İşçileri, *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 38 (Ekim-Kasım-Aralık), 17-22.
- Kumaş, H. (1993). *Türkiye’de Çalışan Çocuk Gerçeği ve Çalışma Koşullarının Değerlendirilmesi (İzmir Örneğinde; Ayakkabıcılık, mobilyacılık, Oto-yan Sanayi Sektörlerinde Bir Çalışma)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 47.
- Kupersmidt, J.B., Martin, S.L. (1997). “Mental Health Problems of Children of Migrant and Seasonal Farm Workers: A Pilot Study”. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, (36), 2, 213- 225).

- Kutlu, S. (2011). “Erişkin Göçebe Mevsimlik Tarım İşçilerinin Yaşam Kalitesi Düzeyi ve Etkileyen Faktörler”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, *Harran Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Şanlıurfa*.
- Küçükkalay, A.M., Dulupçu, M.A., Turunç, Ö. (2000). Dünyada ve Türkiye’de Çocuk İşgücü İstihdamının Sorunları ve Önlenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.5, S.1:103-118.
- Küçükkaraca, N. (2001). *Küçük İşletmelerde Çalışan Çocukların Sorunlarına Genel Bir Bakış, Sanayi Bölgelerinde Çalışan Çocukların Sorunları*, Ankara: TİSK yayınları.
- Lordoğlu, K., ve Çınar, S. (2010). Mevsimlik tarım işçiliğinde tekil bir analiz: Karasu fındık toplama işçileri. *TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 38, 23-33.
- Malcolm, H., Wilson, V., Davidson, J., Kirk, S. (2003). Absence from School: A Study of its causes and effects in seven LEAs. The SCRE centre, University of Glasgow, department for education and skills, Research Report: 424.
- Martin, P.L. (2013). Migration and US Agricultural Competitiveness. *Migration Letters*, 10 (2): 159 – 179.
- McBrien, J. L. (2003). A second chance for refugee students. *Educational Leadership*, 61(2), 76–79.
- McBrien, J. L. (2005). Educational needs and barriers for refugee students in the United States: A review of the literature. *Review of Educational Research*, 75(3), 329–364.
- McCray, E. D. (2006). It’s 10 a.m.: Do you know where your children are? The persisting issue of school truancy. *Intervention in School and Clinic*, 42, 30–33.
- Mclaughlin, J. (2010). “Classifying the “Ideal Migrant Worker””: Mexican and Jamaican Transnational Farmworkers in Canada. *Focaal - Journal of Global and Historical Anthropology*, (57): 79 – 94.
- Mollamahmutoğlu, H. (2004). *İş Hukuku*, Turhan Kitapevi, Ankara.
- Mosselson, J. (2006). Roots & routes: A re-imagining of refugee identity constructions and the implications for schooling. *Current Issues in Comparative Education*, 9(1), 20–29.
- Müftü, G. (2013). Çocukların Hakları ve Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme: Bir Tarihçe, (<http://cocukhaklariizleme.org> , Erişim tarihi: 5/6/2014.)

- Oikonomidou, E. (2010). Zooming into the school narratives of refugee students. *Multicultural Perspective*, 12(2),74-80.
- Okur, Z. (2008). “Mevsimlik İşlerde Yıllık Ücretli İzin”, *Kamu-İş*, C: 10, S: 2, s. 1
- Oral, N. (2006). Türkiye Tarımında Kapitalizm ve Sınıflar. Ankara: Ziraat Mühendisleri Odası:48, 327.
- Öner, İ. (2004). Kadınların Kırdan Kente Yeniden Yerleşime Cevabı: Elazığ’da, Keban Barajı Kadın Göçmenleri Örneği. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji ABD - Doktora Tezi, Elazığ, 423s. (yayınlanmamış).
- Öz, C., S., ve Bulut, E., (2013). “Mevsimlik Tarım İşçilerinin Türk Hukuk Sistemi İçerisindeki Yeri,” *Çalışma Dünyası Dergisi*.
- Özbek, A. (2007). New actors of new poverty: the “other” children of Çukurova. Ankara: Middle East Technical University.
- Özbekmezci, Ş., Sahil, S. (2004). “Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyal, Ekonomik ve Barınma Sorunlarının Analizi”. Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, 19 (3): 261-274.
- Özen, E., Özdemir, D. (2012). *Türkiye’de İhmal Edilen Kırsal Yoksulluk Endonezya’dan Ne Öğrenmeliyiz*, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), 2012, Değerlendirme Notu, N201262 .
- Öztürk, Ş. (2008). Kırsal yoksulluk ve neo-liberal ekonomi politikaları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research*, 1(5), 605-634
- Öztürk, Ş. (2008). *Kırsal Yoksulluk*, Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları derleyen (Nurgün Oktik), Yakın Kitapevi, İzmir, 2008.
- Pelek, D. (2010). Seasonal Migrant Workers in Agriculture: The Cases Of Ordu and Polatlı. Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Modern Türkiye Tarihi ABD - Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 163s. (yayınlanmamış).
- Pettigrew, T. F., Tropp, L. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90, 751–783.
- Resmi Gazete. (1998, Haziran 21). Sözleşme. *138 No’lu Asgari Yaş Sözleşmesi*
- Resmi Gazete. (2001, Haziran 27). Sözleşme. *Kötü Şartlardaki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması Ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Önlemler Sözleşmesi*
- Resmi Gazete. (2012, Kasım 18) Yönetmelik. *Millî Eğitim Bakanlığı İl Ve İlçe Millî Eğitim Müdürlükleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*

- Resmi Gazete. (2012, Kasım 18). Yönetmelik. *Millî Eğitim Bakanlığı İl Ve İlçe Millî Eğitim Müdürlükleri Yönetmeliği*.
- Resmi Gazete. (2015, Ekim 6). Yönetmelik. *Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumlarına Yönetici Görevlendirme Yönetmeliği*.
- Resmi Gazete. (2015, Eylül 20). Yönetmelik. *Millî Eğitim Bakanlığı İl Ve İlçe Millî Eğitim Müdürlükleri Yönetmeliği*.
- Resmi Gazete. (2018, Haziran 21) Yönetmelik. *Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumlarına Yönetici Görevlendirme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*
- Resmi Gazete. (2018, Haziran 21). Yönetmelik. *Millî Eğitim Bakanlığı Eğitim Kurumlarına Yönetici Görevlendirme Yönetmeliği*.
- Sabah, C. (2007). Social adjustment and idealized identity of refugee adolescents. *International Journal of The Humanities*, 4(7), 117-124.
- Sapancalı, F. (2005). *Sosyal Dışlanma*, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- Sarper, S. (2009). İş Hukuku, Beta Yayınları, İstanbul.
- Sayın, C. (2015). Tarımda İş Hukuku Lisans Ders Notları, Antalya.
- Seker, M. (1986). “Türkiye’de Tarım İşçilerinin Toplumsal Bütünleşmesi”, Değişim Yayınları, Ankara, 1986, s. 68.
- Selek, C. (2016). “Mevsimlik Gezici Tarım İşinde Kadın Emegi ve Sorunları”, *Türktob Dergisi* 16, 13-15.
- Sencer, M. (1971). *Türkiye’de Köylülüğün Maddi Temelleri*, İstanbul, ANT Yayınları, 1971.
- Siddiqi, F., Patrinos H. A. (1995), Child Labor: Issue, Causes and Interventions, Human Capital Development and Operations Policy, *Human Capital Development and Operations Policy Çalışma Raporu..*
- Sidorkin, A. M. (2004). In the event of learning: alienation and participative thinking in education. *Educational Theory*, 54(3), 251-262.
- Söyler, İ. (2008). *Eğitim Hizmetleri Bağlamında Vakıf Üniversitelerinin Finansal ve Vergisel Sorunları*, http://dergiler.sgb.gov.tr/calismalar/maliyede_rgisi/yayinlar/md/154/5.ilhamisoyler.pdf, alındığı tarih: 19.03.2015.
- Spencer, J., McGovern, T. (2002). Attitudes toward the culturally different: The role of intercultural communication barrier, affective responses, consensual stereotypes and perceived threat. *International Journal of Intercultural Relations*, 26, 609–631.

- Stephan, W. G., Stephan, C. W. (2000). An integrated theory of prejudice. In S. Oskamp (Ed.), *Reducing Prejudice and Discrimination: The Claremont Symposium on Applied Social Psychology* (pp. 23-45). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Sürüel, T. (2008). “Göç ve Sosyal Dışlanma İlişkisinin Sosyal Politika Açısından Analizi (İstanbul- Sultanbeyli Örneği)”, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, *Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli*.
- Szilassy, E., Arendas, Z. (2007). Understandings of difference in the speech of teachers dealing with refugee children in Hungary. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 33(3), 397-418.
- Şahan, G. (2003). Şanlıurfa'nın Siverek İlçesinde Örgün Eğitimde Başarının Elde Edilmesi. *Eğitim Denetimi Dergisi*. Şubat.
- Şahan, G. (2008). “Mevsimlik İşçi Çocuklarının Eğitim Sorunları Ve Çözüm Önerileri”<http://site.mynet.com/gulsunshan/GULSUN/id10.html> (Erişim: 15.10.2008)
- Şahinkaya, R. (1970), Hatay Bölgesinde Köy ve Şehirde Aile Mutluluğu ve Çocuk Ölümü, A.Ü. Ziraat Fak. Yayınları : 426, Ankara.
- Şahinli, M.A., Şahbaz, N. (2013). “ Çocuk İşgücü Potansiyeli: Türkiye, Kent, Kır”. *İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 15, (3), 29-45.
- Şen, E. (1984). “ Türkiye’de Mevsimlik İşgücü Üzerine Düşünceler”, *Ege Coğrafya Dergisi* 2(1), 1-7.
- Şen, M. (2003). Türkiye Cumhuriyeti'nin onayladığı iş ve sosyal güvenlik hukuku alanındaki çok taraflı uluslararası sözleşmeler. Ankara: Türkiye ağır sanayii ve hizmet sektörü kamu işverenleri sendikası.
- Şen, B., Kahraman, F. (2012). “Oyun Hakkının Uzağında Yaşamak: Türkiye’de İçgöç ve Çocuk Emegi”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27, 167-189
- Şimşek, Z., ve Koruk, İ. (2008). Şanlıurfa il merkezinde gezici mevsimlik tarım işçiliği durumu ve sağlık hizmetlerine erişim. *12. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi 'nde sunulmuş bildiri*. Ankara. 21-25.
- Şimşek, Z. ve Koruk, İ., 2009. Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinden Biri; Mevsimlik Göçebe Tarım İşçiliği. *Çalışma Ortamı Dergisi*, (101): 7 – 9.
- Şimşek, Z. ve Koruk, İ. (2010) İhmal Edilen Bir Grup: Şanlıurfa İl Merkezinde Göçebe Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çocukları, *Türk Tabipler Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*. Ekim-Kasım-Aralık Sayısı, 18-23.

- Şimşek, Z., ve Kırmızıtoprak, E. (2010). Mevsimlik Göçebe Tarım İşçisi Gençlerin Sağlıklı Yaşam Bilgi ve Davranışlarına Akran Eğitiminin Etkisi, *I. Ulusal Nüfus Bilim Kongresi. Genişletilmiş Bildiri Özet Kitabı*, Ankara, (7-10 Ekim 2010), 80-85.
- Şimşek, Z. (2011). *Mevsimlik Tarım İşçilerinin ve Ailelerin İhtiyaçlarının Belirlenmesi Araştırması* Şanlıurfa, Elif Matbaası, 2011.
- Şimşek, H., Katıtaş, S. (2014). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde okula yabancılaşmanın çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Şanlıurfa ili örneği). *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 15(1), 81-99.
- Şişman, Y. (2012). *Sokakta Çalışan Çocukların Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentileri*. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 252.
- T.C. Anayasa. (2012). Ankara: Seçkin.
- Tanır, F. (2012), Adana’da Mevsimlik Tarım İşçiliğinin Sorunları, I. Tarım Sağlığı ve Güvenliği Sempozyumu, (Yayınlanmamış bildiri), Şanlıurfa.
- Taymaz, H. (2003). *İlköğretim ve ortaöğretim müdürleri için okul yöneticiliği*. Ankara: pegem yayıncılık.
- Taymaz, H. (2009). *Okul Yönetimi*, Ankara, Pegem Akademi.
- Terzi, F. (2009), “Çocuk İşçilerin Psiko-Sosyal Durumları”, Karedeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trabzon.
- TİSK. (1994). *Türkiye’de Çocuk İşgücü*. Ankara: Ajans-Türk Matbaacılık Sanayi A.Ş.
- Tor, H. (2010), “Türkiye de Çocuk İşçiliğinin Boyutları”, *ZfWF*, 2(2), 25-42.
- Tsuis, S., Velasco, C. & Wu (2004). Alienation, 05 Haziran 2014 tarihinde <http://www.langora.bc.ca/sociology> adresinden alınmıştır
- Tucker, P.R. (1989). Adolescent alienation: orientations toward and student perceptions of school climate. D. Dies (Ed.), University of Illinois.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük (11.bs.)*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Türk Dil Kurumu. *Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim tarihi: 28 Aralık 2018
- Türk, N.K. (2006). Kilis İli Elbeyli İlçe Merkezindeki Kadın Tarım İşçilerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi ABD - Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 102s. (yayınlanmamış).

- Türk-İş. (2008). *Medya Örgütlenmesi Yoluyla Çocuk İşçiliğine Karşı Farkındalık Geliştirme Projesi*. Ankara: Türk-İş.
- UNICEF. (2006). Üç Aylık UNICEF Türkiye Bülteni. 10 Aralık 2011, Bülteni <http://www.unicef.org.tr/tr/knowledge/detail/179/evet-deyin-ilkbahar>.
- UNICEF. (2013). *Çocukların Durumu*. Ankara: Unicef.
- Vardar, N. (2013). *Mevsimlik Tarım İşçiliği Çocuk Oyuncakı Değil*. Erişim tarihi: 10 Kasım 2011, Bağımsız İletişim Ağı: <http://bianet.org/bianet/toplum/149138-mevsimlik-tarim-isciligi-cocuk-oyuncagidegil>.
- Weber, R.P. (1989). *Basic Content Analysis*, Sage, London.
- World Bank. (2010), *World Development Report 2000/2001*, www.worldbank.org, (13.08.2010).
- www.bilgiustam.com/goclerin-nedenleri-ve-sonuclari/, (18.12.2017)
- Yalçın, Ö.F. (1980). *Çukurova Bölgesinde Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyo-Ekonomik Sorunları Üzerinde Bir Araştırma*, A.Ü. Ziraat Fak. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Yıldırak, N., Gülçubuk, B., Gün, S., Olhan, E. ve Kılıç. M. (2002). "Türkiye'de Gezici ve Geçici Kadın Tarım İşçilerinin Çalışma ve Yaşam Koşulları ve Sorunları", *Uluslar arası Çalışma Örgütü, Türkiye Temsilciliği*, 1-57.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, Ö. (2006). Türkiye'de çocuk işçi sorununun toplumsal görünümü. *Journal of Qafqaz University*, 134-139.
- Yıldız, Ö. (2007b). "Çalışan Çocuklar: 'Sorun' Mu? 'Çözüm' Mü?", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2): 134-143.
- Yurdakul, O. (1982). *Adana İlinde Geçici Tarım İşçilerini Sosyo-Ekonomik Sorunları*, MPM, Ankara.
- Zeytinoğlu, S. (1989). "Çalışan Çocuklar ve Sokak Çocukları", *Türkiye'de Çocuğun Durumu:1990'ların Çocuk Politikası Kongresi*, s: 241, Ankara).
- Zeytinoğlu, S. (2001), *Çalışan Çocukların İstismarı ve İhmali*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.
- Zorc, C., O'Reillu, A. L. R., Matone, M., Long, J., Watts, C. L., & Rubin, D. (2013). The relationship of placement experience to school absenteeism and changing schools in young, school-aged children in foster care. *Children and Youth Services Review*, 35, 826-833. *Araştırma Tipi: Orijinal araştırma*

EKLER

Ek 1. 2010/6 Sayılı Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesine Yönelik Başbakanlık Genelgesi

Mevsimlik gezici tarım işçisi olarak çalışmak amacıyla, buldukları illerden diğer illere aileleri ile birlikte giden vatandaşlarımızın bu süreçte ulaşım, barınma, eğitim, sağlık, güvenlik, sosyal çevreyle ilişkiler, çalışma ve sosyal güvenlik bakımından mevcut sorunlarının tespiti ile bu sorunların giderilmesine yönelik olarak aşağıda belirtilen çalışmalar, ilgili kurum ve kuruluşların işbirliğiyle yürütülecektir.

1. Merkezde, konuyla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanması, yürütülmesi gereken faaliyetlerin izlenmesi, uygulama sırasında doğabilecek sorunlara çözüm üretilmesi ve bir veri tabanı oluşturulması için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Müsteşar Yardımcısının Başkanlığında; İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Türkiye İş Kurumu, tarım işkolunda örgütlü en çok üyeye sahip işçi sendikası ile Türkiye Ziraat Odaları Birliği temsilcilerinin katılımıyla “Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri İzleme Kurulu” oluşturulacaktır.

2. Mevsimlik gezici tarım işçisi (İşçi) gönderen ve alan her il ve ilçede, mülki idare amirinin başkanlığında; o ildeki ve ilçedeki ilgili kurum ve kuruluş, işçi, aracı ve işveren (toprak sahibi/işleyen) temsilcilerinin katılımı ile “İl/İlçe Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri İzleme Kurulu” oluşturulacaktır.

3. İşçilerin göç döneminde yolculuklarının güvenli ve sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi maksadıyla; göç alan ve veren yerler arasında ulaşım ile ilgili koordinasyon sağlanacak, trafik denetimleri artırılacak, araç ve trafik güvenliğinin gerektirdiği kontroller hassasiyetle ve sıklıkla yapılacak, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınca gerekli bütün tedbirler alınacaktır.

4. İhtiyaca göre tren seferleri artırılacak, işçilerin il ve ilçe merkezlerinde geçici konaklamaları için ihtiyaç halinde ve imkânlar dâhilinde kamuya ait alan ve

tesislerden yararlanma imkânı sağlanacak, şehir içinde, otogar ve istasyonlarda, parklarda vs. gelişi güzel konaklama ve beklemelerine fırsat verilmeyecektir.

5. İşçilerin ihtiyaç duyduğu ekmek ve yemek pişirme, çamaşır ve bulaşık yıkama ile tuvalet ve banyo mahalleri gibi asgari ihtiyaçların karşılandığı barınma yerlerinin işverenlerce karşılanması sağlanacak, bunun sağlanamadığı bölgelerde; işçilerin yoğun olarak çalıştığı yerlere en yakın mesafede, alt yapısı il özel idarelerince hazırlanacak toplulaştırılmış uygun yerleşim yerleri oluşturulacaktır.

6. Yerleşim alanlarının; doğa olaylarından fazla etkilenmeyecek, elektrik, su, kanalizasyon, yol gibi hizmetlerin sunumunun kolaylıkla sağlanabileceği, sağlık şartları uygun, tehlikeli tesislere ve girilmesi yasak yerlere yeterli mesafede, barınacak işçilerin sayısına uygun büyüklükteki hazine arazileri arasından seçilmesine özen gösterilecektir.

7. Toplulaştırılmış çadır yerleşim yerlerinde il özel idarelerince seyyar kolaylık tesisleri kurulacaktır. Kolaylık tesislerinde; tuvalet, banyo, çamaşır ve bulaşık yıkama yerleri ile ekmek pişirme imkânları ve gerektiğinde derslik olarak kullanılabilir sosyal tesis bulundurulacaktır. İhtiyaç duyulacak çadır ve seyyar kolaylık tesisleri imkânlar ölçüsünde öncelikle bölgedeki Türkiye Kızılay Derneği, valilikler ve belediyelere ait depolardan temin edilecektir. İhtiyaçların bu şekilde karşılanamaması halinde il özel idarelerince kiralama ve hizmet satın alma yoluna gidilecektir.

8. Bu yerleşim yerlerindeki içme ve kullanım suyu ile elektrik ihtiyacı; şebeke tesisi, mahallinde sondaj, su tankı/tankeri, elektrik hattı tesisi veya jeneratör temini suretiyle il özel idarelerince sağlanacak ve kullanım bedelleri kullananlardan alınacaktır.

9. Toplulaştırılmış çadır yerleşim yerlerinin belli aralıklarla her türlü haşerelere karşı ilaçlanması ile çöplerin alınması, mücavir sınırlara göre ilgili belediye veya il özel idaresi tarafından yerine getirilecektir.

10. İşçilerin ve ailelerinin kimlik bilgileri 1774 sayılı Kimlik Bildirme Kanunu esaslarına göre alınacak, ayrıca, mahalli kolluk kuvvetlerince bunların konakladıkları

bölgelere gece ve gündüz mutlak zamanlarda güvenlik amaçlı devriye faaliyetleri yapılacaktır. Ayrıca bu işçiler ve ailelerine ilişkin bilgiler Türkiye İş Kurumunca alınacak ve bunlar hakkında veri tabanı oluşturulacaktır.

11. İşçilerin ve ailelerinin bulaşıcı ve salgın hastalıklara karşı düzenli sağlık taramaları, çocukların gelişimi ve gebelik takipleri periyodik olarak yaptırılacak, bu hizmetler için gerekirse mobil sağlık ekipleri oluşturulacaktır. Bunların aileleri ve çocukları sosyal hizmetler kapsamında bilgilendirilecek, psikolojik destek verilecek ve varsa özürü ve yaşlıların devletimizin bu kesimler için sunduğu imkân ve hizmetlerden yararlandırılmaları sağlanacaktır.

12. İşçilerin zorunlu öğretim çağındaki çocuklarının eğitimlerini devam ettirmek üzere; kendi yörelerindeki veya gittikleri yerlerdeki Yatılı İlköğretim Bölge Okullarına misafir öğrenci olarak alınmaları veya taşınmalı eğitim veya mobil eğitim gibi imkânlardan en uygun olanı seçilerek çocukların okula devamları sağlanacaktır. Bu hususta şartlı nakit transferi gibi özendirici tedbirler etkin şekilde uygulanacak, çocukların okul kıyafetleri ve malzemeleri İl/İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca temin edilecektir.

13. İşçilerin geri dönüşlerinde başta kadın ve genç kızlar olmak üzere, yetişkinlere okuma-yazma, Sosyal-kültürel faaliyetler ve meslek edindirme kursları düzenlenmesi hususunda gerekli imkânlar hazırlanacaktır.

14. İşçilerin sosyal güvenlikleri açısından mevcut durumları Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı tarafından yürütülecek çalışmalarla iyileştirilecektir. Çocuk işçiliği ve çocuk emeğinin istismarı ile etkin mücadele edilecektir.

15. Tarımda iş araçlarının belgelendirilmesi zorunlu hale getirilecek, belgesi olmayan iş araçlarının işçi temin etmelerinin önlenmesi ve iş araçları ile işverenler veya doğrudan işçiler ile işverenler arasında sözleşme yapılmasının sağlanması için gerekli tedbirler alınarak, vaki uyuşmazlıklarda mağduriyetlerin önüne geçilecektir. İşveren/iş aracı ve işçi arasındaki ücret alacağına ilişkin uyuşmazlıkların öncelikle il ve ilçelerde kurulacak izleme kurullarında çözümlenmesine çalışılacaktır.

16. Belgesi olmayan ve sözleşme imzalamadan iş alan aracılar Türkiye İş Kurumu tarafından “Tarımda İş ve İşçi Bulma Aracılığına İzin Verilmesi ve Aracıların Denetimi Hakkında Yönetmelik” hükümleri çerçevesinde denetlenerek, ilgili mevzuatı çerçevesinde gereği yapılacaktır.

17. Tüm bu tedbirler ve çalışmalar valiliklerin gözetim ve denetiminde icra edilecek, tedbirlerin doğru anlaşılması ve uygulanması için göç veren illerde işçiler ve aracılara, göç alan illerde ise işverenlere ve yöre halkına yönelik bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları planlanacak, il düzeyinde alınacak tedbirler valiliklerce ilan edilecek, aykırı davranışlar hakkında idari ve cezai yaptırım uygulanması için gerekli işlemler geciktirilmeden yapılacaktır.

18. Tüm bu faaliyetler için ihtiyaç duyulan kaynak, valiliklerce hazırlanacak projeler doğrultusunda; 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanununun geçici 6. maddesinde yer alan ekonomik kalkınma ve sosyal gelişmeye yönelik altyapı yatırımları için işsizlik sigortası fonundan aktarılan kaynaklardan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca il özel idarelerine gönderilecek ödenekler ile imkânlar ölçüsünde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ve il özel idarelerinin bütçelerinden karşılanacaktır.

19. İl/İlçe Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri İzleme Kurullarınca, mevsimlik çalışma döneminin başında ve sonunda, o il ve ilçede yürütülen faaliyetler, karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri İzleme Kurulunda görüşülmek üzere Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına gönderilecektir. İşçilerin ve yöre halkının birbirinin emek ve işine duydukları ihtiyaç, kardeşlik ve dayanışma bilincini güçlendirmeye yönelik olarak yukarıda sıralanan faaliyetler ilgili tüm kurum ve kuruluşlar, meslek teşekkülleri ve sivil toplum örgütlerinin de katkılarıyla uygulanacaktır. İstismara yol açacak sosyal ve siyasal sorunlara fırsat verilmeyecek, özellikle Devletin tarafsızlığına gölge düşürecek her türlü söz, eylem ve uygulamadan kesinlikle kaçınılacaktır.

Ek 2. 2011/25 Sayılı Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Çocuklarının Eğitimlerine Yönelik Bakanlık Genelgesi

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede de önemle vurgulandığı üzere, temel eğitim herkesin eşit olarak yararlanması gereken en doğal bir hak olarak tanımlanmıştır. Türkiye söz konusu Bildirge ve Sözleşmeyi taraf ülke olarak imzalamıştır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 28'inci maddesinde özetle; "Taraf devletler çocuğun eğitim hakkını kabul eder ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle ilköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler... Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar... Eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirir ve teşvik ederler." denilmektedir.

Uluslararası belgelerin yanı sıra bireye eğitim hakkının sağlanması amacıyla ulusal düzeyde de mevzuatımızda olumlu düzenlemeler yapılmıştır. 1924 Anayasasının 87'nci, 1961 Anayasasının 50'nci ve 1982 Anayasasının 42'nci maddesi ile 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda ilköğretim, mecburi öğretim çağındaki çocuklar için zorunlu ve devlet okullarında parasızdır hükmüne yer verilmiştir.

Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısı ve coğrafi şartları gereği birçok vatandaşımız yılın belirli dönemlerinde ikamet ettikleri yerleşim birimlerinden mevsimlik gezici tarım işçisi olarak yurdun farklı bölgelerine göç etmektedirler. Eğitim öğretim dönemi içine rastlayan zorunlu göçler neticesinde öğrenim çağındaki birçok çocuğumuzun eğitim ortamından uzaklaşmaları söz konusu olmaktadır.

Bu durumdaki çocuklarımızın gittikleri yerlerde öğrenim hakkından faydalandırılmaları önem arz etmektedir. Mevsimlik gezici tarım işçisi çocuklarının eğitime erişim ve devamlarının sağlanması noktasında aşağıdaki yol haritasına uyulacaktır:

1- İlgı (a) Genelge hükümleri doğrultusunda, Bakanlığımız tarafından yapılması gereken görev ve sorumluluklar, diğer kurum ve kuruluşlarla koordineli bir şekilde yerine getirilecektir.

2- Mevsimlik gezici tarım işçilerinin zorunlu eğitim çağındaki çocuklarının öncelikle kendi bölgelerindeki yatılı ilköğretim bölge okullarına yerleştirilmeleri sağlanacaktır.

3- Yatılı öğrenci olarak yerleştirilme imkânı bulunmayan bölgelerdeki mevsimlik gezici tarım işçi çocukları, göç ettikleri yerlerde taşınalı ilköğretim uygulamasından yararlandırılacaktır.

4- İlgı (b) Yönetmelik hükümleri doğrultusunda mevsimlik gezici tarım işçisi çocuklarının yoğun olarak bulunduğu yerlerde gezici öğretmen görevlendirilerek mobil okul veya çadır okul uygulaması yapılacaktır.

5- Zamanında okula kayıt yaptıramamış veya öğrenimlerine bir süre ara vermiş çocuklardan durumu uygun olanlar, Yetiştirici Sınıf Öğretim Programından faydalandırılacaktır.

6- Özel eğitim ihtiyacı bulunan çocukların eğitim haklarından faydandırılması için Rehberlik Araştırma Merkezi Müdürlükleri tarafından gerekli çalışmalar yapılacaktır.

7- Ekonomik durumu yetersiz olan ailelerin çocuklarının şartlı eğitim yardımı ile diğer eğitim yardımlarından faydandırılması için gerekli tedbirler alınacaktır.

8- Yönetici, rehber öğretmen, gönüllü veli ile katkıda bulunacak diğer kurum ve kuruluşların personelinden oluşturulacak ekipler tarafından halk eğitim merkezleri bünyesinde; eğitimin önemi, eğitime erişim, eğitim hakkından faydalanma gibi konular ile okuma yazma i. ve II. Kademe okuma yazma kursları, mevsimlik gezici tarım işçilerine ve toplum liderlerine bilgilendirme çalışmaları yapılacak, ayrıca yaşam boyu eğitim felsefesinden hareketle yaygın eğitim ihtiyacı olanlar tespit edilerek eğitim ihtiyaçları karşılanacaktır.

9- Mevsimlik ve gezici tarım işçilerinin göç ettikleri yerlerde bulunan halk eğitim merkezi müdürlüklerince, ailelere yönelik sosyal faaliyetler yapılacak, öncelikli

tarım alanları olmak üzere meslek edindirme kursları düzenlenecek, toplumsal gelişime destek bakımından aile içi ve bireysel eğitim-danışmanlık hizmetleri (uzman kişilerden oluşturulacak ekiplerce) verilecektir.

10- İl/İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından, mevsimlik ve gezici tarım işçilerinin maddi ihtiyaçlarının karşılanmasına öncelik verilecek, çocukların okul kıyafetleri, kırtasiye vb. gereksinimlerinin giderilmesi sağlanacaktır.

11- Mevsimlik gezici tarım işçisi olarak çalışan ailelerin çocuklarının izlenebilmesi için e-okul sistemi öğrenci genel bilgileri ekranında oluşturulacak bölüme okul yönetimince öğrenci bilgileri düzenli olarak sisteme işlenecektir.

12- Mevsimlik gezici tarım işçisi çocuklarına yönelik yürütülen çalışmalar altışar aylık dönemler (haziran-aralık) halinde raporlanarak Bakanlığımıza gönderilecektir.

Ek 3. 2016/5 Sayılı Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ile Göçer ve Yarı Göçer Ailelerin Çocuklarının Eğitime Erişimine Yönelik Bakanlık Genelgesi

Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısı ve coğrafi şartları gereği birçok vatandaşımız yılın belirli dönemlerinde ikamet ettikleri yerleşim birimlerinden mevsimlik gezici tarım işçisi, göçer veya yarı göçer olarak yurdun farklı bölgelerine göç etmektedirler. Eğitim ve öğretim dönemine rastlayan bu göçler neticesinde zorunlu öğrenim çağındaki birçok çocuğumuzun eğitim ortamından uzaklaşması söz konusu olmaktadır. Bu durumdaki çocuklarımızın gittikleri yerlerde eğitim ve öğretim haklarından faydalanmaları önem arz etmektedir.

Başbakanlığın ilgi (b) Genelgesiyle;

"Mevsimlik gezici tarım işçisi olarak çalışmak amacıyla, buldukları illerden diğer illere aileleri ile birlikte giden vatandaşlarımızın bu süreçte ulaşım, barınma, eğitim, sağlık, güvenlik, sosyal çevreyle ilişkiler, çalışma ve sosyal güvenlik bakımından mevcut sorunların tespiti ile bu sorunların giderilmesine yönelik olarak ilgili kurum ve kuruluşların işbirliğiyle yürütüleceği...

Mevsimlik gezici tarım işçisi gönderen ve alan her il ve ilçede, mülki idare amirinin başkanlığında; o ildeki ve ilçedeki ilgili kurum ve kuruluş, işçi, aracı ve işveren (toprak sahibi/işleyen) temsilcilerinin katılımı ile "İl/İlçe Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri izleme Kurulu" oluşturulacağı, hususları valiliklere duyurulmuştur.

Bu bağlamda ilgi (a) Kanununun 9 uncu maddesinde;

"Nüfusun az veya dağınık olduğu yerlerde; köyler gruplaştırılarak, merkezi durumda olan veya durumu uygun bulunan köylerde ilköğretim bölge okulları ve bunlara bağlı pansiyonlar, gruplaştırmanın mümkün olmadığı yerlerde ise yatılı ilköğretim bölge okulları veya gezici okullar açılabilir. Gezici okullarda gezici öğretmenler görevlendirilir. Bu okullarda yetiştirici sınıflar ve kurslar da açılabilir." hükümleri yer almaktadır.

Mevsimlik tarım işçileri ile göçer veya yarı göçer ailelerin çocuklarının, eğitime erişimi, okullaşması ve devamlarının sağlanması hususunda İlgi (b) Genelge

hükümleri doğrultusunda, Bakanlığımızca, diğer kurum ve kuruluşlarla koordineli bir şekilde yerine getirilirken aşağıda belirtilen yol haritasına uyulacaktır:

1- Mevsimlik tarım işçisi ile göçer veya yarı göçer ailelerin çocuklarının eğitime erişimini ve okullaşmasını sağlamak amacıyla göç alan veya göç veren il/ilçe millî eğitim müdürlüklerinde, bir okul müdürü veya müdür yardımcısı başkanlığında, norm fazlası en az üç öğretmen (norm fazlası öğretmen bulunmayan yerlerde ise bir okul müdürü ve üç okul müdür yardımcısı) den “İl/İlçe Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ile Göçer veya Yarı Göçer Ailelerin Çocuklarını Takip Ekipleri” kurulacaktır. Bu takip ekipleri temel eğitimden sorumlu il/ilçe millî eğitim şube müdürlerinin sorumluluğunda çalışacaktır.

2- Valilik ve kaymakamlıklarca İl/İlçe Mevsimlik Tarım İşçileri ile Göçer ve Yarı Göçer Ailelerin Çocuklarını Takip ekiplerine imkânlar dâhilinde araç temin edilecektir.

3- İl/İlçe Mevsimlik Tarım İşçileri ile Göçer ve Yarı Göçer Ailelerin Çocuklarını Takip ekiplerince;

a) Okul müdürlükleri, muhtarlıklar, emniyet müdürlükleri, il/ilçe jandarma/karakol komutanlıkları ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içerisinde alan çalışması yaparak illerine gelen veya illerinden giden mevsimlik tarım işçisi ile göçer veya yarı göçer ailelerinin zorunlu öğrenim çağındaki çocuklarının tespit edilmesi,

b) İlinde mevsimlik gezici tarım işçiliği, göçer veya yarı göçer olarak ayrılanların zorunlu öğrenim çağındaki çocuklarının listesini, ailelerin gideceği ilin il millî eğitim müdürlüğüne gönderilmek üzere bulunduğu il/ilçe millî eğitim müdürlüklerine en kısa zamanda teslim edilmesi,

c) Aynı il içerisinde mevsimlik gezici tarım işçisi, göçer veya yarı göçer olarak göçen zorunlu öğrenim çağındaki çocukların tespitini yapmaları ve eğitime erişimleri için gerekli tedbirlerin alınması,

ç) İline gelen veya ilinden giden mevsimlik gezici tarım işçisi, göçer veya yarı göçer ailelere yönelik muhtelif zamanlarda çocukların eğitime erişimleri hususunda bilinçlendirme amaçlı ev/çadır ziyaretleri yapılması,

d) Mevsimlik tarım işçisi çalıştıranlar (toprak sahibi/işleyen/aracı) ziyaret edilerek çocuk işçiliği ile ilgili müeyyideler konusunda bilgilendirilmeleri,

e) e- Okul Yönetim Bilgi Sisteminde “Mevsimlik Gezici Tarım İşçi Öğrencisi” geçici nakil nedeninden gelen öğrencilerin okula devam ve takiplerinin yapılması sağlanacaktır.

4- Okul müdürlükleri, okullarından tarım işçisi olarak giden çocukları ve gittikleri yerleri tespit ederek bağlı olduğu il/ilçe millî eğitim müdürlüğüne ivedilikle bildireceklerdir.

5- Zorunlu eğitim çağındaki mevsimlik tarım işçisi, göçer ve yarı göçer ailelerin ortaokul öğrencileri öncelikle yatılı bölge ortaokullarına yerleştirilecek; bu imkân olmayan ortaokul öğrencileri ile ilkokul öğrencileri taşınmalı eğitim uygulamasından yararlandırılacaktır. Mevsimlik Tarım işçisi ailelerin çocukları taşındıkları okullara misafir öğrenci olarak kayıt ettirilecek ve öğretmenlerin bu öğrencilere verdikleri puanlar ile devam durumları kayıtlı oldukları okul müdürlüklerine gönderilecektir.

6- Mevsimlik tarım işçi çocuklarından kayıtlı oldukları okulluna geri dönen öğrencilere ihtiyaç olması halinde telafi eğitimleri yaptırılacaktır.

7- Taşınmalı eğitim yoluyla eğitim sağlanacak olanlar için il/ilçe milli eğitim müdürlüklerince gerekli tedbirler alınacaktır.

8- Taşınmalı eğitim kapsamına alınamayan mevsimlik tarım işçisi, göçer veya yarı göçer ailelerinin çocuklarının yoğun olarak bulunduğu yerlerde gezici öğretmenler görevlendirilerek il/ilçe merkezindeki bir okulla ilişkilendirilerek mobil, prefabrik veya çadır sınıflar açılacaktır. Bu hususla ilgili olarak;

a)Gezici öğretmenliklere tercihen, görevlerinin icaplarına uygun olarak sağlıklı ve tecrübeli öğretmenler görevlendirilecek, bu öğretmenler gerektiğinde seminer ve kurslara tabi tutulacaktır.

b) Bu öğretmenlere görev sırasında ve seminerler süresince kanunî yevmiye ve yollukları ödenecektir.

c) Mobil, prefabrik veya çadır sınıflarda görevlendirilen öğretmenler Talim ve Terbiye Kurulunca onaylanan Öğretim Programlarını esas alarak, öğrencilerin seviyelerini tespit ederek çevrenin ve öğrenci grubunun özelliklerine göre esnek ders programlar uygulayıp günlük çalışma planı ve çizelgesini hazırlayarak bağlı bulunduğu il/ilçe millî eğitim müdürlüklerine onaylattıracaklardır.

9- Mevsimlik tarım işçisi ile göçer ve yarı göçer ailelerin çocuklarının özel eğitim ihtiyaçlarının giderilmesi için il/ilçe Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu ve Rehberlik Araştırma Merkezi Müdürlükleri tarafından ilgili komisyonlarla koordine halinde gerekli çalışmalar yapılacaktır.

10- Mevsimlik tarım işçisi ile göçer ve yarı göçer ailelerin çocuklarının şartlı eğitim ve diğer yardımlardan faydalandırılması için gerekli tedbirler alınacaktır.

11- Mevsimlik tarım işçisi ile göçer veya yarı göçer ailelerine yaşam boyu eğitim felsefesinden hareketle halk eğitim merkezleri bünyesinde eğitimin önemi, eğitime erişim, eğitim hakkından faydalanma konularında bilgilendirme faaliyetleri, aile içi ve bireysel eğitim-danışmanlık hizmetleri ve meslek edindirme kursları verilecek, I. ve II. Kademe okuma yazma kursları düzenlenecektir.

12- Halk eğitim merkezi müdürlüklerince; mevsimlik tarım işçisi ile göçer veya yarı göçer ailelerinin çocuklarının eğitim eksikliklerinin tamamlanması amacıyla yarı yıl ve yaz tatilinde telafi, yetiştirme ve destekleme kursları ile sosyal etkinlik çalışmaları yapılacaktır.

13- İl/ilçe millî eğitim müdürlüklerince; mevsimlik tarım işçisi ile göçer veya yarı göçer ailelerinin çocuklarının okul kıyafetleri, kırtasiye ve benzeri ihtiyaçlarının İl/İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından temin edilmesi için gerekli girişimler yapılacaktır.

14- İl/İlçelerde kurulan 'İl/İlçe Mevsimlik Tarım İşçileri ile Göçer ve Yarı Göçer Ailelerin Çocuklarını Takip ekiplerin' nce yapılacak çalışmaların koordinasyonundan ve raporlandırılmasından 'İl Mevsimlik Tarım İşçileri ile Göçer ve Yarı Göçer Ailelerin Çocuklarını Takip ekipleri' sorumlu olacaktır.

15- Bu genelge kapsamında yürütülen çalışmalar, altışar aylık dönemler(Haziran-Aralık) halinde raporlanarak Bakanlığımızın ilgili birimlerine gönderilecektir.

16- Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğünün 20 Nisan 2011 tarihli ve B.08.0.İGM.0.73.04-200/5410 Sayılı 2011/25 No'lu genelge yürürlükten kaldırılmıştır.

Ek 4. 2017/6 Sayılı Mevsimlik Tarım İşçileri Genelgesi

Mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmak amacıyla; buldukları illerden başka illere giden vatandaşlarımızın ve ailelerinin bu süreçte yaşadıkları sorunlarının giderilmesine yönelik olarak aşağıda belirtilen çalışmalar, ilgili kurum ve kuruluşların işbirliğiyle yürütülecektir.

1. Valiliklerce, mevsimlik tarım işçilerinin yoğun olarak çalıştığı yerlerde; eğitim ve sosyal faaliyetleri ile işçilerin temel ihtiyaçlarını giderebilecekleri ortak kullanım alanları olan, iklim şartlarına uyumlu, emniyetli, ekonomik, estetik ve fonksiyonel, prefabrike, betonarme ya da çelik iskeletli, yeterli büyüklükte bir bina ile elektrik, su ve kanalizasyon alt ve üst yapısı bulunan geçici yerleşim alanları oluşturulması sağlanacaktır.

2. Geçici yerleşim alanları; sel ve su baskını gibi doğa olaylarından olumsuz etkilenmeyecek, yol ve altyapı hizmetlerinin sunumunun kolaylıkla sağlanabileceği, sağlık şartlarına uygun, tehlikeli ve girilmesi yasak yerlere yeterli mesafede, işçilerin asgari ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikleri haiz ve işçi sayısına uygun büyüklükteki Hazine taşınmazları arasından seçilecektir. Bu kapsamda talep edilen ve Maliye Bakanlığınca uygun görülen taşınmazlar belirtilen amaçlarda kullanılmak üzere tahsis edilecektir.

3. Geçici yerleşim alanlarına su ve elektrik hizmeti verilmesine ilişkin abonelik ve kullanım bedelleri yatırım izleme ve koordinasyon başkanlıkları ile il özel idareleri bütçelerine Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca aktarılan ödeneklerden karşılanacaktır.

4. Geçici yerleşim alanlarının belirli aralıklarla her türlü haşerelere karşı ilaçlanması ile atıkların uzaklaştırılması, temiz içme ve kullanma suyu sağlanması hizmetleri; belediye sınırları içinde veya mücavir alanlarda ilgili belediyelerce, belediye sınırları dışında ise il özel idarelerince yerine getirilecektir.

5. İl halk sağlığı müdürlüklerince mevsimlik tarım işçilerinin ve ailelerinin kanser taramaları ile bulaşıcı ve salgın hastalıklara karşı düzenli sağlık taramaları, aşılama, gebe, bebek ve çocukların izlemleri yaptırılacak; üreme ve kadın sağlığı

hizmetleri, çevre sağlığı hizmetleri ve sağlık okuryazarlığı faaliyetleri, periyodik olarak yürütülecek, bu hizmetlerin ve hizmetlere erişimin kolaylaştırılması amacıyla mobil sağlık ekipleri oluşturulacaktır. Ayrıca, mevsimlik tarım işçiliğinin yoğun olduğu bölgelerde yeterli sayıda sağlık personelinin istihdamı sağlanacak ve hizmet ihtiyacına göre personelin çalışma saatleri düzenlenecektir.

Sağlık hizmeti sunulan mevsimlik tarım işçilerinin ve ailelerinin T.C. kimlik numaraları her hizmet sunumunda alınarak, kişi bazında sunulan sağlık hizmetinin türü (teşhis, tanı, tedavi vb. kişisel veri içermeyecek şekilde), bu hizmetin verildiği sağlık birimi/yer bilgisi ile birlikte Mevsimlik Tarım İşçileri Bilgi Sistemi'ne (e-METİP) aktarılacaktır. Bu bilgilerin e-METİP'e sürekli ve eksiksiz şekilde aktarılması için teknik altyapının kurulması çalışmaları dâhil gerekli her türlü düzenleme Sağlık Bakanlığı tarafından gecikmeksizin yapılacaktır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, e-METİP'e kayıtlı olan mevsimlik tarım işçisi ve ailelerin T.C. kimlik numaralarını Sağlık Bakanlığına bildirecektir.

6. Aile ve sosyal politikalar il müdürlüklerince sosyal hizmetler kapsamında ailelerin bilgilendirilmesi sağlanacak ve aileler; kadın, çocuk, engelli ve yaşlılar için sunulan hizmetlerden yararlandırılacaktır. Ayrıca, okul çağma gelmemiş çocuklar için aile ve sosyal politikalar il müdürlükleri tarafından geçici yerleşim alanlarında görevlendirilecek çocuk gelişim uzmanlarınca eğitim ve bakım hizmetleri sunulacaktır.

7. İl milli eğitim müdürlüklerince; öncelikle geçici yerleşim alanlarında eğitim ve sosyal faaliyetler için oluşturulan binanın, çocuklar için etkin bir eğitim merkezi olarak kullanılması sağlanacak; işçilerin zorunlu öğretim çağındaki çocuklarının eğitimlerini devam ettirmek üzere Milli Eğitim Bakanlığınca yayımlanan 2016/5 sayılı Genelge hükümleri titizlikle uygulanacaktır. Bu hususta şartlı nakit transferi gibi özendirici tedbirler etkin şekilde uygulanacak, çocukların okul kıyafetleri ve malzemeleri valiliklerce sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları aracılığıyla temin edilecektir. Ayrıca özel eğitim ihtiyacı bulunan çocuklar rehberlik araştırma merkezi müdürlükleri tarafından eğitim imkânlarından faydalandırılacaktır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kullanılmakta olan Milli Eğitim Bakanlığı Okul Yönetim Bilgi Sistemi'nde (e-Okul) yer alan mevsimlik tarım işçisi çocuklarına ilişkin kayıtlar e-METİP'e aktarılacaktır. Bu bilgilerin e-METİP'e sürekli ve eksiksiz şekilde aktarılması için teknik altyapının kurulması çalışmaları dâhil gerekli her türlü düzenleme Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gecikmeksizin yapılacaktır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığına e-METİP'e kayıtlı olan mevsimlik tarım işçisi anne veya babanın T.C. kimlik numaralarını bildirecektir.

8. İl müftülüklerince mevsimlik tarım işçilerinin ve ailelerinin inanç ve ibadet ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli tüm tedbirler alınacaktır.

9. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı tarafından işçilerin göç döneminde yolculuklarının güvenli ve sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi amacıyla; göç alan ve veren yerler arasında trafik denetimleri artırılacak, araç ve yol www.alomaliye.com güvenliğinin gerektirdiği kontroller hassasiyetle ve sıklıkla yapılacak ve gerekli bütün tedbirler alınacaktır. Ayrıca, münhasıran mevsimlik tarım işçilerini taşıyan karayolu araçlarının 24.00-06.00 saatleri arasında şehirlerarası yolculuk yapmaması sağlanacaktır.

10. Kolluk kuvvetlerince mevsimlik tarım işçilerinin ve ailelerinin bilgileri alınacaktır. Bu bilgiler, e-METİP'e aktarılacaktır. Bu bilgilerin e-METİP'e sürekli ve eksiksiz şekilde aktarılması için teknik altyapının kurulması çalışmaları dâhil gerekli her türlü düzenleme Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı tarafından gecikmeksizin yapılacaktır.

11. Kolluk kuvvetlerince, geçici yerleşim alanlarında gece ve gündüz düzenli aralıklarla güvenlik amaçlı devriye faaliyetleri yapılacaktır.

12. Mevsimlik tarım işçileri, daimi ikamet ettikleri illere geri döndüklerinde çalışma ve iş kurumu il müdürlükleri, halk eğitim merkezleri ve mesleki eğitim merkezlerince; işçiler arasında yaygın eğitim ihtiyacı olanlar tespit edilerek eğitim ihtiyaçları karşılanacak, yetişkinlere okuma-yazma ve/veya meslek edindirme kursları ile sosyal-kültürel faaliyetler düzenlenecektir.

13. Çalışma ve iş kurumu il müdürlüklerince, işverenlerin mevsimlik tarım işçilerini özel istihdam büroları veya İŞKUR'a kayıtlı tarım aracıları aracılığı ile istihdam etmelerine yönelik tanıtıcı ve teşvik edici faaliyetler gerçekleştirilecektir.

14. Çalışma ve iş kurumu il müdürlükleri ve sosyal güvenlik kurumu il müdürlüklerince, işçilerin çalışma ve sosyal güvenlikleri açısından mevcut durumları yürütülecek çalışmalarla iyileştirilecek ve çocuk işçiliği ile etkin mücadele edilecektir.

15. İl düzeyinde alınacak tedbirler valiliklerce ilan edilecek ve tüm bu tedbirlere yönelik çalışmalar valilerin gözetim ve denetiminde icra edilecektir. Ayrıca valiliklerce tedbirlere aykırı davranışlar hakkında idari ve cezai yaptırım uygulanması için gerekli işlemlerin geciktirilmeden yaptırılması sağlanacaktır.

16. Tedbirlerin doğru anlaşılması ve uygulanması için tedbirlerden sorumlu kurum ve kuruluşlarca; göç veren illerde işçiler ve tarım aracıklarına, göç alan illerde ise işverenlere ve yöre halkına yönelik bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları yapılacaktır.

17. Bu faaliyetler için ihtiyaç duyulan mali kaynak yatırım izleme ve koordinasyon başkanlıklarına, "Bakanlıklar ve Diğer Merkezi İdare Kuruluşlarının Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıkları Aracılığıyla Yapacakları İşlerin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar" çerçevesinde; İl özel idarelerine ise ödeme emri belgesine eklenecek bakan onayı, il özel idaresi tarafından düzenlenen talep yazısı ve harcama talimatına istinaden Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca verilecektir. Ayrıca, ihtiyaç duyulan mali kaynak yatırım izleme ve koordinasyon başkanlıkları, il özel idareleri, belediyeler, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları bütçelerinden karşılanabilecektir.

18. Yatırım izleme ve koordinasyon başkanlıklarına veya il özel idarelerine ödenek aktarılmasında, valiliklerce her yıl en geç şubat ayına kadar hazırlanarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına gönderilecek olan Mevsimlik Tarım İşçileri Eylem Planı (Eylem Planı) esas alınacaktır.

19. Valiliklerce hazırlanacak Eylem Planı'nda, öncelikle birinci maddede belirtilen nitelikte geçici yerleşim alanları oluşturulması eylemine yer verilecektir.

20. Eylem Planı ekinde il bazında mevsimlik tarım işçilerine ilişkin yaş ve cinsiyet temelli ayrımı içeren sayısal veriler, oluşturulan veya oluşturulacak geçici yerleşim alanlarının mevcut durumuna ilişkin açıklamalar (mülkiyeti, büyüklüğü, alt ve üst yapı bileşenleri ile coğrafi koordinatları gibi teknik veriler dâhil) yer alacaktır.

21. İlgili valilik Eylem Planı'nda yer verdiği her bir faaliyet için ayrıca bir ihtiyaç analizi hazırlayacak ve performans hedeflerini belirleyecektir.

22. Valilikler bünyesinde, vali tarafından görevlendirilecek vali yardımcısı başkanlığında; Eylem Planı'nın hazırlanması, uygulanması ve izlenmesi ile görevli, sekreteryasını çalışma ve iş kurumu il müdürlüklerinin yapacağı ve il emniyet müdürlükleri, il jandarma komutanlığı, gıda tarım ve hayvancılık il müdürlükleri, aile ve sosyal politikalar il müdürlükleri, SGK il müdürlükleri, büyükşehir belediyesi; olmayan yerlerde ise mülki idare amirinin uygun gördüğü belediye temsilcilerinden oluşan mevsimlik tarım işçileri bürosu (büro) kurulacaktır.

23. Valiler tarafından büroda görevli olanlar arasından bir kişi "koordinatör" olarak görevlendirilecek ve bu kişilerin isim ve iletişim bilgileri Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bildirilecektir.

24. Eylem Planı ve eki ile her bir faaliyete ilişkin ihtiyaç analizi ve performans hedefleri; büro tarafından hazırlanacak, valiler tarafından onaylanacak ve büro koordinatörü tarafından e-METİP'e girilecektir.

25. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı gerekli gördüğü takdirde ilgili kurum temsilcilerinin de katılımıyla izleme ekibi oluşturarak Eylem Planı'na uygunluk tespiti ve faaliyetlerin takibi amacıyla saha ziyaretleri yapacaktır. Valiliklerce izleme ekibine gerekli kolaylık sağlanacaktır.

26. Tedbirlerin uygulanması sırasında, yetersiz kalması halinde gerekli olan insan kaynağı, kamu ihale mevzuatı hükümlerine uygun olarak hizmet alımı yoluyla sağlanacaktır. Ayrıca valilikler tarafından; ilgili mevzuat uyarınca bürolarda, o ilde

bulunan üniversitelerde çalışan öğretim üyeleri/öğretim görevlileri görevlendirilebilecektir.

27. Valilikler, hazırladıkları Eylem Planı'nda yer alan faaliyetlerini gerçekleştirmek üzere Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca gönderilen ödenekten, üniversiteler ve başvuru tarihi itibarıyla en az üç yıldır faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşlarının mevsimlik tarım işçilerinin çalışma ve yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik projelerine maddi destek sağlayabilecektir.

28. Destek sağlanan projelerde mali desteğin uygun ve yerinde kullanımının denetimi için valilikçe, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunca yetkilendirilmiş bağımsız denetçiler tarafından bağımsız dış denetim yaptırılacaktır.

29. Destek talebinde bulunulan projeler, büro tarafından değerlendirilecektir. Destek verilecek projelerin faaliyetlerinin Eylem Planı faaliyetleriyle uyumlu olması şartı aranacak olup mevcut soruna çözüm sağlayabilme derecesine ilişkin taahhüdü, hedef kitlenin genişliği, maliyet unsuru, proje sahibi kurum/kuruluşun valilikçe yaptırılacak bağımsız dış denetimi kabulü ve proje için öngördüğü bütçe tutarı, destek verilmesinde ve destek miktarının belirlenmesinde öncelikle dikkate alınacaktır. Eylem Planı ile uyumsuz olan veya bağımsız dış denetimi kabul etmeyen kurum ve kuruluşlara maddi destek sağlanmayacaktır.

30. Değerlendirme sonucunda destek sağlanması vali tarafından onaylanan projelere ilişkin bilgiler, e-METİP'e derhal girilecektir.

31. Geçici yerleşim alanlarında, birinci maddede belirtilenler dışında hiçbir geçici veya kalıcı yapıya (çadır, prefabrik, bina vb.) valiliklerce harcama yapılmayacaktır. Geçici yerleşim alanları ile mevcut yollar arasındaki bağlantıyı sağlama maksadı dışında ulaşım altyapısı oluşturulmayacaktır.

32. Eylem Planı kapsamında hiçbir şekilde taşınmaz, iş makinesi ve taşıt (mobil sağlık aracı dâhil) satın alınmayacaktır. Büronun kullanımına tahsis edilmek şartıyla, 17/03/2006 tarihli ve 2006/10193 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki "Hizmet Alımı Suretiyle Taşıt Edinilmesine İlişkin Esas ve Usuller" doğrultusunda, şoförlü araç kiralama hizmeti satın alınabilecektir.

33. Kurum ve kuruluşlarının makine parkının yetersizliği durumunda geçici yerleşim alanı için altyapı oluşturulması ve bu kapsamda ihtiyaç duyulan hizmetlerin yerine getirilmesi için valiliklerce hizmet alımı yapılabilecektir.

34. Valiler gönderilen ödeneklerin etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde kullanımını sağlayacak ve tahsis amacı dışında kullanılmaması için gerekli her türlü tedbiri alacaktır.

35. Mevsimlik tarım işçileri ile ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanması, yürütülmesi gereken faaliyetlerin izlenmesi, uygulama sırasında doğabilecek sorunlara çözüm üretilmesi için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı başkanlığında; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı müsteşarlarının katılımıyla “Mevsimlik Tarım İşçiliği İzleme ve Değerlendirme Kurulu (Kurul)” oluşturulmuştur. Kurulun sekretarya hizmetleri Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından sağlanacaktır.

36. Bir önceki yıla ilişkin eylem planı ve performans göstergeleri ile uygulanmışsa maddi destek sağlanan projelerin sonuçları valiler tarafından her yıl yapılacak toplantıda Kurul’a sunulacaktır.

Mevsimlik tarım işçisi vatandaşlarımızın ve ailelerinin yaşadıkları sorunlarının giderilmesine yönelik olarak yukarıda sıralanan faaliyetler ilgili tüm kurum ve kuruluşlar, üniversiteler, meslek birlikleri ve sivil toplum örgütlerinin de katkılarıyla yapılacaktır.

24/03/2010 tarihli ve 27531 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2010/6 sayılı Genelge yürürlükten kaldırılmıştır.

Ek 5. 2018 Çocuk İşçiliği ile Mücadele Yılı Genelgesi

Çocukların zihinsel, bedensel, ruhsal ve sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen çocuk işçiliği, küresel ve ulusal çapta önemli sorunların başında gelmektedir. Çocuk işçiliği ile mücadeleye özel önem atfeden Türkiye, uluslararası kuruluşların çocuk hakları ve çocuk işçiliği konusundaki kararlarını, ülke ihtiyaçları ile birleştirerek kendi mevzuatını ve politikalarını oluşturmuştur.

Türkiye'nin 2023 hedefleri doğrultusunda, öncelikle en kötü biçimleri olmak üzere, çocuk işçiliğinin önlenmesi amacıyla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı koordinasyonunda hazırlanan "Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı (2017-2023)" (Program) yürürlüğe girmiştir.

Program kapsamında, çocuk işçiliğini önlemeye yönelik temel stratejiler, faaliyetler ve bu faaliyetlerden sorumlu olan ve işbirliği yapılacak kurum ve kuruluşlar ile faaliyetlerin tamamlanma süreleri belirlenmiştir. Programda yer alan faaliyetlerin takibi yılda iki kez düzenlenen İzleme ve Değerlendirme Kurulu toplantıları aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

Toplumumuzun çocuk işçiliği ile mücadeleye ilişkin duyarlılığının artırılması ve Programın politika ve hedeflerine on üst düzeyde katkı sağlanması amacıyla 2018 yılının "Çocuk İşçiliği ile Mücadele Yılı" olarak ilan edilmesi uygun görülmüştür.

Bu çerçevede, Çocuk İşçiliği ile Mücadele Yılı uygulamaları kapsamında ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından yapılacak tüm çalışmalarda çocuk işçiliği ile mücadele hususuna öncelik verilecek ve Programda yer alan faaliyetlerin etkin ve verimli bir şekilde yerine getirilmesi için tüm kamu kurum ve kuruluşlarınca gereken her türlü destek ve yardım titizlikle sağlanacaktır.

Ek 6. Eğitim Yöneticisi Görüşme Formu

EĞİTİM YÖNETİCİLERİ

GÖRÜŞME FORMU

İlköğretimdeki Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Eğitim Yönetimine Olan Etkilerinin İncelenmesi

Değerli Eğitim Yöneticisi,

Bu çalışma, ilköğretimdeki mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin eğitim-öğretime geç başlamaları ve eğitim-öğretimden erken ayrılmalarının eğitim yönetimine (okul, ilçe ve il milli eğitim müdürlüğü idarecileri) olan etkilerinin incelenmesini amaçlamaktadır. Araştırmada iki bölüm bulunmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgiler, ikinci bölümde; mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin eğitim yönetimine (okul, ilçe ve il milli eğitim müdürlüğü idarecileri) olan etkilerini belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır. Araştırmada elde edilen bilgiler bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır. İlginiz için şimdiden teşekkür ederim.

Mahmut ÇITIRIK

Kırıkkale Üniversitesi

Eğitim Bilimleri

I.BÖLÜM

KİŞİSEL BİLGİLER

- 1) **Cinsiyetiniz?** () Kadın () Erkek
- 2) **Yaşınız?**
- 3) **Medeni Haliniz?** () Bekar () Evli () Dul
- 4) **Branşınız?** () Branş () Sınıf
- 5) **Bulduğunuz eğitim kademesi?**
() İlkokul () Ortaokul () İlkokul/Ortaokul
() İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü () İl Milli Eğitim Müdürlüğü
- 6) **Bulduğunuz eğitim kademesindeki yöneticilik süreniz?**
- 7) **Yöneticilikteki toplam hizmet süreniz?**
- 8) **Yöneticilik Göreviniz?**
() İl Milli Eğitim Müdürü
() İl Milli Eğitim Müdür Yardımcısı
() İl Milli Eğitim Şube Müdürü
() İlçe Milli Eğitim Müdürü
() İlçe Milli Eğitim Şube Müdürü
() Okul Müdürü
() Okul Müdür Başyardımcısı
() Okul Müdür Yardımcısı
- 9) **Mezuniyetiniz?**
() Ön Lisans
() Lisans
() Yüksek Lisans
() Doktora

Mahmut ÇITIRIK

Eğitim Yönetimi ve Denetimi Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

II. BÖLÜM

Okul Yöneticileri İçin Görüşme Soruları:

- 1) Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin özelliklerine ilişkin neler söyleyebilirsiniz?
- 2) Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okula geç başlamalarının ve okuldan erken ayrılmalarının eğitim yönetimine etkisi nasıldır?
- 3) Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin başarı seviyelerinin okul eğitim yönetimine olan etkileri nelerdir?
- 4) Okul eğitim yöneticisi olarak mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin çalışma amacıyla göç ederek okulu terk etmelerini önlemeye yönelik ne tür çalışmalar yapıyorsunuz? Bu çalışmalar mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencileri ve eğitim yöneticisi olarak sizleri nasıl etkiliyor?
- 5) Politika geliştiricilerin ve üst düzey eğitim yöneticilerinin (Milli Eğitim Bakanlığı) mevsimlik gezici tarım işçiliğinde çocuk işçiliğini önlemeye yönelik yapmış oldukları yasal düzenlemeler okul yöneticilerini nasıl etkilemiştir?

İlçe Yöneticileri İçin Görüşme Soruları:

- 1) Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin özelliklerine ilişkin neler söyleyebilirsiniz?
- 2) Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okula geç başlamalarının ve okuldan erken ayrılmalarının ilçe eğitim yönetimine etkisi nasıldır?
- 3) Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin başarı seviyelerinin ilçe eğitim yönetimine olan etkileri nelerdir?
- 4) İlçe eğitim yöneticisi olarak mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin çalışma amacıyla göç ederek okulu terk etmelerini önlemeye yönelik ne tür çalışmalar yapıyorsunuz? Bu çalışmalar mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencileri ve eğitim yöneticisi olarak sizleri nasıl etkiliyor?

5) Politika geliştiricilerin ve üst düzey eğitim yöneticilerinin (Milli Eğitim Bakanlığı) mevsimlik gezici tarım işçiliğinde çocuk işçiliğini önlemeye yönelik yapmış oldukları yasal düzenlemeler ilçe eğitim yöneticilerini nasıl etkilemiştir?

İl Yöneticileri İçin Görüşme Soruları:

1) Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin özelliklerine ilişkin neler söyleyebilirsiniz?

2) Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin okula geç başlamalarının ve okuldan erken ayrılmalarının il eğitim yönetimine etkisi nasıldır?

3) Mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin başarı seviyelerinin il eğitim yöneticilerine olan etkileri nelerdir?

4) İl eğitim yöneticisi olarak mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencilerin çalışma amacıyla göç ederek okulu terk etmelerini önlemeye yönelik ne tür çalışmalar yapıyorsunuz? Bu çalışmalar mevsimlik gezici tarım işçisi öğrencileri ve eğitim yöneticisi olarak sizleri nasıl etkiliyor?

5) Politika geliştiricilerin ve üst düzey eğitim yöneticilerinin (Milli Eğitim Bakanlığı) mevsimlik gezici tarım işçiliğinde çocuk işçiliğini önlemeye yönelik yapmış oldukları yasal düzenlemeler il eğitim yöneticilerini nasıl etkilemiştir?

Ek 7. Tez Çalışması İzin Dilekçesi

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ'NE

(EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI)

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim dalının 25031577000 No' lu tezli yüksek lisans öğrencisiyim. Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalında Prof. Dr. Ali TAŞ danışmanlığında “İlköğretimdeki Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerin Eğitim Yönetimine Olan Etkilerinin İncelenmesi ” konulu tez çalışmasını yürütmekteyim. Ekte sunduğum görüşme formunu Şanlıurfa İl-İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı eğitim kurumları yöneticilerine (Okul Müdür Yardımcısı, Okul Müdürü, İlçe Milli Eğitim Şube Müdürü, İl Milli Eğitim Şube Müdürü, İlçe Milli Eğitim Müdürü, İl Milli Eğitim Müdür Yardımcısı, İl Milli Eğitim Müdürü) uygulamak istiyorum.

Gerekli iznin alınması hususunda gereğini arz ederim. 19/12/2018

Mahmut ÇITIRIK

Adres:

Seyrantepe Mah. 4.Sokak

Maşuk TOKİ 1017 Konutları

DG18/A No:16

Karaköprü/Şanlıurfa

Tlf: 05305625430

TC: 25031577000

Ek 8. Tez Çalışması İzin Onayı

T.C.
ŞANLIURFA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 26292541-44-E.1239358
Konu : Anket İzni (Mahmut ÇITIRIK)

17.01.2019

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi :09.01.2019 tarih ve 176 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Mahmut ÇITIRIK'ın "İlköğretimdeki Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Öğrencilerinin Eğitim Yönetimine Olan Etkilerinin İncelenmesi (Şanlıurfa ili Örneği)" konulu tez çalışması kapsamında hazırlanan anketin Şanlıurfa İl-İlçe Millî eğitim müdürlüğüne bağlı kurumların yöneticilerine (Okul Müdür Yardımcısı, Okul Müdürü, İlçe Millî Eğitim Şube Müdürü, İl Millî Eğitim Şube Müdürü, İlçe Millî Eğitim Müdürü, İl Millî Eğitim Müdür yardımcısı, İl Millî Eğitim Müdürü) uygulanmasına ilişkin ilgi yazı ve ekleri değerlendirilmiş olup;

Söz konusu anket çalışmalarının sonuçlarının Müdürlüğümüzce paylaşılması ve uygulamanın eğitim öğretim faaliyetini aksatmadan, gönüllülük esasına dayalı olarak yapılmasında herhangi bir sakınca görülmemiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Şerafettin TURAN
İl Millî Eğitim Müdürü

Adres: Hamidiye Mahallesi, Necmettin Cevheri Blv No:20, 63300
Şanlıurfa Merkez/Haliliye/Şanlıurfa
Elektronik Ağ:
e-posta:

Bilgi için: Mehmet TOSUN

Tel: 0 (414) 280 63 57
Faks: 0 (414) 280 63 99

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 0a2f-9b80-3972-a164-6a74 kodu ile teyit edilebilir.

Ek 9. Tez Çalışmasında Görüşme Yapılan Eğitim Kurumları

GÖRÜŞME YAPILACAK KURUM LİSTESİ

SN	İLÇE	OKUL ADI
1	İl Milli Eğitim	İl Milli Eğitim Müdürü
2	İl Milli Eğitim	İl Milli Eğitim Müdür Yardımcısı
3	İl Milli Eğitim	İl Milli Eğitim Şube Müdürü
4	İl Milli Eğitim	İl Milli Eğitim Şube Müdürü
5	Akçakale	Fatih Sultan Mehmet Ortaokulu
6	Akçakale	Farabi İmam Hatip Ortaokulu
7	Akçakale	Ahmet Yesevi İlkokulu
8	İlçe Milli Eğitim	Akçakale İlçe Milli Eğitim Müdürü
9	İlçe Milli Eğitim	Akçakale İlçe Milli Eğitim Şube Müdürü
10	Eyyübiye	Ömer Nasuhi Bilmen Ortaokulu
11	Eyyübiye	Ertuğrul Gazi Ortaokulu
12	Eyyübiye	Mustafa Vedat Mutlu Ortaokulu
13	Eyyübiye	Osmanlı Ortaokulu
14	Eyyübiye	Selçuklu İlkokulu
15	Eyyübiye	Dr. Cavit Özyeğin İlkokulu
16	Eyyübiye	Dr. Cavit Özyeğin Ortaokulu
17	İlçe Milli Eğitim	Eyyübiye İlçe Milli Eğitim Müdürü
18	İlçe Milli Eğitim	Eyyübiye İlçe Milli Eğitim Şube Müdürü
19	Haliliye	Uluhan İlkokulu/Ortaokulu
20	Haliliye	Tepedibi İmam Hatip Ortaokulu
21	Haliliye	Tenekeci Mahmut Güzelgöz Ortaokulu
22	İlçe Milli Eğitim	Haliliye İlçe Milli Eğitim Müdürü
23	İlçe Milli Eğitim	Haliliye İlçe Milli Eğitim Şube Müdürü
24	Harran	Konacık Ortaokulu
25	Harran	Büyük Taşlıca İmam Hatip Ortaokulu
26	İlçe Milli Eğitim	Harran İlçe Milli Eğitim Müdürü
27	Hilvan	Sultan Abdülhamit Han Ortaokulu
28	Hilvan	Mehmet Akif Ersoy İlkokulu

29	Hilvan	Mustafa Kemal Ortaokulu
30	Siverek	15 Temmuz İlk/Ortaokulu
31	Siverek	Dumlupınar Ortaokulu
32	Siverek	Şehit Öğretmen Metin Gençdal Ortaokulu
33	Siverek	Şekerli İlkokulu
34	Siverek	Halit Gülpınar Ortaokulu
35	İlçe Milli Eğitim	Siverek İlçe Milli Eğitim Şube Müdürü
36	İlçe Milli Eğitim	Siverek İlçe Milli Eğitim Şube Müdürü
37	Viranşehir	Şairnabi Ortaokulu
38	Viranşehir	İsmet Öztop Ortaokulu
39	Viranşehir	Uluğbey Ortaokulu
40	Viranşehir	Dikmeler Ortaokulu
41	Viranşehir	Mehmet Akif Ersoy İlkokulu
42	Viranşehir	Belediye İlkokulu
43	İlçe Milli Eğitim	Viranşehir İlçe Milli Eğitim Müdürü
44	İlçe Milli Eğitim	Viranşehir İlçe Milli Eğitim Şube Müdürü

ÖZGEÇMİŞ

Mahmut ÇITIRIK

1988 yılında Şanlıurfa'nın Akçakale ilçesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini Haliliye'de tamamladı. 2006 yılında başladığı Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümünü 2010 yılında bitirdi. Aynı yıl Şanlıurfa'da göreve başladı. 2015 yılı itibariyle Eyyübiye Dr. Cavit Özyeğin İlkokulu'nda müdür yardımcılığı görevine başladı. Nisan 2017 – Ocak 2019 tarihleri arasında Şanlıurfa İl Milli Eğitim Müdürlüğü Özel Büro biriminde, Şubat 2019 – Temmuz 2019 tarihleri arasında Şanlıurfa İl Milli Eğitim Müdürlüğü Ar-Ge biriminde çalıştı. 2019 Ağustos ayı itibariyle Eyyübiye Yavuz Selim İlkokulunda okul müdürü olarak göreve başladı. Halen bu görevine devam etmektedir. Evli ve bir çocuk babasıdır.

RESUME

Mahmut ÇITIRIK

He was born in 1988 in Akçakale district of Şanlıurfa. He completed his primary and secondary education in Şanlıurfa Haliliye. He started Aydın Adnan Menderes University Faculty of Education, Department of Primary School Teaching in 2006 and graduated in 2010. In the same year, he started to work in Şanlıurfa. As of 2015, He started working as an assistant principal at Cavit Özyeğin Elementary School in Şanlıurfa Eyyübiye. He worked in the Special Bureau unit of the Provincial Directorate of National Education of Sanliurfa Between April 2017 - January 2019. Also he worked in the R & D (research and development) unit of the Provincial Directorate of national education of Sanliurfa from February 2019 to July 2019. In August 2019, he started working as the headmaster of Eyyübiye Yavuz Selim Primary School. He still continues his duty. He is married and has one child.